

O nouă sesiune a Adunării Generale a O.N.U., o nouă dezbatere asupra marilor probleme contemporane în cadrul celui mai reprezentativ for mondial al națiunilor

În întinse regiuni ale lumii, sărăcia sfidează secolul marilor performanțe ale tehnicii și științei

«lumea a treia» au murit, și în 1981, din cauza mizeriei sub multiplele ei fațete. Statistici zguduitoare și, totuși, incomplete, deoarece săracii nu vin, în fața recenzenților, să-și mărturisească nefericirea. Evaluările sînt departe de dimensiunea exactă a realității subdezvoltării care, într-o formă sau alta, la intensități diferite, afectează majoritatea locuitorilor Terrei. Despre statele cele mai sărace s-a discutat la conferința de la Paris. Despre ansamblul problemelor privind relațiile Nord-Sud s-a deliberat la Cancun, în Mexic. Despre aceleași dosare s-a vorbit la O.N.U., în Adunarea Generală. Cuvîntări generoase, apeluri patetice, proiecte pozitive. Nefericiții planetei așteaptă, însă, fapte...

Nefericiții nu se găsesc, totuși, doar în Sudul subdezvoltat. Nordul bogat își are propriii săi dezmoșteniți ai soartei. Sînt cei mai loviți de o criză

Peste 550 miliarde dolari se cheltuiesc anual în lume pentru demențiala cursă a înarmărilor

a celor aflate în curs de dezvoltare, și veți avea imaginea clară a dramaticii opțiuni în fața căreia se găsește omenirea. Cum și în ce condiții focul lui Prometeu — foc al civilizației umane și al progresului — va continua să ardă? Cum și în ce condiții lumea va fi apărată de posibilele socuri ale «erei post-petroliere»?

Desfășurată în intervalul 10—21 august a.c., la Nairobi, la capătul a aproape trei ani de intense pregătiri, Conferința ONU asupra surselor noi și regenerabile de energie, înlocuitori previzibili ai surselor clasice, și-a propus o amplă și detaliată analiză a acestei apropiate și inevitabile mutații. Este pentru prima dată, oricum, cînd reprezentanții marii majorității a națiunilor — din Sud și din Nord, din Est și din Vest, deopotrivă de implicate în preocupările actuale — s-au întrunit, la un forum atît de cuprinzător, sub semnul dorinței de a identifica răspunsuri comune, concrete, la criza energetică mondială.

Și care au fost concluziile lor? Ce căi de acțiune s-au degajat? Mai întîi, firește, conferința a confirmat nu-

meroasele semnale de alarmă trase în ultimul deceniu. Perspectiva epuizării petrolului, în condițiile creșterii continue a consumului, dar și a scumpirii lui vertiginoase, antrenează preocupări inevitabile de asigurare a necesarului de energie al tuturor statelor, mai ales al celor defavorizate, lipsite de resurse. Sursele noi și regenerabile — de la energia solară, eoliană, a valurilor și mareelor, la biomasa sau sisturi bituminoase — ocupă, acum, doar un loc modest, de 15 la sută, în asigurarea consumului mondial. Ponderea lor va crește în următorii ani? 25 la sută este procentul avut în vedere pentru apropiatul prag al mileniului al treilea, pentru anul 2000. E mult, e puțin? Cifra corespunde evaluărilor făcute la Nairobi și confirmă, oricum, un adevăr afirmat de numeroase state, inclusiv de România. Chiar în perspectivă post-petrolieră, criza energetică are încă variate și acute dimensiuni actuale, necesar a fi abordate și «invins» conform implicațiilor lor cotidiene. Hidrocarburile — sursă tot mai rară în viitor — con-

tinuă să aibă un rol predominant în asigurarea consumului de energie al omenirii. Iată de ce, problema surselor noi și regenerabile nu trebuie pusă în opoziție cu cele clasice, ci în evidenta lor complementaritate. Necesitatea deschiderii mai largi a noilor «rezervoare» — e adevărat, inepuizabile — coexistă, cel puțin în momentul de față, cu exigențele unei juste și echitabile distribuii a resurselor existente, corespunzător aspirațiilor de progres ale tuturor statelor.

De altfel, reuniunea de la Nairobi a înscris pe emblema ei un asemenea imperativ: utilizarea conjugată a surselor noi și a celor clasice, avînd în vedere nevoile generale, disponibilitățile existente. În al doilea rînd, ea a confirmat evidentele disparități, decalaje și distorsiuni ce se manifestă și în acest domeniu. Justa soluționare a problemelor energetice presupune un consum rațional, o mai judicioasă valorificare a resurselor. În condițiile în care țările

Proiectata intrare a Spania în NATO stîrnește vii proteste în rîndul poporului spaniol

cropicizată, ale cărei repere le oferă șomajul și inflația. Occidentul pare pradă unor false dileme: să combată, mai întîi, inflația, lăsîndu-i pe șomeri să aștepte sau să înceapă cu problema locurilor de muncă? Din labirintul controverselor nu s-a găsit ieșirea necesară. În schimb, atît inflația, cît și șomajul înregistrează creșteri constante. Recesiunea înăsprește concurența. «Războiul dobinzilor», «scum pirea» dolarului, seismele monetare stau mărturie. În «triunghiul divergențelor» (SUA — Piața comună — Japonia), performanțele nipone îi irită pe partenerii vest-europeni și americani. Nici în Piața comună (care, în prima zi din an, și-a mărit rîndurile cu Grecia), convergențele nu sînt perfecte. Interesele specifice împiedică concertări. «Cei zece» nu vorbesc cu o singură voce nici în afaceri, nici în politică. S-au schimbat guverne, s-a schimbat Comisia de la Bruxelles (în anul acesta, a debutat echipa Gaston Thorn), însă timpul pare incrementat în CEE.

Capitala R.F. Germania cunoaște uriașe demonstrații în favoarea păcii, împotriva înarmărilor

● ENERGIE ȘI CIVILIZAȚIE ●

«lunii a treia» cheltuiesc 50 la sută sau mai mult din veniturile lor anuale pentru achitarea «facturii petroliere», mereu și sensibil sporită, nu se poate vorbi nici de justiție, nici de echitate, pe plan internațional. Iată de ce, asigurarea necesarului lor de energie implică numeroase alte răspunsuri la problemele economice globale.

Efortul propriu al fiecărui stat, cum s-a arătat la Nairobi, continuă să rămînă principala pîrghie a progresului tuturor națiunilor, inclusiv în dezvoltarea surselor noi de energie. Dar această situație poate fi favorizată, sau, dimpotrivă, anihilată de profilul relațiilor internaționale existente. Într-un fel, conferința de la Nairobi și-a propus să răspundă unei asemenea evidente relații. Să faciliteze aspirațiile de progres economico-social, inclusiv energetic, ale țărilor defavorizate printr-o cooperare internațională justă, echitabilă. «Programul de acțiune» adoptat co-

respunde unei atari necesități, imperativului unei abordări globale a problemelor energetice, cu accent special pe dificultățile resimțite de statele «lunii a treia». Dar, cu tot spiritul de cooperare manifestat, un aspect esențial a fost trecut sub tăcere: chestiunea finanțării măsurilor și acțiunilor preconizate în vederea unei tranziții line spre «era post-petroliară». Iată marea necunoscută perpetuată după Nairobi. Iată un subiect major de preocupare.

Tocmai prin această prismă, poziția României în problemele energetice — expusă cu claritate și în capitala Kenyei — își relevă valoarea deosebită, văditul echilibru și deschiderea spre toate implicațiile actuale. Este evident, cum a reieșit din dezbateri, că dificultățile energetice nu pot fi soluționate fragmentar, izolat, ci în strînsă conexiune cu celelalte probleme economice globale. Că exigențele unei strategii speciale

pentru țările în curs de dezvoltare se află la ordinea zilei. Că transferul de fonduri, tehnică și tehnologie spre ele, concomitent cu încurajarea surselor noi și regenerabile, cu eforturile pentru asigurarea necesarului de energie al tuturor, implică o colaborare internațională echitabilă, orientată spre soluționarea preocupărilor economice globale. O nouă ordine economică — ce ar urma să cuprindă și răspunsul necesar la dificultățile actualei crize energetice — este programul mai complet al României, de mult timp avansat, pentru depășirea multor anomalii și distorsiuni.

Prosperitate, numele tău adevărat este petrolul? După evoluțiile și clarificările din ultimul deceniu, al căror moment de maximă conștientizare l-a constituit forumul de la Nairobi, această întrebare ar trebui reformulată. Civilizație, sursele tale de progres sînt echitabil distribuite? Răspuns la îndemîna oricui și care se regăsește, de fapt, și în marile preocupări energetice actuale.

I. Madoșa

aceleași dispute, aceleași «suspensuri», aceleași compromisuri din ceasul al 12-lea care, de fapt, nu rezolvă nimic și conduc, în fond, spre vechile dispute...

În sfârșit, la capitolul «grijii» ar trebui notate cele energetice. S-a deliberat la Nairobi despre posibile soluții alternative, dar, deocamdată, prețul petrolului navighează pe oceanul imprevizibilului. Soarta economiei multor țări depinde de fluctuațiile costului barilului de țiței. Economisirea este un cuvânt la ordinea zilei.

Pe plan diplomatic, 1981 n-a fost sărac în evenimente. Dimpotrivă. Dialogul internațional a continuat într-un ritm alert, cu numeroase vizite, contacte, documente. S-a reluat dezbaterile europene de la Madrid, după pauza de vară. Dezbaterile s-au prelungit peste așteptări, iar, acum (când încheiem almanahul), nu-i putem prevedea epilogul. Dorința popoarelor continentului de a se realiza progrese reale în înfăptuirea unitară a Actului final de la Helsinki rămâne în afara oricărui îndoeli. Nealiniații s-au întrunit, în 1981, într-o reuniune ministerială la New Delhi. Mecca a găzduit conferința islamică la nivel înalt. O.U.A. a deliberat la Nairobi. Cei șapte «mari» ai lumii industrializate s-au întâlnit la Montebello, lângă Ottawa. Ar mai fi poate și alte reuniuni, conferințe sau congrese ce ar trebui extrase din paginile gazetelor acestui an. Fiecare și-a avut specificul său. Laolaltă, însă, au ilustrat preocupările diverse și complexe ale contemporanilor noștri, întrebările la care caută răspunsuri și speranțele lor, inepuizabilele lor speranțe.

Răsfoiesc, iarăși, gazetele începutului de an. Lupte. Vărsări de sânge. Efectele inflației. Nelineștea produsă de înarmări. Pledoarii pentru o nouă ordine economică. Temele s-au păstrat în zilele, săptămânile și lunile care au urmat, chiar dacă, uneori, lăcșul acțiunii s-a deplasat. Pentru că planeta a rămas confruntată cu aceleași realități. Dar sinuozitățile drumului parcurs de umanitate în 1981 n-au diminuat credința în ziua de mâine. Neîmplinirile nu anulează speranța. În pofida tensiunii și a incertitudinilor, a situațiilor complicate și a contradicțiilor, sintem încrezători în destinul uman. Căci, fără a ignora situațiile negative, avem încredere în maturitatea popoarelor și în viitorul acestei planete pe care trăiesc oamenii. Căci oamenii doresc pacea. Ea le asigură progresul, liniștea, buna înțelegere. Pentru ea, oamenii luptă. Pentru ea, și împotriva înarmărilor, a bombelor A, H și N, a tuturor armelor menite să aducă distrugere și moarte. Din extremul Occident și pînă în extremul Orient, pe toată suprafața pămîntului dintre cei doi poli ai ghețurilor, din nord și din sud, opinia publică, popoarele își manifestă voința din ce în ce mai hotărîtă de a determina triumful a ceea ce le este mai scump: viața.

Această voință, această hotărîre ne îndreptătesc să privim cu optimism viitorul.

Eugeniu Obrea

Prezent la New York la sesiunea Adunării Generale a O.N.U., ministrul de externe al U.R.S.S., Andrei Gromiko, se întâlnește cu secretarul Departamentului de Stat, Alexander Haig

Anwar El Sadat, împreună cu Husni Mubarak, cu câteva clipe înaintea atentatului fatal

Yasser Arafat este primit la Beijing de către Hu Yaobang, președintele C.C. al P.C. Chinez

FILE DIN ISTORIA DIPLOMATIEI ROMANEȘTI.

Oricind evocăm sau se va evoca rolul și locul românilor în istoria universală, una dintre trăsăturile lor distincte este și va fi arta lor diplomatică. Venind din secolele și mileniiile unui trecut de eroism și glorie, civilizația românească include, în zestrea spiritualității poporului nostru, o capacitate recunoscută de a se mișca în cîmpul relațiilor internaționale. Este o capacitate născută, deopotrivă, din inventivitatea inteligenței acestui popor, ca și din, deseori, prea asprele exigențe la care l-a supus istoria și cărora a fost mereu silit să le facă față, cînd cu spada, cînd cu mintea! Pentru că orice istoric al bătrînului continent remarcă — și nu poate să nu remarce — cei doi poli ai luptei dusă, vreme de veacuri la rînd, pentru supraviețuirea, menținerea și afirmarea poporului român și a ființei lui statale în aria pămînturilor sale: lupta armată și măiestria diplomatică.

Analele diplomației europene cunosc acest rol încă dinaintea erei noastre și îl înregistrează într-o manieră strălucită pînă în istoria contemporană, care, pentru noi, începe odată cu 23 August 1944, cu revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă.

Să ne gîndim că sutelor de bătălii eroice purtate pentru păstrarea pămîntului străbun le-au corespuns mii de acțiuni diplomatice destinate să pună la adăpost țările române de urgia războaielor și a ocupațiilor străine. Numai numărul tratatelor internaționale de o importanță și o semnificație deosebită, încheiate de țările române sau cu privire la acestea, este, în secolul XIV, de 18, în secolul XV — de 125, în secolul XVI, — de 88, în secolul XVII — de 81, în secolul XVIII — de 65, iar pentru secolul XIX și primele două decenii ale secolului nostru — de 438. Avînd o asemenea îndelungată tradiție diplomatică, poporul nostru s-a angajat, din zorii istoriei sale, într-o comuniune cu celelalte popoare de pe continentul european, manifestîndu-se în zona geografică a sud-estului său ca un popor pașnic, animat de spiritul creației și construcției, dispus la largi schimburi comerciale cu neamurile mai apropiate sau mai îndepărtate, inclinat să folosească din plin arta negocierilor destinată tocmai conservării și promovării condițiilor de pace și progres.

● De la Acornion la Capitulații

Dacă puterea militară consemnează prin Herodot prezența geto-dacică încă la anul 514 înaintea erei noastre în împotrivirea față de asaltul oștirilor persane

ale lui Darius cel Mare, domeniul diplomatic este, cu siguranță, deplin reprezentativ prin sistemul de alianțe externe întreținut de regii și căpeteniile geto-dacice. Pe bună dreptate, istoria diplomatică a vremii recunoaște că geto-dacii, distingîndu-se prin bravura și dirzenia cu care aplicau schemele lor militare, nu erau cu nimic mai prejos în utilizarea artei diplomatice. Șefii formațiunilor statale antice și, desigur, în primul rînd Burebista, centralizatorul tuturor regatelor dacice, și-au lăsat amprente asupra diplomației europene. Corespunzător puterii economice, politice, militare a statului dac de sub cîrmuirea lui Burebista, acțiunea sa diplomatică s-a concentrat în direcția îmbunătățirii relațiilor cu romanitatea în plină expansiune și cu care avuseseră loc prime ciocniri. Celebra inscripție de la Balcic — pe atunci Dionysopolis — pe care locuitorii au ridicat-o concetățeanului lor, Acornion al lui Dionysios, trimis ca sol de tatăl lui la Burebista spre a cere protecția acestuia asupra orașului lor, ne-a transmis o extrem de importantă precizare asupra negocierilor cu Burebista însuși: «În timpul din urmă — atestă inscripția — regele Burebista ajungînd cel dintîi și cel mai mare dintre regii din Tracia și stăpînitor al tuturor ținuturilor de dincolo și de dincoace de Dunăre, Acornion a fost și pe lîngă acesta în cea dintîi și cea mai mare apropiere și a obținut cele mai bune rezultate pentru patria sa, inspirînd și colaborînd la cele mai eficace măsuri și, nu mai puțin, cîștigînd bunăvoința regelui pentru mîntuirea cetății sale...».

În continuare, diplomația lui Burebista folosește pe același Acornion ca sol în delicate și subtile misiuni spre a slăbi coeziunea romană, mai amenințătoare ca oricînd. Prin sprijinirea lui Cnaeus Pompeius împotriva lui Cezar, Burebista căuta să-și sustragă statul unei ofensive romane concertate, iar rezultatul negocierilor lui Acornion cu Pompeius, în Macedonia, la Heracleia, sînt semnificative: «și-a îndeplinit însărcinările ce-avea de la rege, cîștigînd bunăvoința romanilor pentru rege». După dispariția — aproape simultană și în împrejurări similare a celor doi titani ai lumii tracice și romane, Burebista și Cezar —, tradiția diplomatică a fragmentării forțelor romane este continuată de tentativele de alianță ale regelui geto-dac Cotiso (stăpînitorul Olteniei și Banatului) cu viitorul împărat Octavianus, aflat în rivalitate cu Marc Antonius, în vreme ce Dico-mes (regele Valahiei geto-dace) îl sprijinise pe acesta din urmă în luptele din triumvirat. Din strategia diplomatică geto-dacă nu a lipsit nici alianța fătîșă cu Republica Romană, realizată în secolul I al erei noastre de

Roles, regele Dobrogei, căruia i s-a conferit titlul de «amic și aliat al poporului roman». Însuși tratatul de pace încheiat între Decebal și Domițian în anul 89 e.n. nu reprezintă altceva decât o formă complexă a diplomației vremii (să nu uităm că, dacă împăratul de la Roma urmărea să-și facă din statul dac un «client», în accepțiunea istorică a termenului, Decebal primea, în schimbul garantării securității frontierelor imperiului, importante subvenții anuale și ajutor în specialiști pentru lucrări militare și civile).

Mărturiile diplomatice ale relațiilor comerciale, politice și militare ale epocii indică o arie largă de răspîndire, din care nu am citat aici decât câteva elocvente momente ale legăturilor cu lumea romană; ele se referă, însă, din abundență și la negocieri, contacte, tratate încheiate cu cetățile grecești de la Pontus Euxinus, cu regii greci și macedoneni, cu șefi militari ai germanilor.

Atunci cînd legiunile și administrația romană s-au retras, spre finele secolului III e.n., relațiile diplomatice s-au exprimat fie prin legăturile cu Imperiul bizantin, prezent sub raport economic-militar-politic-religios, pe Dunăre, în Dobrogea și în Marea Neagră, fie prin mijlocirea prin contacte comerciale cu popoare mai îndepărtate, fie prin legăturile nemijlocite cu populațiile migratoare succesive, vandalii, goții, gepizii, longobarzii, sarmații, hunii, slavii, bulgarii, ungurii, pecenegii, cumanii, tătarii, ultimii năvălitori care au prăvălit asupra românilor o tornadă cumplită dar scurtă. Cu toate aceste popoare s-au stabilit forme certe de conviețuire pînă la asimilarea lor de către populația băștinașă, românească, a cărei civilizație se menținuse la un nivel superior de dezvoltare.

Odată cu încheierea de prime formațiuni politice prefeudale și feudale românești încă din secolul IX în Transilvania, și, mai apoi, în secolele X, XI, XII, XIII, XIV, în Dobrogea, Banat, Maramureș, Țara Românească și Moldova, continuitatea relațiilor economice-militare-politice pe plan extern trece în noi tipare. Apar noțiunile de suzeranitate și protecție, se definesc noi formule diplomatice pentru alianțe politico-militare, o nouă configurație statală capătă întreaga Europă, deci și sud-estul continentului. Partenerii politici și comerciali ai țărilor române devin, mai întîi, Ungaria, Polonia, Hanatul tătar al Crimei de nord, regatele bulgare de la Vidin și Tirnovo, Serbia, Imperiul bizantin, republicile italiene și, în primul rînd, Venetia și Genova, statul papal, în sfîrșit Imperiul otoman. În secolele XVI—XVIII, relațiile se extind atît în centrul și vestul continentului cu Austria, Franța, Anglia, Germania, Țările de Jos, Țările scandinave, Spania, cit și în răsărit cu noua putere, Rusia.

De-a lungul tuturor acestor secole, relațiile externe ale țărilor române s-au concentrat spre scopul primordial, ca, alături de împotrivirea militară, să blocheze expansiunea puterilor vecine, dintre care unele extrem de puternice, iar, ulterior, a marilor imperii, să salveze însăși ființa statală și continuitatea vieții românilor din cadrul formațiunilor lor. În dependență directă cu sursele de conflict extrem de frecvente, diplomația românească a reușit, folosind toți factorii contextului istoric, să realizeze, în această îndelungată și atît de amenințătoare epocă, marele tur de forță de a păstra Moldovei și Țării Românești atributele unei largi autonomii interne și externe, ceea ce echivala practic cu o politică de sine stătătoare. Mai mult chiar, atît diplomația din Moldova și Țara Românească, cit și cea din Transilvania — care, o lungă perioadă, a beneficiat de statutul de voievodat autonom în cadrul regatului

ungar — s-au evidențiat pe plan european prin contribuții originale. S-a reușit, în cea mai mare măsură, atît sustragerea teritoriului românesc de sub ocupația străină, ceea ce a făcut ca țăările române să poată deveni, ulterior, adevărate focare de renaștere națională pentru o serie de state din Balcani, cit și un aport considerabil la ferirea Occidentului european, în primul rînd de expansiunea otomană. Se poate distinge cu ușurință, pe scena politică a Europei evului mediu, acțiunea eficientă a școlii diplomatice românești în cadrul căreia au evoluat și s-au integrat inițiativele marilor noștri principii, Mircea cel Bătrîn și Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Vlad Țepeș, Iancu de Hunedoara și Mihai Viteazul, Gabriel Bethlen și Gheorghe Rákóczi, Constantin Brîncoveanu și Dimitrie Cantemir, ale atîtor și atîtor dintre emisarii voievozilor românilor.

Gîndindu-ne la opera diplomației române medievale ne oprim la unul din instrumentele sui generis care au exprimat realitatea istorică a relațiilor complexe

Mihai Viteazul la curtea împăratului Rudolf II. Pictură de Franz Frauen II

stabilite între Țara Românească și Moldova cu Imperiul otoman — acele vechi tratate denumite, ulterior, «Capitulații», și care au garantat statutul juridic și politic prin care au supraviețuit țăările române. Invocate de Nicolae Bălcescu în celebra sa lucrare de tinerete «Drepturile românilor către Înalta Poartă», ca temel al suveranității țărilor române, apreciate de Mihai Eminescu drept «izvorul neatinării reale», considerate de Karl Marx drept tratatele din care «reiese că Principatele dunărene sînt două state suverane, sub suzeranitatea Porții, căreia îi plătesc tribut, însă cu condiția ca Poarta să le aperse de toți dușmanii din afară, oricare ar fi ei, și totodată să nu se amestece sub nici o formă în treburile lor interne», în sfîrșit, înscrise și recunoscute în articolul 2 al Convenției internaționale de la Paris, din 1856, numitele capitulații semnate de domnitorii români cu sultanii Baiazid I, Mahomed II, Selim I și Soliman II, precum și numeroase hattișerifuri emise de curtea otomană, și mai ales cele din 1834, au statuat în relațiile internaționale europene privilegiile și imunitățile recunoscute țărilor române. Unul din domeniile pe care capitulațiile le lasă intacte este tocmai acela al politicii externe, al dreptului recunoscut domnitorilor români de a face pace sau război, de a dirija relațiile țării cu alte state.

• De la Unirea lui Mihai la alegerea lui Cuza

Tabloul relațiilor internaționale ale țărilor române în evul mediu este luminat ca de o apoteoză de grandioasă înfăptuire a lui Mihai Viteazul, devenit «domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată țara Moldovei», reunite pentru prima dată, acum 381 de ani, sub sceptrul său. Îmbinată cu acțiunea sa militară fulgerătoare, diplomația lui Mihai Viteazul s-a remarcat printr-o deosebită capacitate de inițiativă și suplețe, prin rapiditatea și realismul cu care întreținea negocierile, prin integrarea în ansamblul european, în continuă mișcare, a înțelegerilor și acordurilor stabilite în interesul libertății țărilor române. Dominanța antiotomană a politicii externe a voievodului primei uniri de la Alba Iulia l-a dus la complexe tratative și acorduri cu Imperiul habsburgic; după cum a întreținut legături cu regatul Poloniei, cu țarul Moscovei, Feodor, fiul lui Ivan cel Groaznic, cu ducele Toscanei, Cosimo, și, bineînțeles, în mai multe rânduri, discuții de pace cu Poarta. Partizan al unei diplomații directe și mobile, Mihai Viteazul ne-a lăsat nu numai numeroase acte diplomatice emanând de la cancelaria sa, ci și unul din momentele cele mai reprezentative ale diplomației la nivel înalt, în epoca feudalismului, prin călătoria sa la Praga, în 1601, când s-a impus tuturor prin logica argumentației memoriei lui său politic, în care releva serviciile aduse «Ligii Sfinte» (alianța dintre Imperiul habsburgic, Veneția, Toscana, Spania), ca și prin cele două audiențe la împăratul Rudolf II. Atenția atribuită de contemporani politicii externe a lui Mihai se desprinde ușor dintr-o apreciere cum este cea a lui Henric IV, regele Franței: «Se zice că românul e foarte tare și că planurile lui cresc potrivit cu izbinzile», sau din faptul că numai pentru șapte ani de domnie (1594—1601) peste 4 000 de documente externe se referă la faptele sale.

Dacă unirea lui Mihai rămâne evenimentul politic de vîrf al epocii, nu putem exclude, din același tablou al relațiilor internaționale ale țărilor române, numeroasele lor înțelegeri și acorduri reciproce de intrajutorare și sprijinire în vederea luptei pentru cauza comună a asigurării existenței lor de sine stătătoare, a efortului militar, dar și diplomatic pentru respingerea oricărei dominații străine. Legăturile organice — manifestate în dese cazuri și în politica externă a țărilor române — subliniau necesitatea coordonării pozițiilor lor și a unirii eforturilor lor spre a face față atît dominației otomane, cît și loviturilor de forță și presiunilor care apăreau sau puteau veni din partea celorlalte puteri învecinate (numai sec. XVII înregistrează 12 tratate de alianță între țările române).

Secolul XIX găsea țările române la capătul unei experiențe diplomatice care, de cinci veacuri, nu dăduse înapoi nici în fața puterii otomane și nici a celorlalte ingerinți militare și de altă natură. Continuitatea statală, păstrată în cadrul unui statut contractual cu Poarta otomană, sau prin soluțiile politico-diplomatice negociate cu celelalte puteri, fapt esențial ce asigurase posibilitatea dezvoltării economico-sociale — în pofida tuturor vicisitudinilor și a poverilor tributare opresorilor —, împlințarea drepturilor noastre istorice în tot acest răstimp prin mii de prezențe românești în țesătura politicii internaționale europene făceau posibilă deschiderea unui nou capitol al diplomației românești.

Revoluțiile sociale și naționale din prima jumătate a secolului XIX, puternica redeșteptare a conștiinței naționale, înfăptuirea statului național prin unirea Moldovei și Munteniei, iar, apoi, cucerirea independenței sale depline, mersul înainte al economiei și comerțului au fost fundalul pe care s-a operat un salt de importanță majoră în statutul internațional al țării noastre. Dacă, în revoluția lui Tudor Vladimirescu de la 1821, din Țara Românească, găsim abia un nucleu pentru relații externe bazate pe colaborare și egalitate între popoarele libere, în programele și guvernarea revoluției pașoptiste, din cele trei țări române, recunoaștem nașterea diplomației noastre moderne. Liniile directoare ale politicii externe românești pentru o întreagă perioadă istorică au fost jalonate atunci, în focul revoluției de la 1848. Toate programele revoluționarilor, elaborate la Brașov, Cernăuți, București, Blaj, indicau obiectivele fundamentale nu numai ale transformărilor interne de natură burghezo-democratică, dar și pe cele internaționale: Unirea principatelor Moldovei și Valahiei într-un singur stat, dobîndirea și recunoașterea independenței sale absolute, unirea Transilvaniei cu țara și, deci, desăvîrșirea statului național unitar. Rămîne o performanță în relațiile internaționale faptul că, în numai trei decenii, 1848—1878, poporul român, animat de pleiada luminaților patrioți pașoptiști, a reușit să împlinescă marea majoritate a acestor obiective. El a parcurs, în acest răstimp, o distanță istoricește imensă de la zdrobirea revoluției de la 1848 de către armatele otomane, țariste, habsburgice, pînă la recunoașterea internațională a statului român unit și independent de către Congresul de la Berlin, din 1878.

Inventoryl acțiunilor și inițiativelor diplomatice ale acestor trei decenii este cu adevărat prodigios, ilustrînd acea strategie și tactică menite să facă să izbîndească drepturile românilor în viața internațională. Nimic, dar absolut nimic din arsenalul unei diplomații cu tradiție, novatoare însă în conținutul și metodele ei, nu a fost lăsat deoparte în slujba idealului unei Români unite și independente, care să se poată manifesta, egal și suveran, în rînd cu celelalte națiuni europene.

Acțiunea perseverentă și abilă pentru triumful acestui ideal o vom descoperi de la primele demersuri de politică externă ale guvernului revoluționar valah (care și-a creat atît un Minister al Treburilor din afară, cît și o secție specială a relațiilor externe pe lângă Secretariatul guvernului, condusă de C.A. Rosetti) prin negocierile cu Poarta, prin trimiterea de agenți diplomați la Istanbul, Viena, Paris, Frankfurt, prin legăturile stabilite cu revoluționarii polonezi și maghiari. După înfrîngerea revoluției, găsim o politică externă românească în rîndul revoluționarilor emigranți din principalele centre europene de la Viena la Londra, de la Istanbul la Triest, desfășurată în condiții extrem de dificile, dar cu coerența unei diplomații constituite și ai cărei reprezentanți, fără a dispune de mijloace materiale adecvate sau de deplinele puteri de cancelarie obișnuite, au pregătît, pe plan internațional, Unirea de la 1859. Așa se face că, atunci cînd Conferința internațională de la Paris, de la 1856, care a urmat războiului Crimeii, lua în discuție situația Principatelor române, guvernele și opinia publică europeană erau în cunoștință de cauză.

Un episod inedit ne relevă, astăzi, profundele semnificații ale acțiunii diplomatice a pașoptiștilor în acest sens. Citez, din amintirile lui Dimitrie Brătianu — după 1850, conducătorul revoluționarilor români în exil la Londra, care-l desemnaseră să-l reprezinte în Comitetul central democratic european, — continu-

tu unei întrevederi cu primul ministru britanic Palmerston, care ne oferă amănuntele colaborării sale cu titularul Foreign-Office-ului, lordul Clarendon:

«La 1856, lordul Palmerston, pe care nu-l văzusem de mai mulți ani, de când intrasem în Comitetul revoluționar, îmi face cunoscut că ar voi să-mi vorbească. Comitetul mă autoriză să-l văd pe ministru. Ducindu-mă la dînsul, lordul Palmerston îmi zice:

— Ce faci domnule Brătienescu?

— Conspir Mylord.

— O știu, conspiri, căci nu-ți poți servi țara de almințrelea. Acum, Congresul de la Paris îți deschide calea de a-ți ajunge scopul ce urmărești sau cel puțin de a te apropia mai mult de el, fără a mai conspira. Permite-mi dar a-ți propune să însoțești la Paris pe (lordul Clarendon) primul plenipotențiar al Majestății Sale. Guvernul împăratului Napoleon mi-a acordat aceasta. La Paris, lordul Clarendon te va prezenta contelui Walewski și celorlalți membri ai Congresului».

Propunerea ministrului nu făcu o prea bună impresiune asupra colegilor mei din Comitet, care aveau oroare de diplomație; și apoi aduceam și eu oarecare servicii Comitetului; căci fiind mai tânăr, mă puteam strecura mai lesne, și reprezentînd o țară mică, în ne-

Domnitorul Principatelor Unite, Al.I. Cuza, la Constantinopol, 1860

gocierile cu care eram însărcinat, aveam avantajul să nu am a lupta cu rivalitățile naționale și cu chestiunile de supremație, care adesea compromit interesele cele mai vitale ale popoarelor. Nimeni nu zicea nimic: Mazzini rusește tăcerea și-mi zise: «N-avem nevoie să ne gîndim mult ca să știm ce este de făcut. Trebuie să primești propunerile lui Palmerston, trebuie să mergi la Paris: mai înții de toate, te datorești patriei tale. România se află în condițiuni excepționale, și în împrejurările de astăzi poate prea bine să dobîndească ceva chiar prin diplomație; ești dator să încerci. De vei reuși, ceea ce se va face pentru țara ta, va fi în profitul tuturor națiunilor oprimate».

Pas cu pas, folosind orice contradicții dintre marile puteri, spre a smulge noi recunoașteri internaționale ale drepturilor românești, generația iluștrilor bărbați de stat pașoptiști s-a dedicat acelei sarcini mai imperioase decît oricare alta: Unirea. În fapt, odată cu deschiderea, în 1857, a Adunărilor ad-hoc din Moldova și Muntenia, putem considera începutul dezbaterii parlamentare și în domeniul politicii externe, dezbateri care exprima, cu autoritate unanimă, dezideratele

cele mai arzătoare ale poporului român. În măsura în care cele șapte puteri garante (Anglia, Franța, Rusia, Turcia, Austria, Sardinia, Prusia) nu se puteau pune de acord asupra îndeplinirii tuturor cererilor românești, diplomația națională (care, să nu uităm, se confruntase, în timp, nu numai cu suzeranitatea otomană, ci și cu protectoratul țarist și cu ocupația habsburgică) a inițiat acea mișcare de șah, rămasă fără egal în analele diplomatice: alegerea aceluiași domnitor, Alexandru Ioan Cuza, în Moldova și în Muntenia. Situație inedită care, eludînd, fără a contrazice, prevederile celei de-a doua convenții internaționale de la Paris, cea din 1858, pune Europa în fața faptului împlinit. Poetul *Horii Unirii*, marele nostru patriot Vasile Alecsandri (primul ministru de externe al celor două principate), a izbutit, într-o strălucită misiune diplomatică, să realizeze cauzei dublei alegeri pe Napoleon III și pe ministrul său, contele Walewski, pe ambasadorul rus la Paris, generalul Kiselev, pe lordul Malmesbury, titularul Foreign-Office-ului, pe regele Victor Emmanuel II și pe premierul Camillo Benso Cavour, în așa fel încît, la Conferința de la Paris, din primăvara anului 1859, cinci dintre puterile garante (Franța, Rusia, Anglia, Prusia și Sardinia) propuseră Porții recunoașterea lui Al. I. Cuza ca domnitor al celor două principate. O laborioasă activitate diplomatică a urmat între 1860—1862 pentru recunoașterea deplinei Uniri, iar apoi o multiplicare a acțiunilor românești în sfera politicii externe europene a inserat statul nostru modern în circuitul internațional. Deschiderea de agenții diplomatice în aproape toate principalele capitale europene, semnarea mai multor convenții internaționale bilaterale și multilaterale, reorganizarea Ministerului Afacerilor Externe, secularizarea averilor mănăstirești (operă de egală importanță pentru economia, ca și pentru independența țării), sprijinul acordat luptei pentru eliberare națională a popoarelor din sud-estul Europei, tendința permanentă spre o evoluție nouă în relațiile cu Imperiul otoman (în această privință, istoria diplomatică reține vizitele domnitorilor Al. I. Cuza, 1860, și Carol I, 1866, la Constantinopol pentru investitură, drept modele de afirmare a demnității statului român în raporturile cu puterea suzerană), toate acestea mergeau nu numai în direcția consolidării statutului internațional al României, ci și spre dobîndirea deplinei sale independențe, căruia pașoptiștii îi preziceau menirea de a fi «un boulevard al păcii în Dunărea de Jos».

Parcînd doar cîteva dintre paginile istoriei diplomației românești ne putem convinge nu numai de rolul imens pe care demersul politic l-a jucat în prezentarea, afirmarea și dezvoltarea țării noastre, ci și de faptul că am fost legați și pe această cale, în condiții specifice diferitelor epoci, prin mii de fire de Europa și de lumea întreagă. Un dicționar exhaustiv al misiunilor și personajilor diplomatice românești ale tuturor vremurilor ar putea ilustra și mai pregnant contribuția pe care diplomația noastră a dat-o și o dă relațiilor internaționale.

Vedem în locul și rolul recunoscute astăzi diplomației românești încă unul dintre semnele distinctive ale epocii noastre cînd istoria nu mai reține doar capitolele scrise de diplomația statelor mari, ci acordă egalitate de tratament tuturor participanților la trecutul și prezentul omenirii.

ROMÂNIA și „Grupul celor 77”

«Grupul celor 77» — atât prin semnificația constituirii și a structurii sale organizatorice, cât și prin activitatea desfășurată și acțiunile întreprinse — reprezintă o expresie concretă a afirmării solidarității și colaborării dintre țările în curs de dezvoltare, a înțelegerii mereu mai profunde de către aceste țări a necesității crescînde de a-și uni eforturile în vederea reducerii și lichidării în perspectivă a decalajelor ce le despart de țările economic avansate, precum și în vederea restructurării pe baze noi a relațiilor economice internaționale, care să le asigure participarea, în spirit de echitate și justiție, la circuitul economic mondial.

Constituirea «Grupului celor 77» a intervenit la capătul unui proces de căutări ale țărilor în curs de dezvoltare pe linia realizării și concretizării solidarității și colaborării lor, proces desfășurat odată cu și pe baza trecerii a noi și noi țări, în perioada postbelică, pe calea dezvoltării de-sine-stătătoare, prin scuturarea jugului colonial și cucerirea independenței politice. Consultările dintre aceste țări — devenite tot mai frecvente în deceniul al șaselea și puternic intensificate în primii ani ai deceniului al șaptelea, cînd, prin amploarea sa, lupta de eliberare națională a dat lovituri hotărîtoare sistemului colonial, prefigurînd prăbușirea definitivă a acestuia — au contribuit la evidențierea mai clară a intereselor și obiectivelor comune ale țărilor în curs de dezvoltare, în ciuda diferențierilor dintre ele pe plan economic, geografic, istoric, social sau politic. Similitudinile — mai mult sau mai puțin marcate, dar reale — în privința problemelor economice, care au confruntat și confruntă țările rămase în urmă, atît din punct de vedere al structurii și dezvoltării economice interne, cît și din punctul de vedere al situației în cadrul schimburilor internaționale, au conturat existența unor interese și obiective comune, îndeosebi pe tărîm economic, punînd în lumină necesitatea de a se concretiza — inclusiv pe calea creării unui suport instituțional și organizatoric — solidaritatea și colaborarea pe acest tărîm.

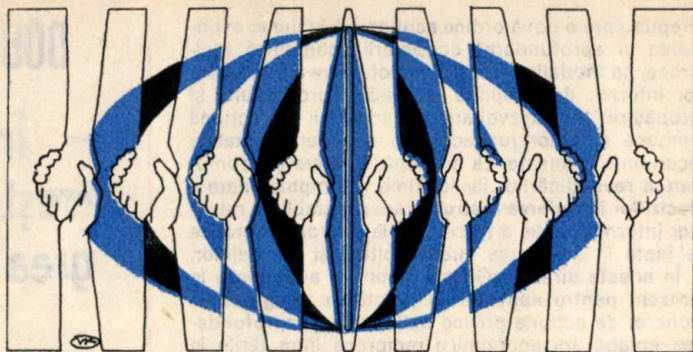
Prima reuniune a Conferinței Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD), prin înseși natura și menirea acestei instituții a O.N.U., a oferit — în condițiile existenței deja a premiselor necesare — cadrul adecvat pentru angajarea unei ample consultări între țările în curs de dezvoltare în vederea realizării unei structuri organizatorico-instituționale care să devină permanentă și să înlesnească, prin asigurarea unui contact continuu al acestor țări, formularea obiectivelor comune, precum și a căilor și mijloacelor de acțiune pentru atingerea lor; astfel, cu prilejul primei sesiuni a UNCTAD (Geneva, 1964), s-a consensat hotărîrea țărilor în curs de dezvoltare de a se constitui într-un organism ce avea să fie de-

numit (după numărul participanților) «Grupul celor 77» și care avea să devină cunoscut sub această denumire, în ciuda creșterii substanțiale, în perioada următoare, a numărului participanților — 122 în prezent. (Intrarea în «Grupul celor 77» are loc după ce respectiva cerere de admitere a statului solicitant este sprijinită de unul din grupurile regionale — african, asiatic sau latino-american. Reuniunile ministeriale constituie forumul de bază al «Grupului celor 77». Acestea «au loc ori de cîte ori este necesar, și, în orice caz, întotdeauna înainte de convocarea sesiunilor UNCTAD, în scopul de a armoniza pozițiile țărilor în curs de dezvoltare și de a formula programe comune de acțiune în toate problemele privitoare la comerț și dezvoltare»).

În ultimii ani, ca expresie a afirmării tot mai pregnante a «Grupului celor 77», a hotărîrii țărilor în curs de dezvoltare de a determina luarea în considerare, pe plan internațional, a intereselor și cerințelor lor legitime, de a-și spori contribuția la rezolvarea marilor probleme economice actuale, se constată o amplificare mereu mai puternică a prezenței și participării Grupului nu numai în UNCTAD, ci și în ansamblul organizațiilor din sistemul O.N.U., prin inițierea unor acțiuni de importanță majoră în domeniul dezvoltării și cooperării economice internaționale.

Reflex direct al accentuării deosebite, în ultimul deceniu, a prefacerilor și transformărilor revoluționare din lumea contemporană, al conștientizării mereu mai profunde a țărilor în curs de dezvoltare asupra locului și rolului lor pe arena mondială, aceste tendințe, manifestate în perioada din urmă, ca, dealtfel, în general, evoluțiile din cadrul «Grupului celor 77» pun în evidență nu numai întărirea progresivă a solidarității și colaborării țărilor în curs de dezvoltare membre, ci și o continuă schimbare calitativă în înseși programele de acțiune ale «Grupului celor 77», atît sub aspect conceptual, cît și sub aspectul măsurilor concrete propuse, inițiate sau întreprinse.

Deosebit de semnificativă, în acest sens, este evoluția conținutului documentelor de bază pe care țările în curs de dezvoltare le-au adoptat în cadrul «Grupului celor 77», de la crearea acestuia. Dacă, într-o primă fază, concepțiile asupra dezvoltării nu erau destul de clare și bine definite, sub raport cauzal și al mijloacelor de acțiune, deja prin Carta drepturilor economice ale lumii a treia (adoptată la Alger în 1967), țările în curs de dezvoltare membre ale «Grupului celor 77» — situînd subdezvoltarea în contextul determinării ei istorice, ca sechelă a colonialismului — și-au formulat din acest punct de vedere poziția, revendicînd nu o favoare din partea țărilor capitaliste, dezvoltate, pe care le-au considerat în parte

responsabile de existența subdezvoltării, ci recuperarea unui drept. Prin Carta de la Alger, ele au solicitat promovarea unor relații economice internaționale pe baza principiului nerezității nediscriminatorii în favoarea țărilor mai puțin dezvoltate, în vederea sprijinirii eforturilor lor, precum și angajarea unei «strategii globale a dezvoltării», între ale cărei coordonate practice să figureze măsuri în domeniile produselor de bază, produselor manufacturate, asistenței financiare etc. Ulterior, prin Declarația de la Lima (adoptată în 1971, în preajma celei de-a treia sesiuni UNCTAD) s-au prefigurat pozițiile asupra problemelor dezvoltării și cooperării economice internaționale, pe care țările în curs de dezvoltare membre ale «Grupului celor 77» aveau să le exprime, într-un mod conturat și articulat, în documente de o largă rezonanță, ce au avansat și stabilit ca obiectiv prioritar și de însemnătate majoră instaurarea unei noi ordini economice internaționale. Este bine cunoscut că, la inițiativa și pe baza proiectelor de rezoluție prezentate de țările în curs de dezvoltare, Organizația Națiunilor Unite a adoptat, în 1974, Declarația și Planul de acțiune asupra instaurării unei noi ordini economice internaționale, iar, în 1975, Carta drepturilor și îndatoririlor economice ale statelor (ce are ca obiectiv declarat făurirea unei noi ordini economice în lume), precum și documentul Dezvoltarea și cooperarea economică internațională (acesta din urmă cu prilejul celei de-a VII-a sesiuni extraordinare a O.N.U.).

Toate aceste documente dau expresie necesității statornicirii unor noi relații internaționale echitabile și reciproc avantajoase, instaurării unei noi ordini economice în lume, care să reflecte schimbările produse pe arena mondială.

Un moment de o deosebită însemnătate în acțiunea țărilor în curs de dezvoltare pe linia promovării unei noi ordini economice internaționale l-a constituit cea de-a treia reuniune ministerială a «Grupului celor 77», desfășurată în 1976 la Manila, înaintea celei de-a patra sesiuni a UNCTAD. Prin conținutul lor, Declarația și Programul de acțiune — care au fost adoptate cu acest prilej, și care au formulat platforma de negociere a țărilor în curs de dezvoltare la Conferința de la Nairobi — marchează o etapă calitativ nouă în abordarea, de către țările membre ale «Grupului celor 77», a problemelor dezvoltării și cooperării economice internaționale, în exprimarea articulată a cerințelor lor, în precizarea obiectivelor lor și, mai ales, în conturarea și detalierea mijloacelor, căilor și instrumentelor practice de acțiune în vederea îndeplinirii acestor obiective. Argumentind imperativul noii ordini, Declarația de la Manila consideră realizarea

acestea drept «indispensabilă pentru instaurarea dreptății și menținerea păcii și coexistenței internaționale, dată fiind interdependența tot mai accentuată dintre națiuni și popoare». Reafirmându-și, cu putere, «convincerea că lor le incumbă, în primul rând, responsabilitatea de a asigura dezvoltarea economică și dreptatea socială și că realizarea acestor obiective naționale, regionale și internaționale depinde, în special, de eforturile fiecărei țări», statele membre ale «Grupului celor 77» definesc în mod clar — în declarația menționată — conținutul restructurărilor necesare, în sfera raporturilor internaționale, reclamate de făurirea unei noi ordini economice în lume: «Este necesar și urgent să se întreprindă schimbări radicale în relațiile economice, pentru a se stabili relații noi, bazate pe justiție și echitate, care să permită eliminarea structurilor economice injuste, impuse țărilor în curs de dezvoltare, în special pe calea exploatații și comercializării resurselor și bogățiilor lor naturale».

Element constitutiv cu pondere substanțială în cadrul ansamblului de măsuri și acțiuni preconizate, «programul integrat» privind produsele de bază și materiile prime propune abordări structurale noi ale problemelor produselor respective, în special din punctul de vedere al mecanismelor de funcționare a piețelor și prețurilor. Ceea ce reclamă, în esență, țările în curs de dezvoltare în «programul integrat» este, pe de o parte, recunoașterea, consfințirea și respectarea strictă a dreptului lor inalienabil și imprescriptibil de a dispune în mod liber și neștirbit de propriile resurse, iar pe de altă parte, crearea condițiilor necesare valorificării superioare a acestor resurse, atât prin posibilitatea de a le prelucra intern (pe baza accesului țărilor respective la tehnologiile moderne), cât și prin comercializarea lor remuneratorie și echitabilă în exterior, astfel încât participarea țărilor respective cu asemenea produse la schimburile internaționale să fie un factor nu de frinare, ci de potențare a eforturilor lor interne spre progres economico-social.

Aceste exigențe au fost reafirmate puternic în cadrul reuniunii ministeriale a «Grupului celor 77» desfășurată în 1979, înaintea celei de-a V-a reuniuni UNCTAD de la Manila.

Obiectivul fundamental vizat de țările în curs de dezvoltare prin întărirea colaborării și solidarității lor este în mod clar precizat: instaurarea unei noi ordini economice internaționale. Iar conținutul de fond al colaborării și solidarității lor se referă, în principal, la două aspecte de bază, strins legate și complementare, ambele componente și căi ale procesului în-

dreptat spre o nouă ordine economică în lume: extinderea și aprofundarea cooperării economice reciproce, ca modalitate activă de potențare a eforturilor lor interne, de sprijinire mutuală a progresului și propășirii lor; dezvoltarea solidarității și acțiunii comune a țărilor respective în dialogul cu statele economice avansate, ca mijloc de apărare și promovare a revendicărilor lor legitime, de impulsioneare a deciziilor în vederea restructurării ansamblului relațiilor internaționale, a trecerii de la abordări teoretice la fapte în lichidarea subdezvoltării și decalajelor.

În aceste direcții, «Grupul celor 77» acționează în prezent pentru aplicarea în practică a programului concret de acțiune privind extinderea și aprofundarea colaborării economice reciproce între țările în curs de dezvoltare și pentru lansarea negocierilor globale, în cadrul ONU, asupra problemelor economice internaționale, negocieri în privința demarării cărora trebuia să se decidă la sesiunea specială a Adunării Generale a ONU din toamna anului 1980, dar care au fost blocate datorită opoziției unor țări capitaliste dezvoltate.

Promotoare consecventă și deosebit de activă a unor noi relații internaționale, a unei noi politici de pace, independență, echitate și progres economico-social pe arena mondială, a instaurării unei noi ordini economice și politice în lume — cu o contribuție proprie, amplu recunoscută și apreciată pe plan internațional la cristalizarea conceptului și la transpunerea în viață a acestui imperativ al contemporaneității — România își manifestă, în mod concret și pe multiple planuri, solidaritatea cu țările în curs de dezvoltare, cu cerințele lor legitime, acționează consecvent pentru dezvoltarea colaborării și prieteniei cu aceste țări.

Amplificarea și întărirea continuă a solidarității și colaborării României cu țările care au pășit pe calea propășirii independente, de sine stătătoare, se concretizează, pe de o parte, în dezvoltarea permanentă cu aceste state a unor relații economice, tehnicoștiințifice, politice, culturale, pe deplin echitabile, efectiv reciproc avantajoase și susținând în mod activ eforturile lor interne spre progres, iar, pe de altă parte, în sprijinirea fermă, pe plan internațional, a cerințelor lor legitime, inclusiv prin acțiuni comune cu țările respective.

În cadrul acestei conlucrări și ca o expresie elocventă a dezvoltării multilaterale a relațiilor de prietenie, cooperare și solidaritate cu țările în curs de dezvoltare se înscrie participarea țării noastre la «Grupul celor 77». Primirea în 1976 a României ca membru cu drepturi depline în «Grupul celor 77» a consfințit o îndelungată colaborare pe plan internațional, în spiritul năzuințelor și preocupărilor comune, a țării noastre cu celelalte state în curs de dezvoltare, materializată, între altele, în sprijinul ferm acordat de România, de-a lungul anilor, documentelor inițiate la O.N.U. de statele membre ale acestui Grup, la unele contribuind efectiv, alături de statele respective, în activitatea de elaborare, dezbateri și prezentare. Astfel, intrarea țării noastre în «Grupul celor 77» a constituit un act în care și-a găsit o consacrare firească dezvoltarea colaborării, prieteniei și solidarității României cu țările în curs de dezvoltare.

N. Pătrașcu

DOBÎNZILE EXCESIVE — frână în calea creșterii economice, grea povară pentru țările în curs de dezvoltare

Datorită dobânzilor excesive, accesul la resurse financiare pe piețele internaționale a devenit deosebit de dificil și împovărat. Manifestările de recesiune din numeroase țări ale lumii, tendințele de dezvoltare a unor state pe seama altora sînt strîns legate de scumpirea fără precedent a creditului, astfel că escalada dobânzilor a ajuns să constituie unul din principalii factori ai crizei economico-financiare, ai perpetuării și accentuării asimetriilor și decalajelor din economia mondială. Așa cum sublinia președintele Nicolae Ceaușescu, «aceste mari decalaje, în loc să se atenueze, se adîncesc continuu, ca urmare a unei politici economice valutare inechitabile, a dobânzilor exagerat de mari — depășind uneori 20 la sută — ce se practică pe plan internațional și care, în fapt, constituie o nouă formă de exploatare și aservire a țărilor în curs de dezvoltare, obligate să recurgă la credite pentru a-și asigura dezvoltarea economico-socială».

Punctul de pornire al prezentei escalade a dobânzilor îl reprezintă puternica inflamație a fenomenului inflaționist în țările occidentale industrializate în anii '70 — poate cea mai pregnantă dereglare a mecanismului de funcționare al economiei capitaliste în etapa actuală a crizei acesteia. În condițiile «inflației cu două cifre», creditul a fost drastic scumpit, prin majorarea dobânzilor, ca mijloc de restrîngere a masei monetare și de combatere, pe această cale, a fenomenului inflaționist, scăpat de sub control. De altfel, băncile au considerat normal să stabilească dobînzile în funcție de rata inflaționistă, adăugînd la această rată cota lor procentuală de câștig. Diferențierile sensibile între ratele inflaționiste din diversele țări au generat discrepanțe între nivelurile dobânzilor de pe piețele occidentale, context în care s-au amplificat transferurile de fonduri de pe o piață pe alta, dintr-o valută în alta, în căutarea unei fructificări mai ridicate. Pentru a fi evitate dezavantajele financiare sau comerciale rezultînd din aceste transferuri, cursa dobânzilor s-a intensificat. Orice sporire a dobânzilor într-o țară a fost, practic, urmată de o replică similară în celelalte. Concurența pentru oprirea exodului de capitaluri proprii și atragerea de fonduri din străinătate a transformat cursa dobânzilor într-un adevărat război. Promotorii dobânzilor ridicate au fost și continuă să fie autoritățile monetare americane, care au stăruit într-o politică de scumpire a creditului în ideea combaterii pe această cale a inflației neslăbite din SUA. Numai că, la cotele lor excesive, dobînzile descurajează investițiile și, deci, lovesc însăși creșterea economică; și nu doar în SUA, ci, prin reflex, și în celelalte țări occidentale, obligate să se alinieze la politica de scumpire a creditului. Astfel că, în prezent, chiar prin-

cipali parteneri ai SUA — precum R.F.G., Japonia sau Franța — sînt în primele rînduri ale celor care supun unui aspru rechizitoriu politica dobînzilor excesive.

Faptul, însă, că aceste evoluții de pe piețele occidentale au devenit o problemă de prim ordin a economiei mondiale în ansamblu ei se explică prin ponderea substanțială a țărilor capitaliste dezvoltate în produsul brut și schimburile economice pe plan internațional, precum și prin aceea că în monedele celor mai importante dintre țările respective sînt efectuate, în prezent, în proporție covârșitoare, tranzacțiile mondiale, operațiunile de credit și de investiții internaționale. Toți împrumutătorii (din indiferent ce țări ale lumii) care au apelat, în căutare de fonduri, la piețele occidentale au fost, implicit, constrinși să resimtă efectele condițiilor existente pe aceste piețe. La rîndul lor, consecințele financiare ale crizei petrolului au contribuit, pe mai multe planuri, la escalada dobînzilor. Pe de o parte, puternicele majorări ale prețului țițeiului au accentuat, în mod critic, dezechilibrele din plățile internaționale. Marea majoritate a statelor lumii, fiind importatoare de petrol, au trecut în deficit de plăți. Cererea de credite internaționale pentru finanțarea deficitelor a sporit considerabil, favorizînd scumpirea costului acestor credite — adică majorarea dobînzilor. Pe de altă parte, în condițiile crescîndelor cereri de credite, instituțiile bancare aflate în centrul circuitelor financiare internaționale au avut posibilități sporite de a manevra, în beneficiul propriu, capitalurile tranzitate, făcînd din escalada dobînzilor o operațiune de anvergură în vederea obținerii de cîștiguri pe seama numeroșilor solicitanți de fonduri. Masivele excedente de plăți înregistrate de unele din țările membre ale OPEC au fost reciclate în circuitele financiare internaționale, în cea mai mare măsură prin intermediul băncilor occidentale, care, în acest mod, au putut folosi fondurile reîntoarse în sefurile lor pentru a împrumuta clienți chiar din țările occidentale, dar și din alte țări importatoare de petrol tocmai în vederea finanțării deficitului de plăți rezultînd din creșterea prețurilor la țiței. Astfel, țările capitaliste industrializate — prin băncile lor, care, fapt important de semnalat, au fructificat, în cea mai mare parte, nu resurse proprii, ci fondurile țărilor exportatoare de petrol — au slăbit presiunea deficitului lor comercial și de plăți, în ultimă instanță, pe seama țărilor în curs de dezvoltare importatoare de petrol care s-au văzut nevoite să apeleze la împrumuturile băncilor respective pentru finanțarea deficitelor și să achite acestora dobînzile prohibitive cerute. Ca atare, ele au suportat îndoite consecințe. De la 2 miliarde dolari acum zece ani, dobînzile plătite de aceste din urmă țări în contul datoriilor lor externe depășesc 25 miliarde dolari. Cu alte cuvinte, s-a ajuns în situația în care, numai prin

sistemul dobînzilor, țările occidentale industrializate preiau înapoi de la cele în curs de dezvoltare cam tot atît cît dau acestora sub forma asistenței financiare publice pentru dezvoltare.

Este una din principalele expresii ale tendințelor de recuperare neocolonialistă, prin care se transferă țărilor în curs de dezvoltare o grea povară. În condițiile în care, în același timp, imense fonduri suplimentare sînt alocate pentru înzestrarea și mai fabuloasă a arsenalelor militare, convenționale și mai ales nucleare, nu s-ar putea să nu se facă o legătură între respectivele tendințe de recuperare neocolonialistă și exacerbară cursei înarmărilor, în sensul că, de fapt, o parte din povara economică reclamată de escaladarea acestei curse este aruncată, prin escaladarea celeilalte curse, a dobînzilor, în spinarea, și așa supraîncărcată, a țărilor în curs de dezvoltare importatoare de petrol.

Deficitul de plăți al țărilor în curs de dezvoltare importatoare de petrol a suplimentat covârșitor nivelul datoriei lor externe, urcînd-o la 500 miliarde dolari. Corespunzător a sporit și sarcina anuală de rambursare a datoriei. În termeni comerciali, această sarcină reprezintă aproape o pătrime din totalul exporturilor țărilor respective. Altfel spus, aceste țări sînt nevoite să exporte în proporție de o pătrime în mod nefructificabil, respectiv nu pentru a-și procura resursele de finanțare a necesarelor lor importuri de produse industriale și agricole.

Problemele ridicate de îndatorarea critică a țărilor în curs de dezvoltare importatoare de petrol sînt deosebit de acute. În lipsa unor mijloace adecvate de finanțare a deficitelor prelungite, țările respective se pot vedea constrînse să opereze drastice reduceri ale importurilor lor, cu repercusiuni nu numai pe linia frînării programelor lor de dezvoltare, dar și pe linia diminuării exporturilor și deci a producției interne a țărilor industrializate. Iată de ce adoptarea, pe plan internațional, a unor măsuri concrete în vederea slăbirii presiunii pe care o exercită asupra situației economice a țărilor în curs de dezvoltare greaua povară a datoriei lor externe, se dovedește a fi în avantajul nu numai al țărilor respective, ci și al înseși țărilor dezvoltate, în interesul progresului general și asigurării stabilității economiei mondiale.

În conformitate cu politica sa externă, în cadrul efortului general consacrat edificării unei noi ordini economice internaționale, România se pronunță pentru promovarea neîngrădită a schimburilor comerciale, pentru eliminarea măsurilor protecționiste, pentru stabilirea unui nivel rezonabil al dobînzilor și prețurilor. Unor asemenea exigențe le corespund și propunerile concrete avansate de țara noastră la recenta sesiune a Adunării Generale a O.N.U., ca și la reuniunea miniștrilor de externe ai țărilor membre ale «Grupului celor 77». Este necesar, din punctul de vedere al României, să se ajungă la o înțelegere internațională, potrivit căreia nivelul maxim al dobînzilor să nu depășească 8 la sută; pentru țările în curs de dezvoltare să fie de 5 la sută, iar țărilor cel mai puțin dezvoltate să li se acorde credite fără dobîndă sau cu dobîndă de 2-3 la sută.

Imperativul unor noi abordări, curajoase, în spiritul echității, se relevă a fi o dominantă a eforturilor de realizare a unor mecanisme ale relațiilor economice echilibrate, în consens cu exigențele unei noi ordini internaționale. Ca și în alte numeroase și grave probleme care confruntă actualmente viața economică și politică internațională, popoarele așteaptă soluții autentice, și nu paliative sau declarații de intenții fără continuări practice.

dr. Ilie Șerbănescu

U.R.S.S.

„ATOMMAȘ” — „un oaspete din viitor”

Locul unde se naște fie și numai «o fărîmă a viitorului» posedă, negreșit, fiorul magnetic al unei atracții deosebite. Uzina-șantier «ATOMMAȘ» din orașul Volgodosk avînd ca profil fabricarea de utilaje pentru centrale nucleare-electrice, unde am poposit cu ocazia unei călătorii de documentare ziaristică prin Uniunea Sovietică, potențează parcă și mai mult această atracție, confirmînd o activitate plină de inedit.

Ceea ce impresionează, în primul rînd, la această uzină-șantier, în felul ei în țară, supranumită «un oaspete din viitor», este atît dimensiunea clădirilor sau «gigantismul» utilajelor din dotare, aspectul de laborator al unor compartimente de fabricație, cît și faptul că aici a fost pusă la punct, în cadrul unui proces complex, producția de serie a «blocurilor energetice» pentru centralele atomoelectrice. Practic, uzina — care continuă să fie șantier — se anunță a fi «nucleul specializat» al unei subramuri producătoare de reactoare, generatoare, compensatoare și altor instalații specifice viitoarelor centrale electrice pe bază de combustibil nuclear. Puterea însumată a acestor unități trebuie să fie, în cincinalul actual sovietic (1981—1985), de circa 25 milioane kilowați. Este vorba, deci, de o uzină ultra-modernă, chemată să transforme ineditul în «obișnuit», prin execuția, în condiții de siguranță și rentabilitate ridicată, a componentelor tehnico-productive ale centralelor electro-nucleare.

Faptele de muncă ale colectivului de 25 000 de constructori și montori de pe acest șantier-uzină, care ocupă mai bine de 600 hectare teren în perimetrul orașului Volgodosk, confirmă că el se achită în mod demn de misiunea încredințată. Predînd, în termenul stabilit, corpul principal de fabricație — o clădire cu pereți din sticlă și metal, lungă de 744 metri și înaltă de circa 70 de metri, care închide un spațiu productiv de 300 000 metri pătrați — constructorii și montorii au permis începerea activității de producție propriu-zise, astfel încît, nu de mult, s-a încheiat munca la primul reactor cu o putere de 1 000 000 de kilowați. Au fost parcurse cu bine toate fazele procesului complex de execuție, agregatul confirmînd parametrii programați la probele de temperatură, presiune etc., la care a fost supus.

Primul născut al uzinei de pe Don este un reactor de tipul «apă-apă» (VVER—1000). El a marcat trecerea la producția de serie a unor astfel de agregate. După acest succes de răsunet, colectivul de la uzina «Atommaș» a intrat într-o etapă nouă a activității sale: pregătirea pentru punerea în fabricație concomitentă a mai multor «exemplare» de utilaje nucleare-energetice, de natură să asigure condiții pentru construcția de centrale atomoelectrice pe bază de proiecte-tip. Concomitent, s-a intensificat activitatea de construcție-montaj pe șantierul

R.S.F. IUGOSLAVIA

Zenița

La Zenița pulsează inima siderurgiei iugoslave. Chiar dacă ar fi vorba doar de menționarea unei singure cifre, aceea a producției de metal, și tot ar fi mai mult decît îndreptățită această afirmație. Deoarece aici, în acest oraș cu îndelungate tradiții industriale, este făurită aproape jumătate din întreaga cantitate de oțel produsă în Iugoslavia.

Viitorul Zeniței a început, de fapt, după eliberare, în 1945. La hotărîrea partidului comunist, constructori din toate colțurile țării — peste 400 000 — au venit aici pentru a edifica Combinatul siderurgic, menit să furnizeze economiei atît de prețiosul oțel necesar refacerii patriei, dezvoltării ei socialiste. Vechea oțelărie a orașului, cu o capacitate anuală de producție de 50 000 tone de metal, a fost supusă, treptat, unor transformări profunde, fiind extinsă, reutilată, modernizată. Despre ritmul alert al metamorfozei sale în marele combinat siderurgic de astăzi vorbește elocvent faptul că, spre exemplu, trei dintre noile furnale înalte au fost construite și puse în funcțiune, practic, an după an — în 1954, 1955 și 1958. Drept urmare, cantitatea de metal furnizată economiei a crescut vertiginos, ajungîndu-se ca, în deceniul '70, să se poată produce la Zenița, anual, un milion de tone de oțel. Adică de două ori și jumătate mai mult decît totalul producției de oțel iugoslave realizate în 1950. Proporțiile obiectivului ridicat, însemnătatea ce i-a fost atribuită în ansamblul economiei țării sînt redade, de asemenea, de amploarea investițiilor, numai în rîstimpul 1968—1976 fiind alocate sume totalizînd 25 de miliarde de dinari.

În urmă cu trei ani, a fost aprins focul la al patrulea furnal înalt, un veritabil uriaș în comparație cu cei anteriori, avînd 25 de instalații auxiliare — verigi ale procesului tehnologic de elaborare a șarjelor —, răspindite pe o suprafață de 20 000 de metri pătrați. Punerea sa în funcțiune a însemnat sporirea producției de metal la 1 700 000 de tone pe an.

Noul obiectiv pe care și-l propune, însă, Zenița, în această direcție, este și mai ambițios, vizînd într-un viitor nu prea îndepărtat o producție anuală de 2 600 000 de tone de oțel. De aceea, combinatul siderurgic din Zenița, unde se construiește de peste trei decenii, este considerat a continua să fie șantier — cel mai mare, în fapt, din Iugoslavia —, pe el urmînd să fie conturate, în anii următori, noile profiluri ale acestui important furnizor de metal al economiei iugoslave.

Mihai Corut

(Continuare în pag. 66)

C. Vasile

R.P. CHINEZĂ

La Shen Gen

Înainte de a ajunge la «zona economică specială» Shen Gen, ne-am oprit la Shekou (în traducere Gura Șarpelui). Plecasem dis-de-dimineață cu trenul din Canton în acea zi de început de aprilie, îmbrăcați foarte sumar. Aici era începutul verii, dar fiind regiunea cea mai sudică a Chinei (prin care trece meridianul 4), temperaturile depășeau 30 de grade, ca la noi în iulie. O căldură umedă ne asaltează. Întregul traseu este cultivat cu orez. Se realizează două recolte pe an. Le favorizează clima, dar și solul foarte gras. De o parte și de alta, pomi denumiți de localnici «digi», ce fac un fruct mic, cu coaja tare, iar la mijloc cu o licoare rece. Foarte gustos și căutat, pentru că este un răcoritor natural.

Străbatem, apoi, o șosea modernă, construită recent pentru a face legătura cu Shekou. Ne aflăm într-o zonă deluroasă, ce nu oferea condiții pentru dezvoltarea industriei. Și, totuși, au fost create aceste condiții. De către oameni. Cu eforturi uriașe, dar cu dorința de a se dezvolta țara conform orientărilor noi din economia Chinei socialiste. A fost tăiat un munte, s-au executat lucrări utilitare de amploare. Am privit de pe terasa unei termocentrale acea masă de oameni care sfărâma piatra din felia de munte prăbușită pentru a lăsa loc cheiurilor necesare acostării vaselor mari. Zona are forma unei peninsule, cu fața la soare și muntele în spate. «Desenăm aici un tablou pe o hirtie albă», ne spunea Huan Shi-min, secretarul Comitetului de partid, cărui tocmai îi apăruse un volum de versuri. «Zona economică specială» Shen Gen, unul din viitoarele «porto franco» ale Chinei, va avea în final o lungime de 45 km, o lățime de 7 km și o suprafață de 327 km.p. Se va construi aici un mare port, în care vor putea acosta vase de 50 000 tone. În viitor, aceasta va fi baza pentru exploatarea petrolului din Marea Chinei de Sud. Am văzut cum prindea contur un oraș după cele mai noi teorii arhitectonice privind dezvoltarea pe verticală, cu clădiri pînă la 38 etaje. Solul este favorabil unor asemenea clădiri, fiind format din aluviuni. La 18 metri adîncime se află deja piatră. Acestor construcții li se adaugă cele 13 întreprinderi de industrie ușoară și textile. Totul va fi gata în 1983. Iar, pentru a crea spațiul necesar acestor construcții, trebuiau dislocate 1 300 000 metri cubi de munte. La data cînd vizitam această parte a Chinei socialiste, se dislocaseră 400 000 metri cubi.

Ritmul în care se desfășurau lucrările, eforturile pe care le depuneau prietenii chinezi, însoțite de hotărîrea lor de dezvoltare rapidă a țării, erau garanții certe că Shen Genul va deveni o zonă cu pondere importantă în economia Chinei socialiste.

Gh. Sprinterou

R.P.D. COREEANĂ

Zidurile tinere ale Phenianului

Phenianul este un oraș care surprinde prin tinerețea lui. Îl cunoaștem încărcat de istorie, dar de la primele clădiri, cele din vecinătatea aeroportului, pînă în centrul capitalei coreene, tabloul urban dezvăluie aceeași prospețime. Construcții tinere, cu limpezimea zidurilor recente, întîmpină pe vizitator. Un oraș fără trecut? — s-ar putea întreba călătorul grăbit, neavizat. Phenianul este un oraș al prezentului. Înfățișarea lui actuală exprimă, însă, tumultul istoriei, evocă încercările prin care a trecut. Aparent, istoria am regăsit-o doar în muzee și în cele cîteva «porți» tradiționale păstrate ca un remember. Ar mai fi, în plus, o clădire ceva mai înaltă, care, miraculos, a rămas nerăpusă de bombe. Căci tinerețea de astăzi a Phenianului nu trebuie să ne facă să uităm distrugerea lui brutală, cîmpurile de ruine ce au înlocuit străzile, mormanele de dărîmături sub care au fost îngropați oameni și căminele lor, monumente prețioase și clădiri cu farmecul lor. Vremurile acelea dramatice s-au păstrat în memoria locuitorilor și pe peliculă. Orașul renăscut nu a însemnat simpla refacere a celui distrus de război, ci apariția unei așezări, în realitate, cu totul nouă, cu o fizionomie aparte, ținînd seama de specificul local și de cerințe esențiale ale modernității.

Phenianul rămîne, totuși, un șantier. Continuă să apară noi cartiere în orașul de pe malurile Dedonganului. De pe virful Shomunpong, panorama urbană se dezvăluie cu claritate, înfățișînd mulțimea construcțiilor noi, dar și a celor aflate încă în îmbrățișarea schelelor. Este un tablou pe care l-am regăsit la Vonsan, ca și la Kesong, în așezări mai mici, ca Andju, sau chiar în sate. Pentru că destinul lor a fost comun: țara întregă a cunoscut distrugerea, valul năpraznic al nimicirii, iar apoi, după marea biruință de pe cîmpul de luptă, a început bătălia pașnică a reconstrucției. Orașele și satele au renăscut, cu o frumusețe ce nu poate fi despărțită de eroismul în muncă. Se construiește mult — este perceptibilă o ascensiune pe verticală și o armonizare a stilului propriu, național, cu liniile moderne ale edificiilor. În șesenalul trecut, în R.P.D. Coreeană s-au dat în folosință 414 000 apartamente la orașe și 472 000 locuințe în mediul urban. În actualul șeptenal, se proiectează realizarea anuală a peste 300 000 de locuințe la orașe și sate. Ritmul este intens în construcția de locuințe: în ultimii 15 ani au intrat în case noi peste 1 700 000 familii.

Așezările mai mari sau mai mici, mai cunoscute sau mai puțin cunoscute, din R.P.D. Coreeană poartă amprenta acestui efort creator. Unele din aceste orașe au un trecut măsurabil în secole. Altele sînt creații recente pe harta țării. Tuturor le este, însă, caracteristică tinerețea străzilor, modernitatea construcțiilor, ambiția realizărilor durabile.

M. Ramură

DIN ȚĂRILE SOCIALISTE

R.P. UNGARĂ

Armonii
la Esztergom

Fiind la numai 52 km de Budapesta, s-ar putea spune că Esztergom-ul face parte din împrejurimile marelui oraș. Este, însă, numai o impresie, lăsată, cu siguranță, de viteza cu care automobilul ne-a apropiat de această frumoasă așezare.

Față de Budapesta — cu care, din mai multe puncte de vedere, nu se poate compara fără a rămâne în dezavantaj —, Esztergom-ul are privilegiul de a-i fi precedat în rangul de capitală.

Situat la Cotelul Dunării, pe malul drept al marelui fluviu, acolo unde — după ce, pe mai multe zeci de km, face graniță cu Cehoslovacia — își întoarce brusc apele spre sud, Esztergom-ul are astăzi numai 25 000 locuitori. Străzile sale, îndeosebi în centru, mai păstrează patina vremurilor de odinioară, ca și monumentele, care rămân, peste timp, repere ale unor evenimente marcante în istoria Ungariei. Frumusețile și curiozitățile Esztergom-ului, îndeosebi faimosul Muzeu creștin, Bazilica, palatul regal din secolul al XII-lea, clădirile, toate acestea emană o atmosferă istorică.

Dar orașul nu se relevă numai prin trăsăturile istorice și culturale, ci și printr-o insolită așezare geografică, prin frumusețea peisajului înconjurător. Dunărea — de pe dealul Bazilicii se văd localități ale Cehoslovaciei de peste fluviu —, parcurile, înălțimile împădurite dau armonia acestor locuri, care îndeamnă la meditație.

Natura a distribuit darurile sale de o manieră generoasă, iar locuitorii așezării au făcut tot ce le-a stat în putință în scopul adăugării a tot ceea ce a putut face orașul mai frumos.

Ritmurile civilizației contemporane se întîlnesc cu șarmul provincial în cochetul oraș de la Cotelul Dunării. Ultimele decenii — cele ale construcției socialiste — și-au lăsat, și ele, amprente, rezervîndu-i Esztergom-ului, ca, de altfel, tuturor orașelor ungare, creșteri spectaculoase. Cele 15 școli, cu aproape 8 000 de elevi, fac din Esztergom un oraș școlar de prim ordin. Iar instituțiile sanitare — 11 la număr —, de mai mică sau mai mare importanță, îi conferă un statut distinct între centrele de tratament ale Ungariei.

Industria a cunoscut, și ea, o evoluție firească și rapidă, profilul productiv al Esztergom-ului trecînd de la artizanat la pretențioase produse uzinale. Mașinile sale unelte și semiautomate sînt cunoscute nu numai în celelalte centre ale țării, dar și dincolo de frontierele Ungariei.

Cel ce vine la Esztergom este frapat de armonia urbanistică de aici, orașul istoric, cu prețioasele sale monumente de artă, fiind înconjurat — ca un semn al devenirii sale — de modernele cartiere și edificii ale civilizației socialiste.

Ilie Olteanu

R.P. BULGARIA

Stele de primă mărime
în constelația energetică

Vorbînd despre prioritățile din diferite sectoare ale economiei, interlocutorii din țara vecină se opresc cu insistență la domeniul energetic. Explicația este simplă și exprimă un adevăr despre realitățile din Bulgaria de astăzi. Anii care au trecut de la primul meu contact cu aceste meleaguri, cu acești oameni harnici, au consemnat schimbări, au însemnat realizări de seamă. S-au schimbat destine, s-a îmbogățit harta economică a țării, creîndu-se tradiții la care înaintașii nu se gîdeau, poate, nici în cele mai optimiste visuri. De data aceasta, la Sofia, mi s-a vorbit de problemele pe care le ridică energia, în contextul crizei de astăzi, de cerința de a se elabora și a concretiza planuri vizînd satisfacerea, cu resurse proprii, a nevoii de energie electrică — obiectiv care constituie una din condițiile concretizării proiectelor de dezvoltare economică, cu precădere în ce privește ramurile industriale. Am avut prilejul, prin această nouă călătorie, să admir cutezanța constructorilor de baraje, care au zăgăzuit apele pe crestele muntoase, obligîndu-le să pună în mișcare turbine care își trimit, apoi, energiile transformate în zeci și sute de mii de megawați în liniile de înaltă tensiune ce alimentează orașele, centrale industriale moderne. Planurile au fost puse în aplicare. Evident, transpunerea în practică a proiectelor n-a fost ușoară. În cazul hidrocentralelor, condițiile locale au impus soluții inedite, pe măsura configurației terenului, iar, pentru termocentrale, s-au găsit soluții dictate de necesitatea folosirii cît mai eficiente a combustibilului, precum și pentru găsirea celor mai potrivite modalități de evitare a poluării mediului înconjurător. Astfel, au apărut «stele de primă mărime» în ceea ce se poate numi, de pe acum, constelația energetică bulgară. Printre ele se află complexul hidroenergetic «Anton Ivanov» și centrala Belmeken. Mai recent, la Kozlodui, centrala atomo-electrică, aflată în permanentă dezvoltare, atît intensivă cît și extensivă, plănuiindu-se ca, de aici, să intre în circuitul energetic național peste 11 miliarde kwh.

O altă stea de primă mărime, despre care se spune că însumează, cu pregnanță, priceperea constructorilor și energeticienilor, este complexul «Marița-Est». Aflat într-o zonă carboniferă cu o suprafață de peste 240 kmp și cu rezerve evaluate la aproximativ trei miliarde metri cubi de lignit, complexul cunoaște o dezvoltare continuă. Aici, am aflat că, la darea în folosință, primele turbine dădeau 50 mw, iar cele care le-au înlocuit produc 600 mw, echivalent cu capacitatea celei de-a doua unități a complexului «Marița-Est II». Cea de-a treia unitate a complexului, aflată și ea în producție, va furniza în final 840 mw, iar, în prezent, se fac pregătirile pentru cea

Th. Șerbănescu
(Continuare în pag. 66)

Cottbus

Am avut prilejul să vizitez în două rânduri regiunea Cottbus, la interval de mai mulți ani. Transformările petrecute sînt evidente, și pentru reporter este dificilă alegerea celor mai semnificative. Pretutindeni pot fi aflate mărturii grăitoare asupra modului în care această regiune, în trecut mult rămasă în urmă, a reușit, în anii socialismului, să se dezvolte multilateral, punînd în primul rînd accent pe dezvoltarea unei industrii semnificative pentru întreaga economie a țării. În cadrul acesteia, dat fiind condițiile naturale, un rol de prim rang a revenit activităților legate de valorificarea a ceea ce specialiștii denumesc «purători de energie», regiunea Cottbus devenind principalul centru al industriei carbonifere și energetice din Republica Democrată Germană. O asemenea poziție se datorează, desigur — îmi spuneau gazdele — faptului că circa 50 la sută din rezervele de lignit ale țării se află situate tocmai aici, la Cottbus; dar, subliniau ele, deopotrivă se datorează măsurilor consecutive de exploatare corespunzătoare, luate de conducerea de partid și de stat, în cadrul unor programe pe termen lung. Afirmă întru totul îndreptățită întrucît, deși lignitul se exploatează aici de 130 de ani, abia odată cu edificarea socialismului această activitate a căpătat proporții, fiind creată în sprijinul ei o industrie adecvată de valorificare superioară a cărbunului. A luat, astfel, ființă marea cocserie de la Lauchhammer, prima întreprindere din lume în care s-a reușit fabricarea din lignit a cocsului de înaltă temperatură pentru industria metalurgică, s-a ridicat combinatul de lignit «Schwarze Pumpe», între orașele Spremberg și Hoyerswerda, unde se produc în special gaze, existînd însă posibilitatea obținerii tuturor derivatelor lignitului — brichete, cocs, hidrocarburi lichide — a fost modernizată fabrica de produse chimice de la Schwarzeheide, a fost construită o adevărată salbă de centrale electrice pe bază de cărbune — la Lübbenau, Vetschau, Trattendorf, Boxberg, regiunea furnizînd în prezent circa jumătate din totalul energiei electrice produse la scară națională. În urmă cu peste două decenii, contribuția Cottbusului pe acest plan era de 8 la sută. Simpla comparație a acestor cifre suplinește, cred, orice comentariu asupra dinamicii dezvoltării în domeniul respectiv.

Transformarea regiunii într-o zonă carboniferă și energetică de asemenea anvergură s-a reflectat, firește, în viața orașelor, a oamenilor. 55 la sută din populația acestor meleaguri — ca să dau un singur exemplu — trăiește în case construite sau radical modernizate în anii ce au trecut de la întemeierea Republicii Democratice Germane. Numai în capitala regiunii, Cottbus, care se profilează tot mai mult ca un oraș modern, au fost construite circa 25 000 de locuințe noi, cifră, la rîndul ei, semnificativă dacă se are în vedere că numărul locuitorilor întrece cu puțin suta de mii.

Vasile Crișu

„Palatul“ subteran

Generația mea — îmi spunea, cu multă franchețe, arhitectul general al Pragăi, Blahovir Borovička — nu-și poate propune să dea replică monumentelor arhitectonice pe care ni le-au lăsat atîtea generații apuse și cu care, pe merit, Praga se mîndrește. În fața noastră, socialismul a pus sarcini mult mai mari și mai importante — să asigurăm fiecărei familii casă, frumoasă și trainică, să ridicăm pentru mase palate pentru activități culturale și politice, să facem șosele, poduri și atîtea altele impuse de viața modernă, trepidantă a epocii pe care o trăim.

Discuția, îndelungată și instructivă, a cuprins un evantai larg de sarcini, actuale și de perspectivă, ale constructorilor și arhitecților cehoslovaci.

Să nu se creadă însă — preciza arhitectul Borovička — că nu sîntem preocupați și de opere monumentale, că socialismul ar respinge ideea. Nu, cu o condiție — să răspundă unor necesități colective, unui comandament precis al acestei epoci.

Mi s-a precizat că arhitecții și constructorii praghezi și, alături de ei, cei din întreaga țară, durează un minunat «palat» în subteranul orașului de pe Vltava. Se numește «Metroul» și este cunoscut ca una dintre cele mai de seamă înfăptuiri ale deceniului '70 și ale celor ce-l urmează.

Răsfirată pe șapte coline, de o parte și de alta a râului Vltava, încărcată de farmec și frumuseți, capitala Cehoslovaciei socialiste s-a confruntat și se mai confruntă încă — ca orice metropolă — cu marea problemă născută din creșterea galopantă a numărului populației, a dezvoltării economice, a exploziei automobiliste: circulația orășenească. Cincinal după cincinal, municipalitatea s-a străduit să dea soluții acestei vitale componente a vieții urbane. Din tot ce s-a întreprins însă — și spre lauda edililor praghezi s-au făcut multe treburile frumoase și durabile — nimic nu lăsa să se înțeleagă că transportul public se va ameliora radical. Soluția definitivă, dar și costisitoare, a fost metroul.

Proiectul prevede două etape principale de construcție: una care să se încheie pînă în anul 1990, iar ultima — după anul 2000. Magistrala subterană — acum o realitate palpabilă — este concepută sub forma a trei trasee — A, B, C, — care se intersectează într-un punct situat în centrul orașului, toate trei urmînd să fie date în folosință în prima etapă. În cea de a doua, ele vor fi unite la extremitate printr-o linie inelară. Prin aceasta, praghezii vor avea posibilitatea ca, plecînd cu metroul din orice cartier al orașului, să revină în același loc și cu același mijloc de transport. În 1980 — cînd erau date în folosință traseele C și A — magistrala subpămînteană a capitalei Cehoslovaciei măsura 20 km., avea 23 de stații și un metrou. La sfîrșitul actualului deceniu, conform planului existent, ea va măsura 40 km., iar, în final, va avea 92,7 km și 104 stații. Măsura eficienței acestui mijloc modern de transport o dă chiar și o singură cifră: în 1980, pe cele două trasee date în funcțiune, au călătorit 217 milioane de persoane.

Constantin Prisăcaru

DIN ȚĂRILE SOCIALISTE

R.P. POLONĂ

Din inima Sileziei

Katowice — capitala celui mai populat, celui mai urbanizat și mai industrializat voievodat polonez — este un oraș tânăr. Această mare așezare minieră nu conservă, în perimetrul său, spectaculoasele «orașe vechi», pe care le-am întâlnit, păstrate cu smerenie sau reconstruite cu extremă fidelitate, la Cracovia, Varșovia sau Gdansk. Edificiile din Katowice se aliniază după geometria civilizației industriale: înalte, compacte, construite mai mult după criterii strict funcționale. Și totuși, jocul înălțimilor diferențiate, evitarea uniformității clădirilor, coloritul variat, spațiile comerciale largi și multe alte «amănunte», ce țin de o înțelegere superioară a urbanisticii, mărturisesc punerea în valoare și a criteriilor estetice.

Palatul sporturilor — «farfuria zburătoare», cum îl numesc localnicii — este o frumoasă realizare a edililor din Katowice. Situat în plin centrul orașului, acest maestuos edificiu poate primi 12 000 de spectatori la manifestări sportive de amploare, cum au fost Campionatele europene de box (1975) sau cele de atletism în sală (1974). Tot în această originală construcție se organizează manifestări artistice, de anvergura spectacolelor marelui balet folcloric «Slask», care continuă tradițiile dansului popular polonez, făcându-le cunoscute întregii lumi.

Sînt multe realizările ultimilor ani care fac mindria locuitorilor acestei moderne așezări sileziene. Dintre toate, însă, se singularizează marele parc voievodal — «plămînu verde» atît de necesar în această zonă puternic industrializată: o magnifică oază de recreere (600 de hectare), construită în urmă cu un sfert de veac pe un teren trist, selenar, rămas în urma exploatareilor miniere. S-a realizat, aici, o adevărată «schimbare de peisaj», care a făcut din parcul voievodal din Katowice unul dintre cele mai frumoase și mai mari parcuri de cultură și odihnă din Europa. Se spune că fiecare cetățean al orașului a plantat aici cîte un arbore. În perimetrul parcului există un stadion de peste 100 000 de locuri, un mic muzeu al satului, un rozarium, un planetarium, un mare complex de bazine cu valuri artificiale, restaurante, un oraș al copiilor — «orașul vesel» —, un funicular care transportă vizitatorii în întreaga zonă, un parc zoologic (cel mai mare din Polonia).

Dar, aflat la Katowice, este mai mult decît un privilegiu — o datorie — să cunoști cît mai mult despre «inima de oțel» a voievodatului și a țării. HUTA înseamnă, ni se spune, combinat metalurgic. Pînă nu de mult, voievodatul realiza aproape jumătate din oțelul Poloniei. Astăzi, cînd marele combinat metalurgic — Huta Katowice — produce, situația este — evident — alta. Realizarea gigantului complex metalurgic de la Katowice — la a cărui înălțare a participat, practic, întreaga Polonie — a început în aprilie 1972. După numai cîteva ani, în decembrie 1976, de la Huta Katowice ieșea prima șarjă de oțel.

Octavian Munteanu

CUBA

Arborii insulei

Drumul spre Cuba înseamnă, în zilele noastre, ore lungi, ce par nesfîrșite, într-un fotoliu destul de incomod, lingă un hublou acoperit de cortina norilor. Dar abia debarcat din nava aeriană descoperi pitorescul insulei. Este prima impresie a călătorului din totdeauna ajuns în acest colț de lume. Căci, și Cristofor Columb mărturisea încîntarea în fața frumuseții pe care o dezvăluie pămîntul acesta din Caraibe. Frumusețe care țarmecă, invariabil, chiar și pe turistul mai blazat al epocii noastre. Exuberanța vegetală este copleșitoare, umeste privirea eliberată de stereotipia tablourilor aeriene. Frumusețea peisajului te însoțește mereu, pe drumurile acestei țări împresurate de apă. Fantezia naturii a creat imagini superbe. Dar generozitatea ei trebuie răsplătită. Omul este dator să conserve darurile naturii. Ceea ce cubanezii au înțeles. Căci timpul macină nu numai ziduri, săpînd riduri pe fețele de marmură ale palatelor. Anii care trec lasă urme și în zestrea naturală. Mai ales că, în deceniile trecutului, înainte de revoluție, nici parcurile, nici pădurile n-au fost îngrijite pe măsura nevoilor lor. În plus, stăpînii de ieri dovediseră dezinteres față de această avuție națională, lăsînd-o pe minile societăților străine. Întinse zone forestiere au devenit o sursă de inavuțire pentru afaceriști veroși. Arborii erau doborîți cu furie. Nave cu prețioasa încărcătură se îndreptau spre alte țări. La Havana se afirmă că, în 150 de ani de spoliere a patrimoniului forestier al țării, 76 la sută din suprafața împădurită a fost distrusă. Urmele acestui trecut au rămas vizibile. Repararea daunelor s-a produs sistematic. Cuba s-a preocupat nu numai de școli și locuințe, de Zafre și industrializare, ci și de protejarea resurselor ei. În ultimii 20 de ani s-au plantat aproape 950 000 000 arbori pe o suprafață de 245 000 hectare. Operațiunea continuă. Puieti de pini, cedri, eucalipti și alte specii prind rădăcini prin efortul silvicultorilor. În zona estică a țării, în numai cîteva luni, s-au plantat aproape 4 000 000 puieti pentru a opri eroziunea solului.

Am văzut grădinile olandezilor și cunosc pasiunea japonezilor pentru flori. Efortul cubanezilor pentru păstrarea fondului forestier al insulei lor merită aceeași admirație. Efortul acesta este aureolat de o infinită poezie. Milioanele de arbori plantați în Cuba înseamnă un gest plin de gingășie și frumusețe — un gest de respect față de natură și un gest de responsabilitate față de destinul uman. Căci, dincolo de rațiuni economice și ecologice, de mare însemnătate pentru orice țară, conservarea patrimoniului forestier semnifică și cultivarea unui pitoresc inegalabil.

M. Ramură

Dragonul împietrit

La ora 7 seara, după un drum de peste patru ore, cu mașina, ajungem la Ha Long, localitate despre care însoțitorii noștri — și nu numai ei — ne-au vorbit numai la superlativ.

Ha Long-ul se află la aproximativ 165 km de Hanoi. Vilele sale cochete bordează, de la înălțimi inegale, țărmul golfului în miniatură, unul din sumedenia de intrânduri pe care un litoral sinuos le formează pe toată lungimea golfului-mamă: Tonkin.

Întinericul, oboseala, dar, parcă, și teama de a nu fi dezamăgiți în prima impresie au aminat până a doua zi dimineața întâlnirea noastră cu «Dragonul împietrit» — cum se mai cheamă aceste locuri. Călători de aiurea l-au botezat, mai prozaic, fără îndoială, dar, oricum, mai pe înțelesul nostru, a 8-a minune a lumii.

Și iată că, în zori, privind largul mării, panorama — imparțială — dă dreptate atât pescarului anonim și poet, care a asemuit-o cîndva cu un dragon de piatră, cât și călătorului ce a «clasificat» această măreață operă a naturii abia pe locul opt între minunile lumii.

Lumina soarelui, triumfătoare peste aburii apelor, ne descoperă un colț de lume de o grandoare înimaginabilă. Un decor al unui spectacol fantastic. Din unda tremurătoare a mării, de un albastru cristalin, ținesc spre înalt piscuri ascuțite sau domoale, spinări de piatră cu o vegetație pitică și mai degrabă săracă, stînci de calcar imaginînd sfîncși, broaște țestoase, cocoși gata de luptă, capete de om — toate cioplite în vreme de dalta implacabilă a talazurilor care le izbesc fără încetare.

Am închis ochii și m-am gîndit o clipă la Lacul nostru Roșu. Un Lac Roșu fantastic, în care, ca printr-un miracol, apele zăgăzuite ale Bicazului ar fi împrumutat din semeția Pacificului, iar trunchiurile de brazi, schilodite de prăbușirea muntelui, s-ar fi prefăcut în piatră, ca un protest și o aducere aminte peste generații.

Se spune că, în timpuri îndepărtate, Ha Long-ul s-ar fi numit Nan Ha, adică «Grădina de flori» — după covorul multicolor al gingașelor plante care acopereau stîncile. Dar, într-o bună zi, în plasa unor pescari s-au prins doi șerpi uriași, doi balauri ce intraseră în golf venind dinspre ocean. De atunci, i s-a dat așezării numele de «dragonul împietrit». Legenda ne-o deapănă cu însuflețire, tot un om al apelor, marinar pe vaporeșul cu care, timp de aproape trei ore, ne-am strecurat înmărmuriți printre cîteva din cele peste 3000 de insule mici ale acestei feerice «guri de rai» care te îndeamnă să afli — fără a reuși în această tentativă — unde se încheie legenda și unde se naște adevărul.

Ha Long-ul oferă geneș prilejului unice pe întinderea apelor, dar și dinspre mare. Vile luminoase cu unul sau două caturi, stau risipite pe colinele țărmului, așteptînd ospitaliere oameni care să se bucure și să se uimească în această împărăție a liniștii. Bananieri sau papia, cocotieri sau palmieri, numeroasele varietăți de bambus, alți arbori tropicali întregesc un peisaj însoțit și multicolor, un colț de lume unic, care, odată văzut, îți rămîne în memorie pentru totdeauna.

Ilie Olteanu

Tirana - pecetea contemporană

Ultimele raze ale soarelui, ce se strecoară dinspre culmile calcaroase ale masivului Dajti, creionează Tirana la dimensiuni reale, panoramice. Mai în vale, bulevarde străjuite de lungi și moderne cvartale de locuințe. Spre zonele periferice, coșurile tradiționale, halele și atmosfera specifică trasează perimetrele zonelor industriale. Edificii impunătoare — între care Palatul Culturii, Universitatea — fac din Tirana principalul centru politic, economic și social al R.P.S. Albania. În pofida ritmului industrializării, al urbanizării, mai descoperi, totuși, străduțe modeste, cu case tradiționale, înconjurate de vegetația specifică.

Zidurile Tiranei nu au vechimea celor de la Apollonia, Butrint, a celor de la Kruja sau Gjirocastra. Aici, parcă mai pregnant decît în orice alt colț al țării legendarului Skanderbeg, contemporaneitatea și-a pus cel mai adînc pecetea. Acolo, unde generațiile trecute au lăsat urmașilor cronici în piatră dură a Alpilor Albanezi, ca însemne ale permanentei lupte pentru păstrarea ființei naționale, zidurile, crenelele înegrite de vreme, de foc, adevărate documente, certifică voința de împlinire a unui popor. Toate aceste perimetre sînt conservate cu grija firească față de bunuri ce fac parte din patrimoniul național.

La Tirana, însă, monumentele poartă cu precădere semnătura zilelor noastre. Un tîrg cu pretenții de oraș înainte de 1944, capitala albaneză s-a înălțat prin truda și speranța unei generații. Bulevardul Martirilor, Piața Kastrioti au constituit primele nuclee. De la cîteva zeci de mii de locuitori, cît număra Tirana în anii imediat următori actului eliberării, la peste 200 000 în prezent, este un salt ce atestă, odată în plus, vocația creatoare a locuitorilor harnici și prietenoși de pe aceste meleaguri. Zeci de mii de apartamente au schimbat din temelii vechea imagine. Dar, ceea ce a constituit baza transformării structurale s-a datorat apariției numeroaselor unități economice, cu diferite profiluri, care fac din Tirana primul pol al industriei albaneze.

I-am întîlnit pe locuitorii Tiranei în orele dimineții, în forfota obișnuită spre locurile de muncă. Mai apoi am discutat cu numeroși tineri — muncitori, țărani sau studenți. La toți aveam să descopăr mîndria față de înfăptuiri, un ales spirit de dăruire, o prietenie spontană.

Noi orizonturi se deschid țării în perioada actualului cincinal — cînd industria constructoare de mașini va înregistra o creștere cu 38—40 la sută, iar numărul total al apartamentelor ce se vor construi va fi de circa 50 000.

Fără îndoială, o bună parte din aceste prevederi au în vedere și Tirana, oraș a cărei dezvoltare reflectă eforturile unui întreg popor, ale tuturor albanezilor, indiferent dacă locuiesc în Capitală, sau în așezările risipite în munți, ca și de-a lungul litoralului însoțit al Adriaticii...

I. Timofte

DIN ȚĂRILE SOCIALISTE

R.P. MONGOLĂ

Tradiții înnouite

Mongolii sînt, prin tradiție, mari crescători de vite. Condițiile naturale specifice — pășunile acoperă vaste întinderi — au imprimat din vechime acestei îndeletniciri caracterul nomad, care se mai păstrează, la altă scară, și în zilele noastre. La altă scară, pentru că agricultura Mongoliei contemporane a depășit dimensiunea pastorală. După victoria revoluției populare, mongolii au învățat să are și să semene, să cobeare de pe cal și să urce pe tractor. Limbajul sec al statisticii este, sub acest aspect, mai ilustrativ decît cuvintele, atestînd greutatea specifică pe care această ramură de bază o deține în politica economică a statului mongol.

Cele 257 uniuni agricole de producție, 48 de gospodării de stat și 11 gospodării specializate în furaje sînt, toate, creații ale anilor de construcție socialistă, adăugîndu-se altor înfăptuiri care dau chipul actual al țării. Producția globală agricolă reprezintă, față de realizările anului 1940, o creștere de peste 185 la sută în sectorul zootehnic și o multiplicare de peste 100 de ori a producției vegetale. Această ultimă cifră nu trebuie să surprindă. Dezvoltării culturii cerealelor și legumiculturii i s-a acordat atenția cuvenită începînd cu anul 1959, cînd a debutat valorificarea terenurilor virgine. În prezent, cînd Mongolia își satisface, în întregime, nevoile de grîne din producție proprie, suprafața totală arabilă a țării se apropie de 2 milioane de hectare, cu perspectiva adăugării, într-un viitor apropiat, a altor suprafețe destelenite.

Actualmente, cerealele și legumicultura asigură un sfert din producția totală agricolă.

Revenind la sectorul zootehnic, care continuă să fie dominant în ramura agriculturii, se cuvine să consemnăm că, la ora actuală, Mongolia, cu un septel de circa 30 milioane de capete — adică aproape 20 animale la fiecare locuitor al țării —, ocupă unul din primele locuri în lume. Planul prevede pentru acest an o creștere de 2,2 la sută la efectivul de animale, posibilă datorită ratei înalte a natalității. Gospodăriile crescătoare de oi livrează, anual, 18 mii tone de lînă și, în aceeași perioadă de timp, pe întreaga țară se obțin 1200 tone de puf de capră, adică jumătate din producția mondială.

Agricultura Mongoliei, așa cum se face astăzi, dă certitudinea unor creșteri progresive sub raport cantitativ și calitativ, contribuind, și mai mult, la ridicarea nivelului de viață al poporului.

Octavian Munteanu

(Urmare din pag. 60)

U.R.S.S.

uzinei, în vederea atingerii, la termenele stabilite, a capacității finale. Potrivit proiectelor, «Atommaș» urmează să livreze anual 8 reactoare-bloc, împreună cu anexele corespunzătoare, fiecare agregat avînd o putere de un milion de kilowați. «Acesta este un volum considerabil» — remarcă Piotr Neporojniei, ministrul sovietic al energiei electrice și electrificării, cu prilejul intrării în circuitul productiv a primului reactor «milionar», adăugînd că «noi primim cu optimism dezvoltarea viitoare a uzinei de pe Don».

După cum au precizat conducătorii șantierului și uzinei «Atommaș», în noua întreprindere au fost investite mijloace impresionante. Ea urmează să devină aptă pentru a fabrica într-un viitor apropiat agregate de diferite tipuri, în primul rînd reactoare cu neutroni «termici» și «rapizi», cu puteri sporite, față de cele realizate pînă acum, precum și generatoare de aburi pentru centrale atomo-electrice de termoficare, iar, în perspectiva mai îndepărtată, și instalații pentru centrale electrice termonucleare.

Crearea uzinei specializate în construcția de agregate atomo-electrice — consideră specialiștii în materie — va determina realizarea unei adevărate coteluri în dezvoltarea producției de energie electrică pe bază de combustibil nuclear, încă în cîincinalul în curs, cînd este prevăzută triplarea puterii instalate în asemenea centrale.

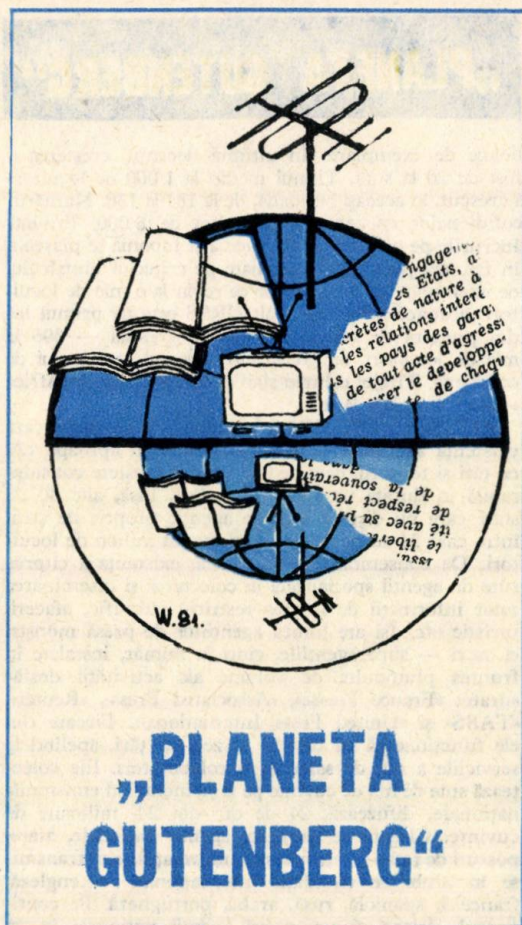
«Atommaș» dă o nouă strălucire Volgodosnă-ului, oraș apărut în urmă cu un sfert de secol, odată cu încheierea construcției canalului Volga-Don și a amenajărilor hidro-energetice de la Tîmleansk. O dovadă o constituie apariția unor noi cartiere, a unor edificii social-culturale, perspectiva dezvoltării orașului, unde trăiesc astăzi peste 100 000 de locuitori, față de 30 000 cîți erau la începerea construcției noii întreprinderi.

(Urmare din pag. 62)

R.P. BULGARIA

de-a patra unitate — ultima în ordine cronologică, dar care va fi prima în ceea ce privește capacitatea, deoarece fiecare turbină instalată la acest obiectiv va produce dublul capacității montate în prezent.

Sînt, acestea, numai cîteva jaloane ale drumului parcurs în domeniul energiei și care au făcut posibil ca, în Bulgaria, consumul de energie electrică să crească, în ultimii 35 de ani, de peste 120 de ori, fiecărui locuitor revenindu-i, anual, mai mult de 4 400 kwh, față de numai 42 înainte de eliberare. Ceea ce s-a realizat pînă azi în acest domeniu constituie o garanție că celelalte proiecte vor prinde viață, că energeticienii bulgari vor aprinde noi stele în această constelație a luminii, contribuind la creșterea potențialului energetic prin dezvoltarea resurselor proprii, condiție a concretizării obiectivelor programului de dezvoltare a țării.

Comunicarea — această noutate veche de cînd lumea. Operație de o simplitate uimitoare, intrată în cerințele fundamentale, vitale ale omului. Nu fără temei se afirmă că ea susține și animă viața, spunîndu-se despre comunicare că reprezintă motorul și expresia activității sociale și a civilizației, ce conduce omul și popoarele de la instinct la inspirație. Comunicarea traduce gândul în act și reflectă emoțiile, necesitățile, de la gesturile cele mai simple care asigură continuitatea vieții pînă la manifestările supreme ale creației sau, în sens contrar, ale distrugerii.

Comunicarea. Schimb de noutăți și de mesaje? Firește. Așa o știm cu toții și o privim ca atare. Medicii, pricepuți în anatomia și legile ce guvernează funcționarea acestui amplu și nu chiar atît de ușor de stăpînit organism, merg mai departe, atrăgîndu-ne atenția și asupra altor componente pe care le circumscrie.

Deci, comunicarea: activitate individuală și colectivă, înglobînd ansambluri de transferuri și schimburi de idei, de fapte, de date. Un mecanism complex, caracterizat în principal, în orice sistem social, de următoarele funcțiuni: ● **Informare** — stringerea, stocarea, prelucrarea și difuzarea noutăților, datelor, faptelor, mesajelor, opiniilor și comentariilor pentru a se înțelege, de o manieră inteligentă, situații individuale, colective, naționale și internaționale, și a fi în măsură să se ia deciziile necesare. ● **Socializare** — consti-

tuirea unui fond sumar de cunoștințe și idei care să permită tuturor indivizilor integrarea în contextul societății unde trăiește, să favorizeze coeziunea socială, conștiința participării active la viața publică. ● **Motivare** — îndeplinirea obiectivelor urmărite de fiecare societate, promovarea aspirațiilor personale, stimularea activităților orientate în direcția îndeplinirii scopurilor fixate. ● **Discuția și dialogul** — prezentarea și schimbul informațiilor disponibile pentru a facilita acordul sau clasificarea diferite puncte de vedere privind chestiuni de ordin public, furnizarea de elemente competente în vederea amplificării interesului și participării publicului în toate problemele locale, naționale și internaționale. ● **Educație** — transmiterea de cunoștințe ce contribuie la dezvoltarea spiritului, formarea caracterului, creșterea competenței și aptitudinilor pe toată perioada vieții. ● **Promovarea culturii** — difuzarea operelor artistice și culturale, pentru păstrarea moștenirii trecutului, lărgirea orizontului cultural, stimularea nevoilor estetice și creativității. ● **Distracție** — difuzarea, prin intermediul semnelor, simbolurilor, prin sunet și imagine, de activități recreative individuale și colective, precum teatru, dans, literatură, muzică, sport. ● **Integrare** — favorizarea accesului la diversitatea de mesaje de care toate persoanele, grupele sau națiunile au nevoie pentru a se cunoaște și înțelege mai bine, pentru a pricepe condițiile, punctele de vedere și aspirațiile altora.

M-am oprit, între documentele la îndemînă, posibil a fi citate, la cel intitulat «Voci multiple, o singură lume», apărut nu demult, consacrat comunicării în societate, azi și în viitor. Definițiile din chenarul de față sînt extrase din această lucrare, purtînd girul UNESCO și adunînd puncte de vedere ce aparțin unor somități ale genului.

Lăsînd de o parte funcțiile prezentate, autorii studiului evocat ne îndeamnă să privim comunicarea drept o nevoie absolută a organismului social, cită vreme societatea, luată în ansamblu, nu poate supraviețui dacă ea nu este corect informată cu privire la chestiunile politice, evenimentele locale și internaționale, previziuni meteo. Cum ar putea să-și desfășoare activitatea guvernele, în absența unor informații, venind din toate punctele cardinale, referitoare la fenomene demografice, resurse materiale, nivelul producțiilor atinse? Cum s-ar putea derula negocierile internaționale, fără a se ști cursul valutar ori starea prețurilor? Instituțiile publice de tot felul ar putea lucra fără a beneficia de schimbul permanent de informații?

SCURTĂ ISTORIE. Comunicarea — un proces, privit sub aspectul varietății și ingeniozității mijloacelor, practic, fără limite. Cuvîntul a preluat dificila misiune de a transmite trăirile, experiența umană. Scriitura, considerată a doua mare inovație a omului, i-a conferit perenitate. Inițial subordonează tradițiilor, ritualurilor, tabu-urilor de tot felul, comunicația interpersonală și-a croit drum în lungul secolelor, împreună cu ceea ce societatea, în dezvoltarea și evoluția sa, a instituționalizat ca mijloc public pentru transmiterea de norme ce trebuiau știute și respectate.

Se apreciază că vîrsta modernă a comunicării se suprapune peste epoca inventării tiparului. Cu două rezerve, ne trag de mîncă abonații statornici ai bibliotecilor: tehnica reproducerii multiple prin imprimarea de imagini și cuvinte gravate în piatră sau lemn datează de 25 de veacuri; tiparul a început prin a stimula răspîndirea cunoștințelor — prin pagina de carte — și abia după aceea a pus umărul la dezvoltarea informației de masă.

Prin urmare, înainte de a saluta pe venerabilul Gutenberg, să ne întoarcem privirea, fără a avea sentimentul împietății, dincolo de el, și să reținem ce e de reținut pentru noi și pentru alții. Să reținem, deci, că, în diferite civilizații — precum cea chineză, indiană, egipteană, greacă, latină — cartea a constituit tezaurul de neînlocuit de gândire și cunoaștere. S-a consumat, la un moment dat, evenimentul cu efecte de mare amplitudine pe mapamondul comunicației: inventarea hirtiei, care lua locul papirusului, deschizând poarta către o altă vîrstă în existența informației și transmiterea ei. În China, atragerea hirtiei pe pista încă fragedă a comunicațiilor s-a produs în primul secol al erei noastre. În țările arabe — șapte veacuri mai târziu. Pe bătrînul nostru continent — doar în secolul al XIV-lea. Imprimeria era lansată în arenă, în China, în secolul al IX-lea și amplificată, în Europa, în secolul al XV-lea. Un veac mai târziu se putea vorbi de știutori de carte în rîndul populației, și nu doar în lumea sus-pusă.

După apariția cărții, așa cum o știm azi, vine la rînd ziarul, e drept nu chiar cum îl știm astăzi. Se prezenta sub forma unor foi distribuitoare de informații din lumea comerțului și a grijilor de toate zilele. Jurnalul politic se va instala în capul coloanei, anunțînd înregistrarea presei în frontul bătațiilor sociale, sugerînd ofensiva presei scrise și a slujitorilor ei pe eșichierul comunicațiilor.

Din «off», concurența capătă glas. În 1840, Charles Wheatstone și Samuel Morse inventaseră telegraful electric. În a doua parte a secolului trecut, Edison a scos la lumină fonograful. În 1876, Bell făcuse posibilă transmiterea mesajelor telefonice prin fir. Prin 1895, Marconi și Popov demonstrează posibilitatea comunicării fără fir. Primul film a fost proiectat în 1894. Cele dintîi imagini televizate au putut fi văzute în 1923. Primele rețele de radiodifuziune datează din 1920, televiziunea și-a anunțat prezența prin anii '30, iar emisiunile color pe micul ecran au început în 1950. Primul satelit comercial de comunicații a fost lansat în 1962.

Unde sîntem azi?

PRESA SCRISĂ. Tirajul mondial cotidian al publicațiilor depășește, în momentul de față, 400 mi-

„PLANETA GUTENBERG“

lioane de exemplare. În ultimul deceniu, creșterea a fost de 20 la sută. Tirajul mediu la 1 000 de locuitori a crescut, în aceeași perioadă, de la 104 la 130. Numărul cotidienele existente atinge cifra de 8 000. Privind lucrurile pe plan național, Suedia și Japonia se plasează în fruntea piramidei amenajate pe criteriul numărului de exemplare al cotidienele ce revin la o mie de locuitori: aproape 600. Regional, URSS este pe primul loc din punctul de vedere al tirajului general — 396 la mia de locuitori, iar SUA sub aspectul numărului de cotidiene. Tirajul cel mai slab se înregistrează în Africa — 14 exemplare la mie.

AGENȚII DE PRESĂ. Statistica consemnează existența agențiilor de presă naționale în aproape 120 de țări și teritorii, ceea ce înseamnă o creștere considerabilă în durata unui deceniu. Sînt, însă, alte 40 de state care nu dispun încă de agenție proprie de știri, între care 24 au populația de peste un milion de locuitori. De consemnat, de asemenea, existența a citorva sute de agenții specializate în colectarea și diseminarea unor informații de interes restrîns: științific, afaceri, turistic etc. Își are lumea agențiilor de presă monștri ei sacri — superagențiile, cinci la număr, instalate în fruntea plutonului de volume ale activității desfășurate: «France Presse», «Associated Press», «Reuters», «TASS» și «United Press International». Fiecare din ele funcționează cu birouri în zeci de țări, apelînd la serviciile a mii de salariați și colaboratori. Ele colectează sute de mii de cuvinte pe zi și, incluzînd emisiunile naționale, difuzează, 24 de ore din 24, milioane de cuvinte. Clienții se numesc: agenții naționale, ziare, posturi de radio și televiziune. Informațiile sînt transmise în limbi de circulație internațională — engleză, franceză, spaniolă, rusă, arabă, portugheză. Pe continentul african, funcționează agenții naționale în 25 de țări — și nu există în alte 12, între care și Nigeria, unul din cele mai mari state ale Africii. În America

DISTRIBUȚIA GEOGRAFICĂ, ÎN PROCENTE, A PRINCIPALELOR MIJLOACE DE COMUNICARE ÎN MASĂ

	Cotidiene	Aparate de radio	Titluri de cărți publicate	Populație (% din pop. lumii)
Africa (fără statele arabe)	1,0	1,9	1,4	9,9
America de Nord	16,2	44,9	15,4	7,5
America Latină	5,6	8,8	5,2	10,5
Asia (fără statele arabe)	21,8	11,2	16,4	43,8
Statele arabe	0,7	1,9	1,0	4,5
Europa	28,2	16,5	45,6	4,5
Oceania	1,7	1,5	0,8	0,51
U. R. S. S.	24,8	13,3	14,2	8,1

Sursă: Anuarul statistic al UNESCO, 1977

Notă: Nu sînt cuprinse date privind R.P. Chineză, R.S. Vietnam și R.P.D. Coreeană

„PLANETA GUTENBERG“

Latină, doar 12 țări din 25 dispun de agenții de știri proprii, în marea lor majoritate dependente în materie de informații externe de agențiile străine. În Asia, toate țările — excepție fac Maldive, Singapore, Papua și Noua Guinee — dispun de agenții de știri. În întreaga regiune Europa—America de Nord, sînt cîteva absente: pe lista agențiilor proprii: Andorra, Islanda, Irlanda, Liechtenstein, Luxembourg, Monaco și San Marino. Este regiunea planetei cu cele mai bine puse la punct agenții de presă, marea lor majoritate dispunînd de servicii de informații atît interne, cit și externe.

RADIO. Mijlocul de comunicare cel mai răspîndit, indiferent de zona globului la care ne-am referi. În ultimul sfert de secol, capacitatea de emisie s-a triplat. În 1950, aproape 50 de țări (între care 23 din Africa) nu aveau stații de emisie radio. Un studiu efectuat în 187 de țări și teritorii, finalizat în 1973 indică următorul fapt: de pe lista posesorilor de emițătoare absenteau doar: Bhoutan, Liechtenstein și San Marino. Se apreciază că, în lume, funcționează un miliard de receptoare radio. Adică unul la patru persoane.

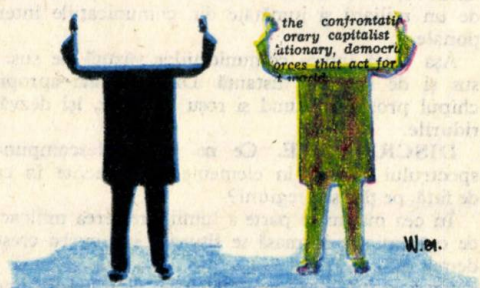
TELEVIZIUNE. Ascensiune deosebit de spectaculoasă în viața noastră cea de toate zilele. Creștere cantitativă, deloc neglijabilă, creștere mai ales calitativă. Considerată drept o sinteză a schimbărilor petrecute în universul comunicațional în ultimele decenii. În 1950, doar în cinci țări existau programe regulate de televiziune. În prezent, numărul lor a ajuns la 138. Cifra receptoarelor inventariate pe glob: 400 milioane.

CARTEA. Producția editorială a crescut în derularea deceniilor secolului nostru. Între 1955 și 1975, producția mondială de carte s-a dublat, sub aspectul titlurilor publicate anual și s-a triplat din punct de vedere al tirajului. Se estimează că, în momentul de față, anual, ies de sub teacurile tipografiilor lumii 8 miliarde de cărți și 590 000 de titluri noi.

POȘTA. Joacă, în continuare, un rol deosebit în asigurarea comunicațiilor interpersonale. La scara planetei, se apreciază că există un oficiu poștal la 7 000 de locuitori. Unele țări europene (Norvegia, Portugalia) coboară această cifră (1 la 1 000), în timp ce țările asiatice și africane o urcă (în Ruanda, un birou poștal revine la 300 000 locuitori).

TELEFONUL. Considerat drept o prezență indispensabilă în viața omului. Sînt, în lume, cu aproximație, 400 de milioane de telefoane. Adică de zece ori mai multe decît în 1945. Un sfert din telefoanele existente funcționează în 10 țări din America de Nord și Europa, în serviciul unei populații de aproape 750 milioane locuitori. Țările în curs de dezvoltare, pentru o populație de două miliarde, dispun de 7 la sută din telefoanele existente.

FILMUL. Producția lungmetrajelor a ajuns la 4 000 anual. În 1977, India apărea drept cel mai prolific producător mondial de film (557 titluri), urmată de Japonia (337), Franța (222), Italia (165). Spre deosebire de alte mijloace de comunicare în masă, Europa și SUA nu se află, aici, pe podium. Un număr de 11 țări asiatice produc mai bine de jumătate din lungmetrajele recreative ale lumii. Alte 21 de țări europene,

la, un loc, și URSS produc doar un sfert. Restul procentelor și le impart Statele Unite, Mexic, Egiptul, Brazilia. Cît privește numărul cinematografelor, pe continentul asiatic, de exemplu, el a crescut din 1965 în 1973, diminuîndu-se ulterior. Dar văzînd lucrurile mai de aproape, se constată că numai în 11 din cele 41 de țări din Asia a sporit numărul cinematografelor în această perioadă. Creșterea masivă din India a compensat scăderile din alte 30 de țări din regiune. Datele la îndemînă oferă imaginea cinematografului ca fiind încă un mijloc principal de comunicație.

TELEVIZIUNEA PRIN CABLU. A debutat, rudimentar, în prima jumătate a secolului nostru, luînd amploare în ultima vreme într-o serie de țări industrializate. Statele Unite dispun, în prezent, de aproape 4 000 de sisteme prin cablu, deservind circa

EXPORTURI DE BUNURI CULTURALE (în procente din totalul la nivel mondial)

	Exporturi din țări dezvoltate			Exporturi din țări în curs de dezvoltare		
	1971	1974	1976	1971	1974	1976
Texte imprimate	94,70	92,85	93,60	5,30	7,15	6,40
Cărți	93,40	91,51	—	5,60	8,49	—
Televizoare	94,88	94,78	—	5,12	5,22	—
Aparate de radio	87,16	78,22	—	12,84	21,78	—
Material fotografic	98,74	98,32	97,10	1,26	1,68	2,90

Sursă: «Yearbook of Industrial Trade Statistics», 1975 și 1977

14 milioane de abonați, adică un american din cinci. Se estimează urcarea acestui procent la 30 la sută la mijlocul deceniului nostru. Canada dispune de peste trei milioane de receptoare, Anglia de patru milioane, Austria de 50 de mii. Calitatea esențială a acestui tip de programe constă în numărul mare de canale — 30, chiar 40 — și în posibilitatea comunicării duplex. Registrul de folosință convenabil pare a fi cel al emisiunilor educative de larg interes.

SATELITII. O prezență cindva de resortul inspirației «jules-vernienne», în momentul de față familiară. Din 1957 pînă în 1975, au fost puși pe orbită aproape 2 100 sateliți. În cursul ultimilor zece ani, capacitatea telefonică a comunicațiilor internaționale prin satelit a pornit de la 150 și a ajuns la 10 000 circuite. Ultima generație de sateliți folosiți în transmiterea de mesaje telefonice poate asigura 6 000 de apeluri simultan. În 1978, au beneficiat de satelit 70 la sută din totalul de un miliard și jumătate din comunicațiile internaționale.

Așa arată lumea comunicațiilor văzută de sus. De sus și de la mare distanță. Din imediata apropiere, chipul prosper, rotund și roșu în obraz, își dezvăluie ridurile.

DISCREPANȚE. Ce ne relevă descompunerea spectrului general în elemente componente în cazul de față, pe țări sau regiuni?

În cea mai mare parte a lumii, creșterea mijloacelor de comunicare în masă se situează sub curba creșterii demografice.

Cu 5 la sută din populația Asiei, Japonia însumează 66 la sută din tirajul ziarelor, 46 la sută din aparatele de radio, 61 la sută din televizoare și 89 la sută din telefoane.

Țările în curs de dezvoltare, cu trei sferturi din populația lumii, nu dispun decît de jumătate din ziare și doar un sfert din tirajul mondial total. Tirajul mijlociu ajunge la un exemplar pentru trei persoane în nordul Americii, dar numai unul la 90 de persoane în Africa și unul peste 15 în Asia.

Aproape jumătate din receptoarele de radio existente în lume sînt localizate în America de Nord. America de Sud deține 6 la sută, iar Africa 3 la sută. Patruzeci și cinci la sută din televizoare sînt în Europa, 5 la sută în America de Sud și doar unul la sută în Africa.

Un studiu recent în 91 de țări în curs de dezvoltare indică faptul că 30 pînă la 75 la sută din programele de televiziune sînt importate.

Să mai notăm, ca un element nu lipsit de importanță: principalele țări industrializate posedă 87,1 la sută din totalul ordinarilor existente în lume.

BARIERE. Procentul analfabetismului descrește, dar analfabetismul ca atare rezistă. Calculat la nivelul populației în vîrstă de minimum 15 ani, se constată o micșorare în timp a procentului de neștiutori de carte — 40 la sută în 1950, 36 la sută în 1960. Previzuniile indică 25,7 la sută în 1990. Procentele descreșc, cifra analfabeților crește, ajungînd la 742 milioane în 1970 și probabil 844 milioane în 1990. În sens absolut, cifra actuală de analfabeți este de 800 milioane. Aproape o treime din populația adultă a globului. Lor li se vor adăuga, după toate probabilitățile, alte 150 milioane de-a lungul unui singur deceniu. Să mai reținem: 60 la sută din analfabeți sînt femei.

Se vorbesc în lume 3 500 de limbi diferite, deși numărul limbilor scrise nu depășește totuși 500. Se apreciază că 16 limbi sînt folosite de peste 50 milioane de oameni — chineza, engleza, rusa, spaniola, hindi, portugheza, bengali, germana, japoneza, araba, urdu,

franceza, malais-bahasa, italiana, telugu, tamie. Pe continentul african se comunică în 1 250 de limbi. În U.R.S.S. se vorbesc 89 de limbi, pe tot continentul latino-american doar două: portugheza și spaniola. În India există 1 650 de limbi și dialecte. Indienii din Mexic vorbesc 200 de limbi.

PROBLEME DESPRE CARE S-A DISCUTAT, PROBLEME DESPRE CARE SE MAI DISCUTA ÎNCA. Tot mai multe voci se aud în favoarea unei noi ordini internaționale în domeniul informațiilor, ca parte componentă a unei noi ordini economice mondiale. O situație nouă deci, scutită de dezechilibrele marcante existente în momentul de față. O situație debarasată de prelungirile inadmisibile ale trecutului colonial, ale perioadei de dependență și dominație. O situație din care să dispară și în acest domeniu moștenirea colonialismului, ce se înscrie în același cadru ca și dependența politică și economică. Subordonarea în sfera informației reprezintă un factor de întîrziere a creșterii politice și economice. Se vorbește demult despre aceste lucruri și la nivele nu de neglijat. Cu două decenii în urmă. Adunarea Generală a ONU își exprima neliniștea privitor la faptul că 70 la sută din populația lumii este lipsită de posibilități adecvate de comunicare. O rezoluție pe această temă există din 1952, care considera drept coapte condițiile pentru elaborarea unui program concret și a unui plan de acțiune pentru a-i da viață. Reuniuni de tot felul s-au succedat pe numeroase meridiane și paralele, multe s-au lămurit cu privire la conceptul noii ordini internaționale în domeniul informațiilor. Ceea ce nu înseamnă că, pe axa concretei, s-a ajuns prea departe.

Considerată și privită ca o chestiune care privește relațiile internaționale, noua ordine în domeniul informațiilor implică, ca direcții principale, **decolonizarea și democratizarea** comunicațiilor. Efortul, în acest sens, trebuie însoțit de acțiuni menite să contribuie la demonopolizarea în universul informației, la dezvoltare. Așa rezuma cîteva punctele cardinale ale noii ordini informaționale, la acești 4 D, semnificînd grinzile unui edificiu aflat deocamdată, pe hirtia de calc prinsă în pioane pe planșetele proiectanților.

Noua ordine internațională presupune, la nivel național, sisteme proprii de comunicații, a căror edificare impune eforturi proprii susținute, pe baza cerințelor specifice fiecărui stat. Suportul extern este dorit și așteptat, pentru implementarea unei politici naționale în domeniul comunicațiilor, în planificarea și organizarea întregii activități, în pregătirea personalului, în asigurarea infrastructurii adecvate. Cu condiția de a nu atenta în vreun fel la independența și suveranitatea țării respective. Cu condiția de a nu înlocui o situație neconvenabilă cu o alta, mai apăsătoare poate, mai dureroasă.

Eforturile UNESCO, în beneficiul netezirii drumului spre o altă croială în lumea comunicațiilor, au culminat cu redactarea voluminosului raport elaborat de comisia Sean Mc Bride, adunînd laolaltă principalele date ale ecuației informaționale în lumea de azi.

Cînd, oare, edificiul creionat aici, numit noua ordine internațională în domeniul informațiilor, va părăsi sfera teoreticului, devenind realitate?

Iată întrebarea...

Neagu Udriou

„PLANETA GUTENBERG“

...O seară de început de toamnă, la Köln. Pe o stradă pustie, cu sens unic, două mașini rulează încet. În Mercedesul din față, lângă șofer, Hans Martin Schleyer, președintele federației industriștilor vestgermani, privește tăcut derularea clădirilor. În automobilul din spate se află cele trei gărzi de corp ale «patronului patronilor». Deodată, în mijlocul străzii apare, ca din pământ, un cârucior. Șoferul Mercedesului frânează brusc, speriat. Cele două mașini se izbesc sec. Dintr-o furgonetă Volkswagen, ivită fără veste, cinci indivizi înarmați deschid focul asupra celor trei gărzi de corp, care se prăbușesc. Șoferul Mercedesului este doborât cu o lovitură în cap. Schleyer este urcat în grabă în Volkswagen, care dispare după colț.

Totul s-a petrecut în numai 90 de secunde. Unicul martor, un băiețel în vîrstă de zece ani, avea să spună mai târziu: «Am crezut că se turnează un film». Cele întâmplate păreau într-adevăr să fi fost organizate conform unui scenariu minuios pregătit dinainte. Autorii lui vor fi cunoscuți 24 de ore mai târziu, cînd autoritățile vor primi o fotografie Polaroid, cu chipul lui Schleyer, aflat în mîinile «grupului Baader-Meinhof». Atunci, în '77, răpitorii lui Schleyer făceau parte din cea de-a «treia generație» a grupului.

După numai nouă ani, organizația proliferase trei generații! Generații de tineri îndeosebi (cei mai mulți sînt sub 30 de ani), călăuziți de idealuri tulburi, dar acționînd după principii precise. Un reporter al săptămînalului «Paris Match», care asistase la o intrunire comună a teroriștilor vestgermani și italieni, la Paris, va scrie: «crearea unei noue fascisme, prin intermediul provocării și reprimării — acestea erau bazele lor comune».

În momentul răpirii lui Schleyer, fondatorii sau «șefii istorici» ai grupului se aflau încarcerati la închisoarea din Stammheim. Baader, Ensslin și Raspe se vor sinucide, în celulele lor, o lună mai târziu. Trupul lui Schleyer, ucis probabil înainte, va fi găsit în portbagajul unei «Audi», pe o stradă din orașul alsacian Mulhouse (anul următor, liderul democrat-creștin italian, fost prim-ministru, Aldo Moro, va fi, într-un mod izbitor de asemănător, victima auto-intitulatelor «Brigăzi roșii»). Cu aproape zece ani în urmă, Baader și Ensslin inițiau prima lor acțiune: două bombe explodau în două dintre cele mai mari magazine din Frankfurt. «Strategia neliniștii», singura ideologie ce poate fi recunoscută terorismului, era declanșată. Răpiri, asasinare, incendii, adevărate masacre — proporțiile fenomenului s-au multiplicat incredibil. Viața oamenilor, a celor nevinovați, nu contează.

TERORISMUL — secvențe dintr-o „strategie a neliniștii”

Terorismul își măsoară, cinic, eficiența propriei strategii prin numărul victimelor. Care nu a încetat să sporească.

„Nucleu istoric” și protagoniști

La sfîrșitul anilor 60, deci cam în vremea în care Baader și companiile săi plasau bombe în locuri publice și jefuiau bănci, la Milano sosea Mario Moretti. Venea din Porto San Giorgio, orașul în care se născuse, cu o diplomă de electrician în buzunar și o scrisoare de recomandare pentru a se putea înscrie la Universitatea catolică milaneză. Cruntă ironie: Moretti era recomandat pentru «ideile sale religioase și politice sănătoase». În următorul deceniu, de numele lui sînt legate cele mai singeroase atentate teroriste comise în Italia. Dar în 1970 era un anonim angajat al uzinelor Siemens. Aici îi întâlnește pe Giorgio Semeria, Paola Besuschio și Corra-Alumni, apoi pe Renato Curcio și soția acestuia Margherita Cagol. Tineri a căror vîrstă nu depășește 25 de ani, dar numele lor formează deja «nucleul istoric» al organizației teroriste ce se va autointitula Brigate Rosse. Moretti își creează propriul «comitet de luptă», care va fuziona apoi cu «colectivul politic metropolitan» al lui Curcio. În 1971, primele «hold-up»-uri semnează actul de naștere al pretinselor Brigăzi roșii.

În scurtă vreme, Moretti a devenit teroristul cel mai căutat din Italia. Din '71 intrase în «clandestinitate». Devenise aproape un mit, acela al teroristului intangibil. Scapă, de mai multe ori, ca prin minune, din capcanele poliției. Responsabilitățile sale în B.R. sînt din cele mai importante: el se ocupă de relațiile cu celelalte organizații teroriste internaționale și procură arme pentru propria organizație. Fondator al «coloanei romane», el este regizorul răpirii, la 16 martie 1978, a lui Aldo Moro, operațiune pe care a condus-o personal. Și, tot el se pare că a fost cel care a decis uciderea liderului democrat-creștin. În această primăvară, a revenit la Milano, pentru a fonda «noua coloană milaneză». Un «informator confidențial» a pus în alertă poliția. În plină stradă, la cîțiva metri de ascunzătoarea sa din Via Cavalcanti, Moretti este arestat. «Este ziua mea cea mai frumoasă de cînd ocup această funcție», declară titularul de atunci al Ministerului de interne. Cîteva zile mai târziu, pe caldarîmul unei străzi de la periferia Romei era găsit cadavruul înșingurat al lui Raffaele Cinotti, un gardian de închisoare. Lîngă el, ultima «rezoluție strategică» a Brigăzilor roșii...

Împreună cu Mario Moretti, gestionarul și «diplomatul» Brigăzilor roșii, a fost arestat și Enrico Fenzi, profesor la Universitatea din Genova. Pentru moment, s-a crezut că alături de cei doi se afla și Giovanni Senzani, un personaj parcă desprins din romanele lui John Le Carré. Profesor la universitățile din Siena și Florența, el s-a impus rapid ca specialist în criminalistică și expert în probleme ale inchișorilor. Este chiar consultat în proiectele de construcție a super-inchișorilor destinate teroriștilor, plănuită de generalul dalla Chiesa. Obișnuit al Ministerului justiției, el face cunoștința unor înalți reprezentanți ai acestuia: Palma (asasinat în februarie 1979), Tartaglione (asasinat în octombrie 1979), Minervini (asasinat în martie 1980), apoi cu criminologul Paoletta (asasinat în octombrie 1978) și cu judecătorul Giovanni d'Urso... Declarațiile unui fost membru al B.R. îl vor demasca pe Senzani. Implicat în numeroase asasinat ale Brigăzilor, el este cel care a condus interogatoriul lui Giovanni d'Urso. Acesta avea să mărturisească, după eliberarea sa, că a fost șocat de precizia întrebărilor ce i se puneau și de faptul că răpitorii săi cunoșteau practic toate secretele Ministerului justiției privitoare la lupta antiteroristă.

După arestarea lui Curcio, a lui Alunni, a lui Moretti, a celorlalți «șefi istorici», Italia părea să respire ușurată. Dar a fost trezită brusc, din nou. Un telefon primit de agenția de presă ANSA îi avertiza pe italieni că violența oarbă a terorismului este gata oricând să lovească. Într-un cartier al orașului lagunelor, Veneția, în primele zile ale lui iulie, era găsit — în portbagajul unei automobile — trupul neînsuflăit al lui Giuseppe Talierco, unul din conducătorii firmei Montedison. Este pentru prima dată, după asasinarea lui Aldo Moro, cind B.R. execută unul din ostacii pe care îi dețin.

Nostalgiiile „cămășilor brune”

Cind, în dimineața zilei de 2 august a anului trecut, în gara supraaglomerată a Bolognei o bombă ucigătoare explodea, întrecind toate recordurile mondiale ale terorismului (84 de morți și 200 de răniți), apartenența atentatorilor a fost recunoscută imediat: un neofascism care preferă încărcăturile de plastic sau batoanele cu dinamită. Adică masacrele în masă, copii, tineri, bătrini, femei, bărbați, oameni nevinoși, a căror viață este pentru tero-

Bologna, august 1980. Un trist record al terorismului: 84 de morți și 200 de răniți, în urma exploziei unei bombe plasate în gara orașului

riștii «cămășilor brune» doar instrumentul resuscitării nostalgiilor naziste. Antecedentele nu sînt mai puțin cutremurătoare. 12 decembrie 1969: 16 morți și 90 de răniți în Piazza Fontana din Milano. 28 mai 1974: în mijlocul unei mulțimi întrunite la o adunare sindicală în Piazza de la Loggia, din Brescia, explodează o bombă — nouă morți și aproape o sută de răniți. 4 august 1974: 12 călători sînt uciși în atentatul asupra trenului Italicus.

«Cronologia morții» nu se oprește la Bologna și ea depășește granițele Italiei. La sfîrșitul lui septembrie 1980, pentru prima dată din 1810, cind a fost fondată, tradiționala sărbătoare bavareză a berii este întreruptă printr-un atentat care produce oroare în întreaga Germanie federală: 13 morți și peste două sute de răniți. Crima este «semnată»: Gundolf Koehler, cel care a pus bomba, este el însuși ucis de explozie. Student în geologie, Koehler acționase ca «soldat» al grupului sportiv paramilitar fondat în 1974 de Karl Heinz Hoffmann. Figură bizară, s-ar putea spune, dacă activitatea acestuia n-ar sta sub semnul direct, declarat al vechilor demoni ai hitlerismului și nazismului. O fotografie publicată de ziarele germane îl arată pe «Führerul» Hoffmann în pline manevre militare, sprijinit de un car blindat, alături de un grup de «soldați» îmbrăcați în uniforme de război, cu mitraliere și puști. Nu, nu este o fotografie «de epocă», ci o imagine surprinsă, în aceeași an, în curtea castelului său de lângă Nürnberg. Îmbrăcat în uniformă sa de SS, «Führerul» Hoffmann are o predilecție pentru ceremoniile în care conferă oamenilor săi decorații naziste (capul de mort fiind nelipsit, bineînțeles). «Frankfurter Allgemeine Zeitung» se întreabă: «Oare n-am luat

destul de în serios anumite semne prevestitoare, anumite avertismente?», și constată: «Fapt este că, de la o vreme, extrema dreaptă vestgermană, frustrată de orice succes electoral, pare tentată de violență și clandestinitate».

Recrudescența terorismului de extremă dreapta pare un fenomen coordonat între organizațiile din diferite țări ale Europei occidentale. Existența unei «filiiere internaționale» neofasciste este tot mai evidentă. În ianuarie 1980, într-un hotel de patru stele din Roissy-en-France a avut loc «marele consiliu fascist», la care au participat reprezentanți ai mai multor partide naziste. O tabără de vară din Pirinei i-a reunit pe militanții fasciști din Belgia (Vlaamse Militanten Orde și Frontul rexist), R.F.G. (Hoffmann Gruppe), Anglia (National Front), Spania (Fuerza Nueva), Franța (Frontul național, Partidul forțelor noi și fostul FANE). Despre asemenea tabere și despre ramificațiile violenței de extremă dreapta s-a vorbit și cu alt prilej, care a întors o nouă filă în istoria terorismului modern...

Complicitățile „lupului solitar”

13 mai, anul acesta, după-amiaza. Ca în fiecare miercuri, în Piața Sf. Petru din Roma are loc audiența generală acordată de Papă. 40.000 de persoane îl întîmpină pe suveranul pontif care, din jepeul său alb, se apleacă pentru a strînge mîini. În timp ce cortegiul pontifical rulează încet spre poarta de bronz, un revolver apare deasupra capetelor, în spațiile primelor rînduri. Nimeni nu-l sesizează. Cîteva clipe mai tîrziu, mai multe focuri de armă răsund.

Pe chipul Papei, surisul îngheață și se transformă într-o grimasă de durere. Se prăbușește în brațele persoanelor din suită, iar jeepul demarează grăbit. La clinica Gemelli, timp de aproape șase ore, Papa este supus unei dificile intervenții chirurgicale. Între timp, atentatorul este imobilizat: Mehmet Ali Agca, un tânăr turc în vîrstă de 23 de ani. Cine este acest Agca? Care a fost mobilul tentativei sale? Pentru a aduce cîteva lămuriri, trebuie să ne întoarcem cu aproape doi ani în urmă.

Februarie, 1979. Cartierul rezidențial al Istanbulului este, în seara aceea, aproape pustiu. Un tânăr așteaptă, sprijinit de fațada uneia din case. O mașină se apropie. La volan se află Abdi Ipekci, redactor șef și editoralist de renume al cotidianului «Milliyet». Tânărul se apropie, pînă cu amîndouă mîinile un pistol îndreptat înspre Ipekci. În spatele parbrizului sfărîmat, Ipekci se prăbușește străpuns de mai multe gloanțe. Asasinul își pune calm pistolul în buzunar și dispare într-o mașină care-l așteaptase în apropiere. Mehmet Ali Agca, căci tot despre el este vorba, își cîștiga astfel galoanele de asasin nr. 1 al «lupilor cenușii», ramura cea mai extremistă a partidului turc de orientare fascistă, Cph (Partidul de acțiune naționalistă). Cph este un partid cu vederi extremiste de dreapta, condus de ex-colonelul Turkes, care s-a proclamat el însuși Bachhom, adică «führer» (după venirea juntei militare la putere, va fi întemnițat și pus sub acuzație). Partidul lui Turkes promovează idealul recuceririi unei imperiiu, sub conducerea unei «führer». Comentariile sînt inutile, analogiile vorbind de la sine. Cph organizează tabere pentru antrenarea și indoctrinarea tinerilor. Unul dintre aceștia este Agca.

După asasinarea lui Abdi Ipekci, Agca este încarcerat la cea mai redusă tablă închisoare militară din Istanbul, de unde nimeni nu reușește să evadeze... Pînă în toamna lui '79, cînd Agca, îmbrăcat în uniformă de soldat, trece prin toate barajele militare ale fortăreței. Evident, o asemenea performanță nu putea fi realizată decît cu complicități substanțiale din interior și din exterior. Rămîne o vreme în Istanbul, frecventează nestingherit cafelele orașului și, pînă să părăsească țara, mai comite două asasinate. De aici, și pînă la atentatul din Piața Sf. Petru, itinerariile «lupului solitar» sînt presărate de mistere. Se pare că a stat o vreme în Germania federală, apoi a călătorit în Elveția, Spania, s-a oprit la Palma de Mallorca, de unde a venit la Roma. O vreme, este prezent în mediile studențești de la Perugia.

Pentru magistrații italieni care au

inițiat ancheta, certitudinile se îmbină cu bănuielele. «E un om perfect antrenat fizic și psihic, constată un inspector ale chesturii romane care a participat la primele interogatorii. Nu se contrazice niciodată, ai impresia că repetă neobosit și la perfecție o lecție învățată de mult timp, care a prevăzut toate capcanele întrebărilor». Și, totuși, în ciuda declarațiilor sale, concluzia că «lupul solitar» n-a acționat... de unul singur pare tot mai greu de înlăturat. Este clar că a beneficiat de resurse substanțiale pentru a se putea deplasa de la un capăt la celălalt al continentului, că s-a aflat în permanență sub o protecție ocultă de vreme ce a circulat nestingherit, deși era semnalat tuturor guvernelor și Interpolului. De unde a procurat numeroasele sale pașapoarte false, pistolul Brown și un parabellum, încărcătoare și gloanțe, ipoteza pătrunderii cu ele prin detectoarele de metal ale aeroporturilor fiind practic imposibilă. Iată tot atîtea întrebări care i-au îndemnat pe anchetatori, de la bun început, să afirme că atentatorul din Piața Sf. Petru a acționat doar ca instrument al unei vaste rețele teroriste de extremă dreapta.

Un „hold-up” neobișnuit

La Barcelona, este ora la care oamenii își rezervă zece minute pentru o *café con leche*. În masiva clădire a lui Banco Central din piața Cataloniei, este agitația obișnuită a dimineții. Deodată, vreo cincisprezece oameni, cu pistoalele în mîini și glugi care le ascund chipurile, pătrund în sala ghișeelor. În primul moment, toată lumea crede că este vorba de un «hold-up». În numai cîteva minute, cei 200 de funcționari și clienți vor afla că sînt ostaculi unui act terorist, și că atacatorii n-au nici o intenție de a se atinge de cele șase sute de milioane de pesetas aflate în seifurile băncii. Ei reclamă eliberarea locotenent colonelului Tejero, conducătorul tentativei de lovitură de stat de la 23 februarie, și a altor patru ofițeri implicați. În caz că nu li se vor satisface cererile, vor executa un ostacul la fiecare oră. La Palatul Moncloa din Madrid, guvernul se reunește în grabă pentru a stabili alternativele. Deși formularea condițiilor de către membru comandoului sugerează orientarea acestora, identitatea lor rămîne o enigmă. Ei nu-și spun pe nume, nu folosesc între ei decît numere. Surpriză: Tejero declară la închisoarea sa din Galicia că se desolidarizează de cererile comandoului de la Barcelona și că nu va părăsi Spania decît «constrîns și forțat». Guvernul adoptă o tactică ce se

va dovedi eficientă. «Numărul unor, șeful comandoului, recunoscînd că partida este pierdută, speră într-un compromis. Nu mai are timp să negocieze. După 36 de ore de la ocuparea băncii, în Piața Cataloniei răsună focuri de arme automate. Trăgătorii de elită ai poliției spaniole (GEO) pătrund în incinta băncii: un membru al comandoului este ucis, trei răniți, ceilalți arestați.

Dar și după încheierea, fericită, a episodului, identitatea atentatorilor rămîne în suspensia unor ipoteze contradictorii. Una precumpănește însă, susținută de o informație: șeful teroriștilor, Jose Juan Martinez, ar fi fost, cu două luni înainte, contactat de un anume Antonio Luiz, care, în numele extremei dreapta spaniole, i-a remis lui Martinez cinci milioane de pesetas pentru a monta atacul împotriva Băncii centrale. Ceea ce se poate nota, însă, cu certitudine, scria reporterul săptăminalului «Paris Match», este că operațiunea a fost manipulată de extrema dreaptă, dintr-un șir de «acțiuni de intoxicare și destabilizare efectuate într-un climat de violență formidabilă».

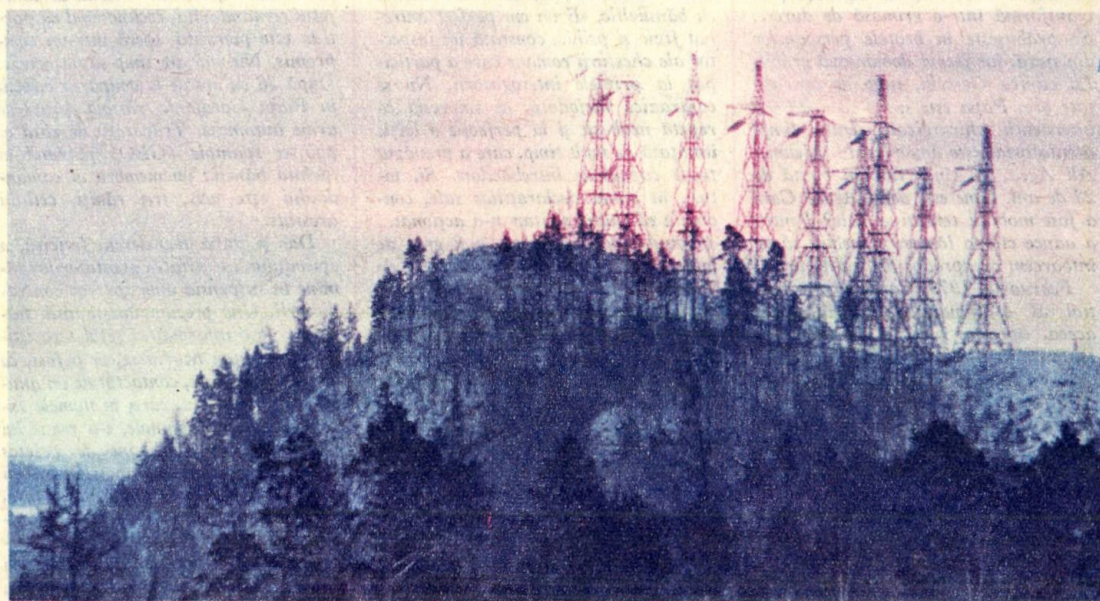
Și mîine?

O percheziție inopinată efectuată de poliția pariziană în apartamentul unui student bănuț de a fi participat la acțiuni teroriste a dus la descoperiri ce i-au pus pe gînduri pe anchetatori. Alături de clasicele instrumente ale teroristului (acte false, detonatoare, un manual de fabricare a bombelor cu intîrziere), într-o valiză au fost găsite note despre «patologia bacteriilor» și reviste medicale consacrate bacteriilor. Un telex trimis Biroului vestgerman al poliției criminale (BKA) a stabilit în cîteva ore identitatea studentului: Ralf Baptiste Fridrich, un «periculos terorist», căutat de mai multă vreme în R.F.G. În dosarul său de la BKA, o notație: «a urmat cursuri intensive de epidemiologie». Descoperirea i-a înfiorat pe anchetatori.

Pînă unde va merge «strategia neli-niștiu»? Vor trece teroriștii de la tehnicile tradiționale la instrumente care profilează o perspectivă terifiantă?

După părerea experților, pericolul nu este imediat. O serie de negocieri la nivel internațional vizează punerea la punct a unor programe care să prevină asemenea perspective. Dar întrebarea: «Mîine, strategia neli-niștiu ce va aduce?», rămîne un avertisment. Căci, distrugînd, fanatic, vieți ome-nesti și valori de civilizație, terorismul reînvie un coșmar cu intenția nedisimulată de a tulbura încrederea în posibilitatea de a făuri o lume de autentică libertate și bunăstare.

Marcel Negreanu

SIBERIA - o țară de basm

Siberia... Pentru locuitorii cnezatelor rusești din veacurile XI—XIV, era o țară de basm, fabuloasa Lukomorie, cu munți înalți și codri fără sfârșit, cu bogății uriașe, cu reni și veverițe fără număr, aflată undeva departe spre soare răsare...

Comorile siberiene sînt, într-adevăr, fabuloase: aici se află 90 la sută din rezervele de cărbuni și de gaze ale Uniunii Sovietice, 60 la sută din cele de lemn și 80 la sută din resursele hidroenergetice, importante zăcămintele de aur, diamante, metale rare — platină, molibden ș.a. Rezervele de petrol sînt evaluate la 100 de miliarde de tone.

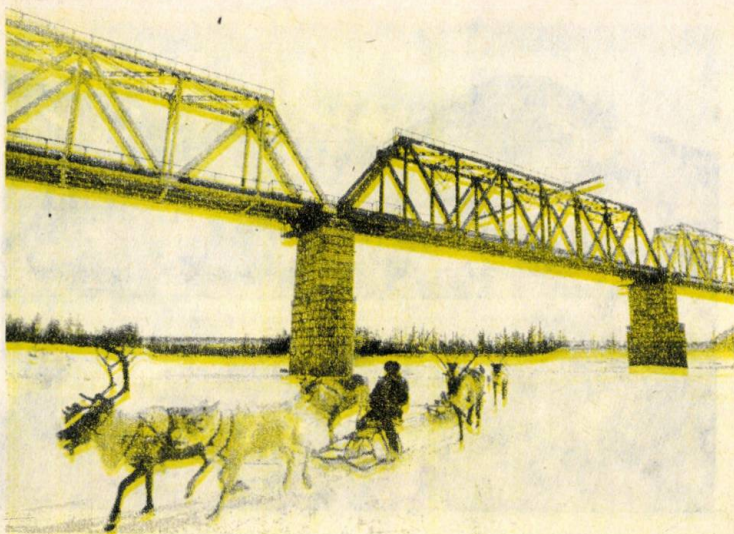
Siberia apuseană este o depresiune enormă, întinsă pe o suprafață mai mare decît teritoriile Franței, Angliei și Italiei luate la un loc. O nesfîrșită taiga, presărată cu nenumărate lacuri și cu mlaștini, bîntuită, iarna, de geruri ce depășesc 40 de grade minus, iar, vara, de nori de țințari. Pînă nu demult, aceste locuri erau aproape pustii, puținii lor locuitori se ocupau cu vînatul și pescuitul, iar, în tundră, cu creșterea renilor. În ultimele decenii, liniștea patriarhală a fost, însă, sfărîmată, pe harta regiunii au fost

inscrise numeroase localități noi, sute de mii de oameni originari din alte părți ale Uniunii Sovietice s-au statornicit aici. Toate aceste prefaceri profunde au fost stimulate de descoperirea petrolului și gazelor siberiene.

Primul geolog care și-a îndreptat privirile spre uriașa depresiune dintre fluviile Obi și Enisei a fost academicianul Gubkin, care a susținut, într-o comunicare prezentată în anul 1932, în cadrul filialei din Ural a Academiei de Științe, ipoteza că, în subsolul Siberiei apuse, trebuie să existe petrol și gaze, și încă în cantități mari. Pe atunci, ipoteza a fost primită cu scepticism. Primele fărâșuri de explorare au fost întreprinse în anul 1948, în partea de sud a depresiunii. Ele nu au dus la descoperirea directă a petrolului, dar au indicat direcția de orientare a prospecțiunilor: spre nord. Prima sondă a intrat în erupție la 23 septembrie 1953, lîngă satul Berezovo, confirmînd, într-un mod spectaculos, ipoteza lui Gubkin. Din adîncuri țîșneau gaze cu o forță teribilă. Cercetările au continuat pe un front larg. Prima sondă de țiței a intrat în exploatare, inaugurînd astfel o nouă

regiune petroliferă a Uniunii Sovietice, în iunie 1961. În 1968, a fost descoperită o adevărată mare subterană de țiței: structura de la Samotlor. Petrolul se află aici în opt straturi suprapuse, avînd, fiecare, grosimi de zeci de metri. Primele sonde, săpate pe marginea lacului Samotlor, au avut un debit de patru pînă la șapte ori mai mare decît cele forate în alte schele din bazinul fluviului Obi. Dacă, în mod obișnuit, zăcămintele cu rezerve de cîteva zeci de milioane de tone sînt considerate mari, în cazul Samotlorului aprecierile se ridică la mai multe miliarde de tone. Specialiștii au declarat că, dintre foile acestei plăcinte geologice, poate fi pompată, anual, considerabila cantitate de o sută de milioane de tone de aur negru.

În prezent, regiunea Tiumen a devenit principală bază energetică și de combustibili a Uniunii Sovietice. Fiecare a doua tonă de petrol și fiecare al treilea metru cub de gaze se extrag de aici. Dezvoltarea forțelor de producție are loc în Siberia apuseană într-un ritm accelerat. În anii cincinalului trecut, extracția de petrol a crescut aici de peste două

Tablou siberian

Oamenii completează decorul natural

își dezvăluie comorile

ori, depășind 300 de milioane de tone. Geologii au descoperit, în acest răstimp, circa 50 de zăcămintele noi de petrol și gaze. În total, au fost înscrise pe harta regiunii circa 200 de zăcămintele minerale utile. În 1980, pentru prima oară, geologii au făcut foraje ce totalizează peste un milion de metri în timp ce în primul an al cincinalului au realizat doar 500 de mii de metri.

Dacă primele cantități de țiței siberian au fost transportate la rafinăria din Omsk, pe Obi, cu petroliere fluviale, în scurtă vreme acest mijloc de transport s-a dovedit insuficient. A început construcția de conducte. Prima care a intrat în funcțiune, cu o lungime de 438 kilometri, a legat schela Saim cu orașul Tiumen. A doua, un adevărat riu de petrol, lung de o mie de kilometri, închis în albie de oțel, este conducta Ust-Balik-Omsk, cu mai mulți «afluenți», având, la rindul lor, lungimi de zeci și chiar de sute de kilometri, care colectează petrolul extras din zăcămintele aflate la diferite distanțe în dreapta și în stînga conductei principale.

Siberia apuseană este, totodată, și un uriaș depozit de gaze naturale.

Au fost descoperite zeci de cimpuri, cele mai bogate dovedindu-se a fi cele din Peninsula Jamal, dincolo de Cercul polar. Numai la Urengoi, Zapoliarnii și Medveje se află concentrate, după unele aprecieri, cel puțin cinci trilioane de metri cubi de gaze. Cercetările geologice continuă, adăugînd în fiecare an la rezervele deja prospectate altele de sute de miliarde de metri cubi. În anul 1980, regiunea Tiumen a livrat țării peste 160 miliarde metri cubi de gaze, de aproape cinci ori mai multe decît în primul an al cincinalului trecut.

Petrolul și gazele au făcut să apară în mijlocul taigalei noi orașe, ca Urai, Nijnevatorskii, Svetlii, Nefteugansk și altele. Se extinde rapid vechea așezare siberiană Surgut.

În actualul deceniu se va acorda o atenție deosebită dezvoltării complexului economic din Siberia apuseană. Va spori volumul lucrărilor de explorare și exploatare din zona polară, va crește substanțial ponderea extracției gazelor, își vor face apariția și alte ramuri industriale, în primul rînd industria chimică. Primii ei reprezentanți — Combinatul petrochimic din Tobolsk și Uzina

chimică din Tomsk — se și află în construcție.

«Capitala» Siberiei apusene este Novosibirskul. Întemeierea orașului se leagă de numele inginerului constructor de căi ferate și, totodată, scriitor de talent — N.G. Garin-Mihailovski, care a proiectat și construit porțiunea, de pe malul drept și sting al Obiului, a magistralei feroviare transsiberiene în anii 1891—1893. Înaintea acestei perioade, pe locul orașului de azi, se aflau doar câteva cătune. În 1903, Novosibirskul (pe atunci se numea Novonikolaevsk) avea o populație de 32 000 de locuitori, pentru ca, în ajunul revoluției, să ajungă la 70 000, fiind mai ales un centru comercial. Centru industrial devine numai după Marele Octombrie. În prezent, este primul oraș al Siberiei, atît ca număr de locuitori — circa un milion și jumătate, cît și ca importanță economică. Una dintre explicațiile dezvoltării lui rapide este poziția geografică: se află la «porțile» Kuzbassului, e legat prin căi ferate cu zona cea mai intens locuită a Siberiei, iar pe calea de apă a Obi-ului — cu zona forestieră și petrolieră din nord și cu cea agricolă din sud. Novosibirskul dă o produc-

ție industrială mai mare decât oricare din regiunile Siberiei apusene, cu excepția regiunii Kemerovo. Ramurile cele mai bine reprezentate sînt construcția de mașini și prelucrarea metalelor, siderurgia și metalurgia neferoasă, chimia, precum și industriile ușoară și alimentară, producția materialelor de construcții. În întreprinderile constructoare de mașini lucrează două treimi din totalul muncitorilor industriali ai orașului. Printre uzinele cele mai importante, avînd acest profil, se numără cea de mașini-unelte grele și prese hidraulice. Pentru încălzirea fiecărui produs al acestei uzine sînt necesare zece de vagoane de cale ferată. Nu mai puțin vestită este și uzina «sibselmas», producătoare de mașini agricole. «Sibelektrotiajmaș» livrează generatori puternici pentru turbine hidraulice și cu aburi. Alte uzine metalurgice dau diferite profile de laminare și tablă de oțel, iar cele chimice — rășini sintetice, mase plastice, camfor medicinal și alte produse farmaceutice. Industria de materiale de construcții aprovizionează șantierele orașului cu prefabricate din beton și cu cărămizi. Combinatele de morărit, fabricile de dulciuri, produse lactate și preparate din carne, de încălziminte, textile, tricotaje și confecții nu numai că acoperă nevoile de consum ale marelui oraș și ale regiunii, dar își trimit o parte a producției și în alte regiuni ale Siberiei.

Orașul, întins pe ambele maluri ale Obiului, ocupă o suprafață de peste 60 000 hectare. Una din arterele principale, bulevardul «Krasnii», larg, mărginit de clădiri masive, are o lungime de 10 kilometri: în Piața Lenin — piața centrală — se află Teatrul de operă și balet, edificiu monumental, cu o arhitectură originală, încununată cu o cupolă impresionantă. Locuitorii metropolei siberiene se mîndresc cu acest lăcaș de cultură, căruia îi spun Teatrul Mare al Siberiei. În colecția Muzeului regional de arte plastice sînt expuse lucrări remarcabile, semnate de Repin, Surikov, Tropinin, Șişkin. Pe strada Kirov, se află Biblioteca de

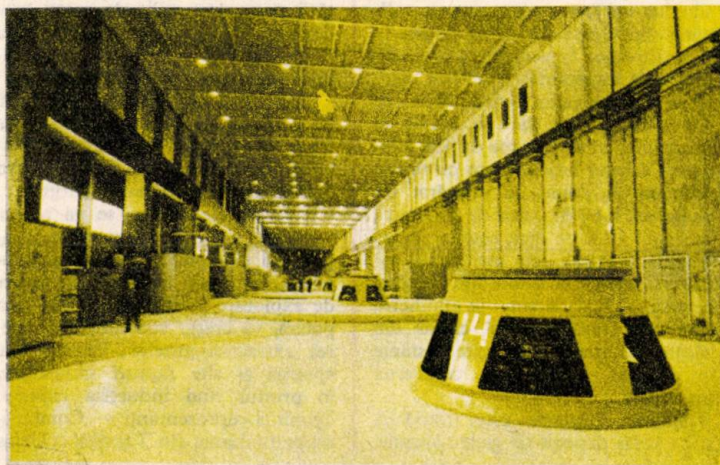
stat tehnico-științifică, cu 14 vaste săli de lectură în care pot studia simultan 1000 de cititori; fondul de cărți al bibliotecii depășește cinci milioane de volume.

Noile cartiere de blocuri de locuințe ce se înalță la periferiile orașului înlocuiesc tot mai mult aglomerațiile de case din lemn. A început construcția primei linii de metrou, lungă de 13 kilometri, cu zece stații care vor fi îmbrăcate în marmură siberiană albă, vișinie, verde, extrasă din imediata vecinătate a orașului.

Lîngă Novosibirsk se află așezul «Akademgorodok», unul dintre cele mai puternice și mai active centre de cercetare științifică din Uniunea Sovietică, un întreg oraș de institute, laboratoare și blocuri de locuințe pentru oamenii de știință, răsărit în plină taiga. O caracteristică generală a «stilului siberian» al științei este legătura strînsă dintre cercetarea teoretică și aplicarea cit mai

neîntîrziată a rezultatelor ei în practică. În anii din urmă s-a născut un al doilea centru științific — Filiala siberiană a Academiei de științe agricole a U.R.S.S., cu institute de cercetări zootehnice, de chimizare, mecanizare și electrificare a agriculturii, de economie agricolă și altele care își propun să sporească rapid producția siberiană de cereale, carne, lapte, cartofi și legume. Pentru aceasta este nevoie de soiuri de cereale și de rase de animale adaptate condițiilor siberiene, de tehnologii originale, de un înalt grad de mecanizare a lucrărilor.

Siberia răsăriteană se întinde de la fluviul Enisei pînă la lanțurile de munți care se desfășoară de-a lungul țărmului Oceanului Pacific, pe o suprafață de 7 milioane de kilometri pătrați. Dacă, pînă acum, aici, n-a fost descoperit petrol, în ceea ce privește alte resurse naturale ea nu numai că nu rămîne în urma Siberiei

Hidrocentralele — însemnă înnoirii în legendara Siberie

SIBERIA o țară de basm își dezvoltă comorile

apusene, ci o și întrec. Este vorba, în primul rând, de colosalele ei resurse energetice. Numai în regiunea Irkutsk, pe Angara, pe cursul mijlociu al Lenei și pe alte cursuri de apă mai mici, se pot instala hidrocentrale care ar furniza circa o sută de miliarde kWh pe an. Punerea în valoare a acestui uriaș potențial a început prin construirea hidrocentrelor de la Irkutsk și Bratsk.

Până în 1955, Bratsk-ul era un sat pierdut în taiga. După 12 ani, toate cele 18 agregate, cu o putere totală de 4 100 000 kW, erau instalate. Satul Bratsk de ieri este, astăzi, un oraș cu o puternică industrie, reprezentată de o mare uzină de aluminiu, de un imens combinat de prelucrare a lemnului și de celuloză.

Tot pe malul Angarei, dar cu 250 kilometri mai spre nord, a fost construită hidrocentrala Ust-Ilim, de aceeași putere cu cea de la Bratsk, iar, alături de ea, a intrat în funcțiune o fabrică de celuloză la care a participat, în afară de U.R.S.S., și România, R.D. Germană, Bulgaria, Ungaria și Polonia. Toate procesele de producție sînt automatizate, se aplică pe scară largă principiul recuperării deșeurilor. Fabrica este doar prima unitate a unui imens combinat de prelucrare a lemnului, a cărui bază de materie primă ocupă o suprafață de 35 000 kilometri pătrați, mai mare decît teritoriul Belgiei.

Orașul Ust-Ilimsk impresionează prin arhitectura sa modernă. El este despărțit de zona industrială printr-o panglică lată de taiga. Blocurile albe par niște pinze de corăbii plutind pe marea verde a taigalei.

Pe fluviul Enisei funcționează hidrocentrala de la Krasnoiarsk, cu o capacitate de 6 milioane de kW. Tot pe Enisei, se află în construcție hidrocentrala Saiano-Șușensk, care va avea o putere instalată de 6,4 milioane kW și va constitui inima energetică a unui mare complex industrial ce ia naștere în prezent la poalele Saianilor, în partea de sud a ținutului Krasnoiarsk și în regiunea autonomă Hakasia. Călătorind prin aceste îndepărtate locuri întâlnești străni idoli de piatră ce stau de strajă, de milenii, în stepă, amintind pe cei din Insula Paștelui din Pacific;

nu poți să nu te oprești și să nu admiri frumusețea sălbatică a Sainilor ce-și profilează crestele albastrii-violete în zare, la marginea stepei.

Irkutsk-ul a fost întemeiat în anul 1652 la confluența riului Irkut cu Angara. Astăzi, este principalul centru industrial și științific al Siberiei răsăritene. Întreprinderile lui produc drăgi pentru exploatarea de aur, utilaje pentru furnale și utilaje miniere, strunguri și alte mașini-unelte, piese de radio și electrotehnice, încălțăminte, confecții și tricotate, mobilă. Universitatea locală a luat ființă în 1918, fiind, pe atunci, prima instituție de învățămînt superior din Siberia orientală. Este al doilea centru științific ca importanță din Siberia, după Novosibirsk.

O adevărată perlă a Siberiei orientale este lacul Baikal. Mi-a rămas întipărit în amintire, așa cum l-am văzut de pe o înălțime, într-o zi însoțită de septembrie. Peste oglinda albastră a apei, soarele arunca luciri argintii. Pe mal, verdele intens al pinilor și cedrilor alterna cu galbenul pur al lăricelor atinse de primele brume ale toamnei. Pe malul celălalt, crestele munților se și grăbiseră să-și pună cușme de omăt. Peisajul avea o solemnitate aparte. Lacul se întinde, într-o ușoară arcuire, de la sud-vest spre nord-est, pe o distanță de 636 km. Lățimea lui maximă este de 80 kilometri, cea minimă de 25 kilometri. Are o suprafață de 31 500 km. pătrați. Datorită adîncimii sale considerabile, ce atinge pe alocuri peste 1600 metri, el este cel mai mare rezervor de apă dulce de pe planeta noastră. În această «ceașcă» a Terrei se află nu mai puțin de 23 000 kilometri cubi de apă de băut, ceea ce reprezintă aproape 20 la sută din rezervele de suprafață de apă dulce ale globului. Apa Baikalului este excepțional de limpede și de pură, cu un procent foarte mic de mineralizare, aproape lipsită de substanțe organice dar foarte bogată în oxigen. Malurile lacului au circa 2 000 de kilometri. Ele sînt, în cea mai mare parte, abrupte, stîncoase. Dintre cele 22 de insule ale sale, numai una — Olhon — este locuită. Lungimea ei este de 72 de kilometri. Cutremurele, foarte dese aici, modifică geografia

lacurilor. Ultima catastrofă geologică de mari proporții s-a produs în 1862 cînd s-a scufundat, fiind acoperit de apele lacului, un teritoriu cu o suprafață de 200 kilometri pătrați. Golful nou format a primit numele de Proval (Prăbușire). Ca urmare a proceselor seismice, în 1966, o porțiune a extremității sudice a fundului lacului s-a scufundat cu 4 metri.

Baikalul este alimentat de 330 de cursuri de apă, dar din el ia naștere numai un singur rîu — Angara. O legendă buriată spune că bătrînul Baikal avea 330 feciori și o singură fată — pe frumoasa Angara, pe care o ținea tot timpul lingă el. Dar fata s-a îndrăgostit de voinicul Enisei și, într-o bună zi, a reușit să scape de sub supravegherea părintească și să fugă la iubitul ei. Prinziind de veste, bătrînul Baikal, furios, a desprins o stîncă uriașă pe care a azvirlit-o în calea fugarei. Dar Angara a trecut și peste acest obstacol. Stîncă legenda ră există în locul unde ia naștere Angara. I se spune «Piatra șamanului», pentru că, în jurul ei, se răsucesc, în permanență, vâlătuci de cețuri, despre care localnicii credeau odinioară că sînt duhuri.

În baza unei hotărîri speciale a Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., statul a luat sub ocrotirea sa lacul și teritoriile ce-l înconjoară. Treptat, zona se transformă într-un mare complex turistic și balnear. Condițiile sînt excelente: frumusețea rară a peisajului, aerul pur, ozonat, mai multe zile însorite într-un an decît la Soci, nenumărate izvoare de ape minerale.

Privită din avion, Siberia apare ca un imens ocean verde al taigalei sălbatică. Seara, însă, în acest ocean clipește, în multe locuri, lumini aprinse de oameni, luminile «insulelor» tot mai numeroase, luate în stăpînire de siberieni. Siberia de azi este o zonă de adînci prefăceri, de intensă valorificare a fabuloaselor ei bogății naturale, un excepțional cîmp de afirmare pentru oameni îndrăzneți și puternici, care pot concepe și înfăptui aici grandioase proiecte.

Silviu Podină

A zbură prin istorie — iată cel mai aspru paradox al vremurilor noastre. În câteva ore un avion te poate purta din era laserului în era de piatră sau invers.

Sărăcia lucie, ignoranța și viața sub-rudimentară, erodată de boli și disperare, coexistă cu opulența tru-fașă, cu civilizația sofisticată a supra-consumului. Două epoci, aflate la extremele a citorva zeci de veacuri, sint contemporane într-o lume care precizându-și identitatea caută acum să-și consolideze un drept fundamental: demnitatea progresului. Un progres al tuturor.

Economiștii, sociologii, politologii de azi — într-un demers analitic firesc — au împărțit, pentru ușurătatea tranșărilor, viața pe Terra în «lumi». Există, într-o ierarhie a stăndingului, o lume «întii», «a doua», «a treia» (cea mai vastă), «a patra» (categorii care îndeobște înglobează săracii lumii bogate) și chiar «a cincea» — un fel de subsol al contemporaneității, o centură tragică a mizeriei absolute.

În interiorul țărilor bogate există o periferie în care se masează ostracizării societății de consum, oamenii-deșeu, oameni zvîrliți într-o perpetuă margine. În interiorul lumii există o imensă lume ostracizată, ținută de interesele unei minorități acaparatoare tot într-o specie de margine, în cadrul apăsător al unei tragedii cotidiene, teribile, devastatoare.

Acest teasc flagrant al contemporaneității în care sute și sute de milioane de destine omenеști sint măcinate de o dezordine economică și morală, apărută cu dinții de corifeii profitului cu orice preț, conturează formidabilul abis al sfîrșitului mileniului doi: decalajele. Decalaje tehnologice, alimentare, sanitare, culturale, informaționale... Decalaje în toate compartimentele vieții, dar și ale speranței de viață...

LUMEA A CINCEA — O REALITATE INCREDBILĂ

Mi s-a întîmplat, adesea, să decolez dimineața din lumea întii și să aterizez la prînz în lumea a cincea. Sau invers. Șocul este același, ai un moment de stupefacție și o amară senzație că trăiești un coșmar care funcționează perfect.

Imaginile oamenilor costelivi, leșinați de foame, amețiți de sărăcie scurmînd gunoaiele unor orașe mizere, zdrobite de soare și devitalizate se împletesc cu luxul frenetic și sarabanda opulenței din megalopolisurile «tuturilor» șanselor. Cîteva mii de kilometri despart aceste lumi și deși le-am bătut în lung și în lat

nu m-am putut obișnui niciodată cu abisul care se cascadează între ele de parcă ar fi planete diferite învîrtindu-se, din greșeală, pe aceeași axă și trăind același timp.

Sărăcia lumii a cincea este «absolută» — cum etichetează, pe drept cuvînt, economiștii această centură tragică a Terrei. Dar ce înseamnă «sărăcie absolută»?

Între răspunsurile care s-au dat la această întrebare, a trezit interes exemplul unui correspondent al unei agenții de presă. El propunea să ne imaginăm (ceea ce nu este foarte greu) că un stat sărac dispune de numai cinci milioane de dolari pentru investiții în scopul dezvoltării. Banca sa națională are, însă, un deficit de 25 de milioane dolari, în timp ce datoriile externe ale țării se ridică la... 700 milioane dolari.

Acesta este unul din acele exemple tipice la care orice comentariu ar părea de prisos. Desigur, viața ar mai putea oferi și altele. De pildă,

mai concret în anumite zone ale Terrei. Sărăcia absolută, înainte de a deveni destin individual, este un destin colectiv.

Sărăcii absoluți ai lumii trăiesc în țările cele mai sărace ale lumii. Plafonul subdezvoltării — iată un adevăr sîngeros al contemporaneității. În loc să se amelioreze se agravează de la un an la altul, eșalonul țărilor cele mai sărace devenind tot mai larg.

Situația actuală a devenit insuportabilă pentru o mare parte a omenirii, bîntuită de mizerie, foamete și maladii. Toate acestea fiind fructul otrăvit al unui sistem de relații bazat pe flagrante inechități, pe exploatare neocolonialistă. Mai mult, racile lumii occidentale se repercutează nefast asupra țărilor în curs de dezvoltare. Prejudiciabile pentru ansamblul schimburilor economice și comerciale internaționale, recesiunea, inflația și instabilitatea monetară au atins în modul cel mai grav statele cele mai vulnerabile la

Preistoria contemporană

că veniturile unei anumite țări africane sint mai mici decît ale unui mare negustor de frigidere din Occident...

Dincolo de aceste pendulări între repere care fac parte din aceeași ecuație mai degrabă sugestivă decît strict informativă avem la îndemînă baremurile fixe care conturează, strict, fără echivocuri, realitatea lumii a cincea...

EȘALONUL FĂRA GRANITE...

«Numărul persoanelor trăind într-o stare de sărăcie absolută ar putea depăși 800 de milioane pînă în 1990». Am citat dintr-o alocuțiune rostită de curînd de secretarul general al O.N.U., Kurt Waldheim, cu prilejul deschiderii lucrărilor reuniunii de vară a Consiliului Economic și Social.

Evident, cele 800 de milioane de săraci absoluți ai planetei trăiesc undeva, sint plasați în modul cel

furtunile dezordinilor economice, cele mai rămase în urmă.

Care sint aceste țări și după ce criterii au fost ele tratate ca atare? Noțiunea de țări cele mai puțin dezvoltate s-a conturat pe la sfîrșitul anilor '60 și începutul anilor '70. În 1971, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a adoptat o listă a unor asemenea state foarte defavorizate la recomandarea Comitetului de planificare și dezvoltare, recomandare care avea în vedere următoarele date de nedorită referință: un produs intern brut pe locuitor pînă la 100 de dolari; un volum de articole manufacturate pînă la 10 la sută din produsul intern brut; un indice de alfabetizare sub 20 la sută din totalul populației. Potrivit acestor criterii, 25 de țări au fost incluse inițial pe lista respectivă. Dar, după cum spuneam, decalajele s-au adîncit, în loc să se reducă. În consecință, sărăcia «lumii a treia» a crescut și noi state au fost adăugate pe lista celor năpăstuite. În prezent, în anul cu care debutează «al treilea

deceniu al dezvoltării», documentul respectiv cuprinde 31 de țări. Ele formează «lumea a cincea»...

Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD) apreciază că situația și perspectivele celor mai multe din aceste state sînt sumbre. Cu un venit mediu anual pe locuitor de 166 dolari (echivalînd cu 91 de dolari la prețurile din 1976), ele s-au situat sub limita de 1 la sută creștere a acestui indicator în anii trecuți.

Că nici o măsură practică, eficientă nu a fost pusă în aplicare o dovadă și datele cuprinse în noul «Atlas mondial» pe 1980 publicat la Washington de Banca Mondială. Autorii lui arată că «nici o schimbare nu a avut loc în anii 1978—1979 în distribu-

peste care a sosit momentul să se întindă o punte, o mînă de ajutor dată «sărăciei», care, nu este un secret, stă la baza «bogăției» așa numitei lumi a tuturor posibilităților.

STRATEGIA DEZVOLTĂRII — ÎNTRE CONȚINUT ȘI FORMĂ

În anul 2000 circa 5 miliarde de persoane vor trăi în țările în curs de dezvoltare. O bună parte dintre acestea se vor afla, în cazul în care măsurile ce se preconizează acum nu vor da rezultate, în statele mai puțin dezvoltate. Populația acestora era estimată, în 1977, la 235,9 milioane locuitori, ceea ce reprezenta 12,4 la sută din totalul demografic al țărilor în curs de dezvoltare.

rea globală, inechitabilă a venitului». Se menționează că în această perioadă produsul național brut pe locuitor a crescut cu o medie anuală de 2,5 la sută. Dar, 60 la sută din veniturile mondiale au revenit la numai 13 la sută din totalul populației, în timp ce 48 la sută din populația lumii a dispus de mai puțin de 5 la sută din aceste venituri.

În 1978, relevă Atlasul, 36 de țări reprezentînd aproape jumătate din populația mondială aveau un venit de pînă la 300 de dolari pe locuitor, în timp ce 25 de țări, totalizînd doar o șeptime din populația lumii, dispuneau de un venit pe locuitor de peste 7 000 de dolari.

Aceste cifre vorbesc de la sine despre discrepanțele existente, despre imensa prăpastie ce-i despart pe bogății lumii de săracii lumii, prăpastie

Există programe de deblocare a actualelor stări de lucruri, de amenajare a unui viitor mai bun pentru sutele de milioane de oameni cîmpinați de barierele lumii a cincea? Programele și proiectele nu lipsesc. Deocamdată absentează voința generală și consecvență de a le materializa.

Asupra fenomenului îngrijorător al deteriorării situației economico-sociale a statelor celor mai defavorizate din rîndul țărilor în curs de dezvoltare a atras atenția și Conferința ministerială a țărilor nealiniate de la Delhi, din februarie anul acesta. Întîlnirea din capitala Indiei a preconizat adoptarea unor măsuri suplimentare de urgență pentru redresarea și creșterea lor economică. Situația lor economico-socială dramatică se definește prin două raporturi

de referință. Sporirea produsului lor național brut a fost inferioară cifrei de la 1 la sută pe an, în cursul ultimelor două decenii, față de 2,9 la sută cît a reprezentat acest indicator pe ansamblul statelor «lumii a treia». O deteriorare s-a înregistrat și în ce privește venitul mediu pe locuitor, care, de la jumătate cît reprezenta cel al statelor în curs de dezvoltare a scăzut la o treime.

Sărăciea masivă a acestor țări s-a realizat mai cu seamă în cursul anilor '70, cînd importurile lor de bunuri alimentare, de petrol și produse industriale au cunoscut o scumpire accentuată, în timp ce puterea de cumpărare a exporturilor lor — deseori reduse la unul sau două produse de bază — a stagnat, ori a intrat în declin. Decalajul față de restul statelor în curs de dezvoltare, din acest punct de vedere, s-a mărit de la 2 ori în anii '60 la 5 ori în prezent.

În contextul acestei sumbre situații, a apărut necesitatea abordării instituționalizate a viitorului respectivei categorii de țări. Cea de-a cincea Conferință UNCTAD desfășurată la Manila, în 1979, a adoptat o rezoluție prin care se cerea instituirea unui Program de acțiune imediată pentru perioada 1979—1981 și a unui Nou Program substanțial de acțiune pentru anii '80 în scopul atacării cu îndrăzneală a problemelor structurale care au defavorizat în deceniul trecut statele cele mai puțin dezvoltate. Sesiunea Adunării Generale a O.N.U. din toamna aceluiași an a ratificat propunerea UNCTAD de la Manila, hotărînd convocarea unei Conferințe speciale, în septembrie 1981 la Paris, consacrată problemelor cu care sînt confruntate țările cele mai sărace.

În această conferință s-a pus o mare speranță. A fost apreciată de unii observatori drept un moment istoric, de cotitură în domeniul cooperării internaționale consacrate eradicării fenomenului subdezvoltării și înfăptuirii unei noi ordini economice internaționale. Agravarea condiției statelor celor mai rămase în urmă este consecința actualelor rînduiri inechitabile în lume, a crizei economice internaționale. «După cum arată faptele — apreciază președintele României, Nicolae Ceaușescu — viața mondială devine tot mai interdependentă, disproporțiile și rămășițele în urmă într-o zonă sau alta a lumii au, pînă la urmă, repercusiuni mai mari sau mai mici, asupra tuturor statelor, afectează raporturile economice în general». Este evident că atîta timp cît va dăinui împărțirea lumii în state dezvoltate și subdez-

voltate, în state bogate și state sărace. o serie de fenomene de criză din viața economică internațională nu se vor putea soluționa în mod corespunzător. Iată de ce lichidarea fenomenului subdezvoltării constituie o necesitate obiectivă a însăși dezvoltării sociale contemporane, a progresului tuturor statelor lumii, a unei politici de pace și colaborare internațională.

FORȚA IMPERATIVULUI, FORȚA CONCERTĂRII

Lichidarea subdezvoltării — acest deziderat umanitar fundamental al epocii noastre — presupune, pe lângă efortul propriu susținut, o solidaritate internațională intensă și constantă cu statele cele mai rămase în urmă. Aceasta este o cerință cardinală în cadrul eforturilor consacrate noii ordini economice internaționale. Pornind de la convingerea că noua ordine nu este o utopie, ci un impera-

tiv, o cauză nobilă și absolut necesară omenirii, România a adresat — prin glasul președintelui Nicolae Ceaușescu — un apel solemn către toate țările lumii pentru a se înălțura cât mai grabnic subdezvoltarea și a se facilita tuturor popoarelor, în special celor mai sărace, perspectiva progresului economic și social rapid și neîngrădit. «Vom sprijini în continuare, neabătut, — a declarat președintele Nicolae Ceaușescu — eforturile pentru lichidarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice internaționale, bazate pe deplină echitate și egalitate, care să asigure progresul mai rapid al tuturor țărilor și, în primul rînd, al celor rămase în urmă, să înlesnească accesul larg al popoarelor la cuceririle științei și tehnicii înaintate».

Fără îndoială, o sursă internațională foarte substanțială pentru finanțarea programelor țărilor celor mai sărace ar constitui-o reducerea uria-

șelor cheltuieli pentru înarmare. România a propus ferm — prin mesajul președintelui Nicolae Ceaușescu adresat celei de a V-a Conferințe UNCTAD, de la Manila — crearea unui fond pentru dezvoltare alimentat din deblocarea unor sume ca urmare a trecerii la măsuri de dezarmare. Înscriindu-se în cadrul strategiei celui de al treilea «Deceniu al dezvoltării», rostul acestei strategii este de a aduce, pe cât posibil, pe același aliniament al progresului toate economiile «lumii a treia», să estompeze marile disparități între nivelurile de dezvoltare ale țărilor lumii care au dreptul inalienabil, imprescriptibil de a trăi, simultan, realitatea istoriei veacului XX, un veac al luminilor, al păcii, al progresului și nu unul care să accepte, în vastele sale periferii, adevărul tragic al preistoriei... contemporane.

Radu Budeanu

Empire State Building

Aici a murit King Kong. Aici, Cary Grant a așteptat-o zadarnic pe Deborah Kerr, iar Charles Boyer pe Irene Dunne. De aici, fiecare turist care se respectă admiră Manhattan-ul noaptea. În fond, nimeni nu poate vorbi despre New York fără a evoca ceea ce a fost, timp de patruzeci de ani, cea mai înaltă construcție înălțată vreodată de mîna omului: Empire State Building. Această structură, perfect integrată orizontului de zgîrie-nori («skyline») și fără de care Manhattan-ul n-ar mai fi el însuși, a împlinit, la 1 mai 1981, vîrstă de 50 de ani. Azi, Empire State Building nu mai

este cea mai înaltă clădire de pe Terra: el a fost detronat, succesiv, de «World Trade Center» din New York și de turnul «Sears» din Chicago. Aproape două milioane de vizitatori urcă, anual, pe terasa metalică în formă de coroană, la 380 metri înălțime (în total, edificiul are 479 metri, inclusiv antena de televiziune). Pe locul pe care se află azi Empire State Building — care și trage numele de la supranumele statului New York — The Empire State — fusese, înainte de 1930, vechiul hotel Waldorf Astoria. În 1930, Pierre Dupont, magnatul textilelor, cumpără hotelul și-l însărcinează pe arhitectul William Lamb să construiască în locul lui un imobil demn de «primul oraș al planetei». În cei cincizeci de ani de existență, Empire State Building a figurat în numeroase filme, între care prima versiune a «King Kong», care l-a făcut celebru în lumea întreagă. Dar, în lunga sa existență, edificiul n-a fost numai figurant, ci și protagonist al unor tragice evenimente. Astfel, înainte de a fi înconjurată cu grilaj, platforma superioară a fost martora citorva sinucideri, iar paisprezece muncitori au pierit în timpul construirii. Evenimentul cel mai tragic rămîne, însă, cel petrecut la 28 iulie 1945, cînd un bombardier «B-25», pierdut în ceață, s-a încastrat, pur și simplu, în etajul 79 al turnului.

13 persoane au pierit în incendiu ce s-a declanșat și alte 26 au fost grav rănite. În urma șocului, unul din ascensoare a «căzut» de-a lungul a 45 de etaje, din fericire, cele două persoane ce se aflau în el au scăpat cu viață.

Cînd Empire State Building a fost depășit de noile imobile construite, s-a intenționat supraetajarea sa cu încă unsprezece nivele, dar proiectul a fost abandonat din cauza dificultăților materiale.

De-a lungul a jumătate de secol, Empire State Building a marcat, în felul său, marile evenimente americane. Între acestea — 4 iulie 1976, bicentenarul S.U.A., cînd ferestrele sale au fost iluminate astfel încît, pe cele patru fațete ale sale, se putea citi: «Happy Birthday America».

La 1 mai, primarul New York-ului, Ed Koch, urma să deschidă o mică cutie de bronz adăpostită timp de 50 de ani într-o nișă și conținînd un jurnal de epocă, piese și fotografii din timpul construcției. În sfîrșit, așa se intenționa. Căci, scoasă la lumină cîteva zile înainte de eveniment, cutia nu mai conținea decît... apă infiltrată. Oricum, o cutie nouă a fost pusă în locul ei, de această dată ermetic închisă. Ea urmează a fi deschisă la 1 mai 2031, la aniversarea a o sută de ani...

Virtuțile dialogului

În accepția sa cea mai generală, dialogul înseamnă comunicare între două ființe. Un subiect A care comunică cu un subiect B, și invers. Dialogul presupune că o astfel de comunicare este sau necesară, sau dorită de unul din parteneri sau de amândoi. A dialoga implică, totodată, prin comunicare, transferul de la A spre B și de la B spre A a unui complex de idei și de stări afective care face ca fiecare partener să-l cunoască mai bine pe celălalt, să-i priceapă, adesea, adevăratele intenții, să corijeze erorile de interpretare și prejudecățile generate de lipsa de comunicare, de absența dialogului.

În viața socială, ca și în relațiile internaționale, dialogul este indispensabil în măsura în care comunicarea reprezintă esența însăși a unor astfel de relații, căci nu se poate concepe o comunitate umană ai cărei membri să nu comunice între ei, nici o viață internațională normală fără dialog. Dialogul apare, prin definiție, ca modalitatea pașnică care se opune iraționalului, violenței și politicii de forță. Iată de ce, în viața politică internațională, consultarea, negocierea, mediația, concilierea, arbitrajul sînt tot atîtea ipostaze ale dialogului, fie că acesta opune și reunește, totodată, doi sau mai mulți parteneri. Diplomația bilaterală și cea multilaterală trăiesc din dialog, din necesitatea de a comunica, de a se informa mutual, de a discuta, de a negocia și, în cele din urmă, de a conveni un ansamblu de prevederi într-un domeniu dat.

Astăzi, ca și ieri, dialogul apare, deci, ca, suportul unei politici de concertare și de înțelegere internațională, opunîndu-se politicii de forță, de agresiune și de amestec în treburile interne ale altora. El este expresia generală a dimensiunii raționale și constructive a politicii și, ca atare, nu poate fi nici suprimat, nici nesocotit fără ca omenirea să nu alunece, spre propria-i pierzanie, pe panta care duce la ură, la violență și la război.

O politică umanistă, care-și propune să slujească binele și fericirea oamenilor, nu poate să se întemeieze decît pe dialog. O astfel de politică este politica României de azi. **«Nimic nu poate justifica folosirea forței sau a amenințării cu forța în raporturile dintre state, recurgerea la înfruntări armate, la războaie! Numai prin discuții directe între părțile interesate, la masa tratativelor, se pot găsi soluții trainice, cu adevărat viabile, pentru orice diferende, oricît de complicate ar fi acestea»**

— sublinia tovarășul **Nicolae Ceaușescu.**

În ultimii 16 ani, România și președintele ei nu au încetat să acorde o importanță crucială politicii dialogului, contactelor și convorbirilor cu practic toate statele lumii, ceea ce ne-a situat printre țările cu cea mai amplă dinamică de relații bilaterale.

România nu a încetat, de asemenea, să militeze pentru eliminarea politicii de forță din relațiile internaționale și necesitatea reglementării pașnice a diferendelor dintre state, ca un corolar al nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forță. Căci, deși îndatorirea statelor de a-și reglementa prin mijloace pașnice diferendele între ele, este unanim admisă, nu este mai puțin adevărat că, încălcîndu-se în mod flagrant Carta ONU și alte documente internaționale, recurgerea la forță, la acțiuni armate și la intervenții militare pentru tranșarea neînțelegerilor dintre state a devenit, mai ales în ultima vreme, o practică de natură să aducă mari prejudicii popoarelor implicate, să complice și mai mult și să agraveze problemele, să genereze noi factori de tensiune, practic să submineze politica dialogului.

Astăzi, mai mult ca oricînd, trebuie arătat, cu toată claritatea, că nu există probleme litigioase, nu există situații conflictuale, oricît de complicate și de dificile ar fi ele, care să nu poată fi soluționate pe căi politice, prin negocieri. Desigur, în cazul unor diferende complicate și care dăinuie de multă vreme, este cu puțință ca, uneori, să nu se ajungă dintr-o dată la rezolvarea lor. Alteori, obstacole a căror depășire se dovedește deosebit de dificilă pot apărea în calea înțelegerii. Esențial este, însă, ca toate părțile să acționeze cu răbdare și cu perseverență, să nu se întreprindă nimic de natură să agraveze diferendul respectiv și să-i întîrzie astfel soluționarea. Dialogul politic pentru reglementarea diferendelor este, astăzi, imperios necesar.

În ultimii ani, eforturi pentru înfăptuirea unor acțiuni normative menite să repudieze politica de forță și să elaboreze un sistem de reglementare pașnică a diferendelor dintre state au fost întreprinse și în cadrul Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (CSCE). România a fost printre țările participante care au acționat fără preget pentru elaborarea și convenirea unor astfel de măsuri menite să facă efectivă nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forță și să ducă la elaborarea unei metode general-

acceptabile de reglementare pașnică a diferendelor dintre state în Europa. Obiectivul elaborării unui sistem regional de reglementare pașnică a diferendelor a fost înscris în Actul final de la Helsinki, iar, în 1978, pe baza hotărârilor adoptate de Reuniunea de la Belgrad, o reuniune de experți din cele 35 de state semnatare ale Actului final a avut loc la Montreux în această problemă. Prin rezultatele ei, reuniunea de la Montreux a desțelenit o problemă complexă, care necesită, desigur, și în viitor, eforturi susținute, așa cum a reieșit și din dezbaterile de la Reuniunea de la Madrid care, între altele, a pus în evidență necesitatea excluderii forței și amenințării cu forța din relațiile internaționale și a soluționării litigiilor pe calea tratatelor, în interesul consolidării securității și destinării în Europa și în lume.

Pe plan mondial, propunerile prezentate de România la ONU în domeniul reglementării pașnice a diferendelor răspund aceluiași preocupări. Căci Organizația Națiunilor Unite oferă, fără îndoială, un cadru propice pentru a stimula reglementarea pe cale pașnică, prin tratative, a tuturor diferendelor și litigiilor dintre state. Desigur, ONU poate și trebuie să fie mai activă în această privință, să contribuie în mod efectiv, prin toate mijloacele de care dispune, la promovarea reglementării pașnice a diferendelor dintre state, și, mai ales, la prevenirea conflictelor.

Cînd România a propus, în 1972, examinarea în Adunarea Generală a problemei creșterii rolului ONU în viața internațională, unul din domeniile avute în vedere cu prioritate a fost acela al reglementării pașnice a diferendelor. Rezoluțiile adoptate de Adunarea Generală, ca urmare a acestei inițiative, au generat procesul de elaborare a unei Declarații asupra reglementării pașnice a diferendelor dintre state, document de o semnificație deosebită și care ar putea exercita o influență pozitivă asupra climatului politic internațional. Și este îmbucurător faptul că Adunarea Generală a hotărît ca, la recenta sa sesiune, Comitetul special pentru Carta ONU și creșterea rolului Organizației să continue elaborarea proiectului de declarație asupra reglementării pașnice a diferendelor dintre state, pe baza propunerii prezentate la sesiunea Adunării Generale de România, în colaborare cu alte opt state. Desigur, în concepția țării noastre, elaborarea unei astfel de declarații reprezintă doar un prim pas către adoptarea, într-un stadiu ulterior, a unui tratat mondial în această materie.

Concomitent cu intensificarea acțiunii nor-

mative de reglementare pașnică a diferendelor este, însă, necesar ca ONU să-și asume o funcție activă în prevenirea conflictelor și aplanarea, într-o fază incipientă, a neînțelegerilor dintre state. O măsură efectivă în această direcție ar constitui-o stabilirea, în cadrul O.N.U., a unor proceduri și mecanisme care să permită statelor terțe să contribuie mai substanțial la rezolvarea diferendelor dintre state, în conformitate cu obligațiile ce revin în acest domeniu fiecărui stat și, totodată, întregii comunități internaționale. Fără îndoială, rolul principal în rezolvarea oricărui diferend revine părților implicate, care trebuie să recurgă la metoda negocierilor directe. Aceasta nu exclude, însă, rolul statelor terțe, care pot — și chiar au îndatorirea — să contribuie la apropierea pozițiilor părților direct implicate, la înțelegerea dintre ele. Un astfel de sprijin poate fi acordat atât pe cale bilaterală sau regională, cît și prin intermediul ONU.

Ținînd seama de aceste deziderate, România a propus, încă din 1975, crearea unei Comisii permanente a Adunării Generale care să îndeplinească funcții de bune oficii și conciliere. Această Comisie ar trebui, pe de o parte, să ofere cadrul propice găsirii căilor și mijloacelor practice de rezolvare pașnică a diferendelor existente, iar, pe de altă parte, să aibă un rol activ și eficient în prevenirea apariției unor stări de încordare, a agravării și degenerării acestora în conflicte armate deschise.

Finalitatea acestor propuneri românești este de a folosi cît mai deplin posibilitățile pe care le oferă prevederile Cartei, de a contribui astfel la creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite în soluționarea problemelor internaționale, cu participarea activă a tuturor țărilor.

Politica dialogului postulează, totodată, participarea largă și directă a tuturor țărilor, fie că sînt mari sau mici, la concertarea și conlucrarea internațională. **«România — arăta tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU — pornește în mod constant de la faptul că la soluționarea marilor probleme internaționale, la asigurarea păcii trebuie să participe, pe baza deplinei egalități, toate statele, indiferent de mărimea sau orînduirea lor socială».** Contactele, convorbirile negocierile dintre state favorizează astfel democratizarea relațiilor internaționale.

Sînt tot atîtea virtuți ale dialogului ca instrument esențial al unei politici de pace și de cooperare internațională.

Valentin Lipatti

„Occidentul bolnav de stupefiant”

«În ciuda viguroaselor acțiuni luate pe plan național, regional și internațional, situația s-a deteriorat în cele mai multe părți ale lumii și s-au ridicat noi și dificile probleme. Problema nu a fost niciodată mai serioasă și mai complexă, un număr sporit de țări sînt atinse. Perspectivile nu sînt deloc luminoase, dacă o acțiune intensă, plină de imaginație și coordonată nu este urgent întreprinsă, pentru a se răsturna acest curs».

Citatul acesta, în formulările seci ale multor documente internaționale, este preluat din introducerea «Raportului Comitetului Internațional pentru Controlul Drogurilor» (organism de pe lângă ONU), raport pe 1980, publicat în acest an. Se anunța că, în 1981, la cererea Consiliului Economic și Social al Națiunilor Unite, comitetul va publica un raport special asupra situației luptei împotriva consumului de droguri, socotit a fi atins cote alarmante. La ora tipării acestor rânduri, nu ne parvenise încă raportul special. Cu siguranță, el n-ar putea decît strînge laolaltă, concentra, înfățișa, sub formă rece a tabelelor, statisticilor și frazelor lapidare, dimensiunile unui fenomen de multă vreme îngrijorător și faptele pe care mijloacele de informare în masă le dezvăluie aproape zilnic.

Știrile despre capturi mai mari sau mai mici de droguri de tot felul, în diverse puncte ale lumii, aproape că nu mai emoționează prin «banalitatea» lor. Ani la rînd, cel care deschidea reviste de largă circulație, de predilecție americane, putea observa un anunț-divertisment-apel la sporirea unor contribuții, publicat de Fondul Națiunilor Unite pentru controlul abuzului de droguri. O adolescență cu privire de copil care,

cu mîna întinsă, cere buncii niște bani. Iar textul spunea: «Are 16 ani. Are nevoie de bani pentru droguri. Cu cît va crește, va avea nevoie de mai mulți și mai mulți și nu-i va putea obține în mod legal. Atunci, se va îndrepta spre crimă. Sau prostituție. Sau spre amîndouă. Așa se întîmplă în zilele noastre. O primă experiență a drogurilor, apoi o obișnuință — și prăbușirea în lumea urîtă a crimei și dependenței de droguri. De timpuriu. Statisticile arată că un copil — al dumneavoastră — poate întîlni un traficant la 16 ani. 16 ani! Nu-i copilul dumneavoastră? Nu se întîmplă în jurul dumneavoastră? Acum poate începe totul..., doar dacă nu încercați să opriți lucrurile la timp...» Dar lumea occidentală pare să se fi «obișnuit» cu aceste date ale societății ei. Să nu existe remediu? Sau să nu existe o conștiință a primejdiei?

CAUZE

Un sondaj publicat, anul trecut, în «Le Quotidien de Paris», constata că majoritatea celor intervievați socotesc consumul de droguri «un flagel social». Cu zece ani în urmă, «Tribune de Genève» își intitula astfel un amplu serial: «Occidentul bolnav de stupefiant». Tot mai multe rețele de traficanți au fost desființate. Interpolul, împreună cu organismele Națiunilor Unite și cu organisme naționale, au frînat traficul ilicit, au operat arestări, au făcut o largă propagandă descoperirilor și capturilor; dar, aparent stopat un timp, fenomenul a renăscut cu vigoare. «Le Monde» îi consacră, anul trecut,

o suită de articole pline de îngrijorare. În iulie 1980, la Nisa, în fața reprezentanților presei, 114 kg de hașîș descoperit de vameșii francezi erau arse; tot «Le Monde» scria despre «autodafeul hașîșului». Dar unei rețele îi lua locul alta, un traficant era înlocuit de altul. Eric Conan — într-un număr consacrat «Drogului și societății» de către revista «Espri» — opina că s-a ajuns la «gradul zero al banalizării». Se pare că morbul trece de la o țară la alta. «Nu cu mult timp în urmă, abuzul de heroină era privit ca o

calamitate tipic americană — scria «Newsweek». Astăzi, această tragedie și-a găsit cămin în Europa occidentală. De ce? Un reflex al timpului, cum, timid, încearcă să găsească o explicație unii sociologi?

O anchetă desfășurată în Franța, printre tineri — pentru că cei mai mulți consumatori sînt tineri, descoperă că 60 la sută ar consuma

droguri din curiozitate, 32 la sută din dorința evadării, 17 la sută sub presiunea grupurilor cărora le aparțin, 10 la sută pentru a sfida societatea. Ultimele trei categorii spun mult. Cei mai mulți consumatori sînt tineri nemulțumiți de neîndeplinirea dorințelor, de lipsa de perspective, de sistemul capitalist în general; sau șomeri care așteaptă, în zadar, la centrele de recrutare de mîna de lucru; sau oameni neînstruiți care nu cunosc pericolele cărora se expun și se lasă ușor ademiniți de o anume reclamă interlopă; sau care speră, iluzoriu, să-și «uite» nemulțumirile și vor să facă «altceva». Comerțul ilicit cu droguri n-ar avea loc (sau n-ar avea loc la proporțiile actuale) dacă n-ar exista comerție în chiar rindurile forțelor chemate să-l împiedice. Și dacă n-ar exista, cu adevărat, o cerere a pieței. Iar aceasta n-ar exista dacă categoriile de debutanți, de nemulțumiți n-ar fi atît de numeroase. Prin urmare un cerc vicios. Care continuă și dincolo de consum. Pentru că

acest consum de droguri merge mîna în mîna cu furturile, prostituția și crima. Textul publicitar, despre care aminteam mai înainte, cu fetița care cere bani, exprimă esența.

CONSECINȚE

Despre nocivitatea drogurilor și consecințele grave asupra individului, ca și asupra societății, s-au scris mii de relatări, studii, broșuri și cărți. Inutil? Cu toate acestea, avertismentele continuă. Dr. Loo, de la Serviciul de toxicomanie al spitalului Sainte-Anne, declara revistei «Le Nouvel Observateur»: «Pierzîndu-și caracterul sacru, drogul încetează să producă teamă. Oricine începe să ia orice, fără să bănuiască riscurile».

Să reamintim cîteva consecințe patologice ale onora din drogurile cele mai uzitate astăzi. *Marijuana*, obținută din cîneșă indiană (*Cannabis Sativa*), dă toxicomanului viziuni

colorate și euforie. În schimb, conduita îi devine incoerentă, apar pierderi de memorie, se modifică și se alterează noțiunile de timp și spațiu, se naște o ilaritate fără motiv, apar alte efecte imprevizibile. Cu privirea

Cum a fost prins în cursă „motanul Felix”...

Un episod al războiului narcoticelor

Războiul narcoticelor purtat cu înverșunare între polițiile diverselor țări și traficanții «morții albe» solicită, la maximum, imaginația taberelor în conflict, îmbrăcînd cele mai neașteptate metode, atît de o parte cit și de alta. Iată cîteva exemple:

Nu de mult, într-un port italian a debarcat un imblinzitor de șerpi cu o ladă plină cu cobre amenințătoare. Cine și-ar fi putut închipui că hrana sub formă de cîrnați, destinată reptilelor, conținea cîteva sute de grame de stupefiant? Și, totuși, pînă la urmă, un vameș atent a reușit să-l trimită după gratii pe fachirul atît de inventiv...

Alți specialiști ai vinătoarei de narcotice au descoperit că picioarele unei garnituri de mobilă stil Louis XV expediată din Europa în America fuseseră transformate în ascunzătorii pentru narcotice. La fel ca și în cazul unor tuburi catodice pentru televizoare sau ale corpurilor unor microscopice electronice trimise din R.F.G. pentru un laborator din New York.

În mai 1975, inspectînd cinci ordinatoarele descărcate de un avion de transport pe aeroportul din Beirut, vameșii au simțit un miros caracteristic de hașis: «creierul» aparatelor era umplut cu o mare cantitate de drog.

Imaginația contrabandistilor n-are limite. În coperta unei cărți de rugăciune trimisă unui slujitor al bisericii din Brooklyn se aflau 150 de grame de heroină. Sub bandajul unui muribund, cu arsuri grave pe corp, care trecea,

într-o ambulanță, granița franco-elvețiană se ascundeau mai multe pachetele cu morfină-bază. Fibrele unor co-voare orientale expediate în Europa de o onorabilă firmă din Golf erau impregnate cu cocaină.

Poliția specializată nu rămîne nici ea mai prejos în lupta împotriva traficanților dînd, la rîndu-i, dovadă de multă imaginație. Redăm în continuare un episod oarecare din mulțimea cazurilor mai complicate descifrate de profesioniștii vinătoarei de contrabandisti și relatată într-unul din numerele revistei franceze «Miroir de l'Histoire».

Despre «Felix le Chat» (Felix Motanul) polițiile mai multor state aveau informații vagi că s-ar afla în fruntea unei bande de traficanți. Dar nici una nu reușise să adune dovezi concludente pentru a-l trimite la închisoare; niciodată nu fusese prins în flagrant delict. Direcția generală a Siguranței generale libaneze își sesizase colegii din Europa însoțind informațiile cu următoarea schiță: «Felul lui de lucru consistă în a se afla întotdeauna la distanță de orice operațiune de contrabandă pentru a nu cădea în mîinile poliției. El folosește pentru aceasta acoliții care funcționează sub conducerea sa».

Urmărirea lui Felix Motanul a durat ani de-a rîndul fără nici un rezultat. Traficantul reușea să ocolească cu dibăcie orice cursă, instrundu-și eficient, în acest sens, și acoliții. Pînă într-o zi cînd un «șoricel» al biroului american de narcotice a reușit să tragă trapa prinzîndu-i în

fixă și goală, tumătorul își pierde simțul măsurii și devine periculos. Predispus la accidente, devine și o primejdie pentru ceilalți, datorită percepției greșite a spațiului. Repetarea drogului duce la dependență psihică. Marijuana provoacă atitudini antisociale. Pericolele pe care le presupune nici nu sînt cunoscute în întregime.

Extrasă din frunzele de coca, *cocaina* este o pudră albă, asemănătoare fulgilor de zăpadă. I se și spune, de altfel, «zăpadă». Din 100 kg de frunze, se obțin 2,5 kg de pastă de bază din care se obține 1 kg de cocaină. Înșală foamea, ascunde oboseala și determină o stare ușor euforică. Injectată intravenos, are un efect direct asupra psihicului: halucinații și manifestări paranoice, în timp ce pupilele se dilată. La o acțiune repetată, toxicomanul devine agitat, are ticuri musculare și mișcări convulsive. O doză ridicată poate provoca moartea. Dependența psihică pe care o creează este printre cele mai puternice.

Și, totuși, prin «filiera sud-ameri-

cană» încheie, drogurile acestea continuă să se îndrepte spre Statele Unite și Europa occidentală, aducînd întreprinzătorilor traficanți zeci de miliarde de dolari anual!

Heroina se extrage din morfină (care se extrage din opiu). E o pudră cristalină, albă, ușor colorată în brun, care poate fi luată sub orice formă. Efectele sînt asemănătoare celor produse de morfină, dar cu acțiune mai rapidă: pupile contractate, calm, lipsă de atenție, somnolență, încetinire a ritmului respirației. Determină tulburări respiratorii, dependență psihică și fizică, reacții de privare.

FILIERE VECHI ȘI NOI

J.V. Gavard-Perret descria, în «Esprit», cum se procură drogurile în subcontinentul indian. Tinerii occidentali sosesc la Bombay unde, în cel mai rău famat cartier al ora-

șului, Suklag, pot obține o ceașcă de opiu (suficient pentru trei pipe), cu trei rupii (aproximativ trei franci). Pentru mulți indieni e o sumă, pentru un occidental — un fleac. De aici, unii se îndreaptă spre fosta colonie portugheză Goa, de unde pornesc sau pe unde trec nenumerate încărcături cu opiu și hașiș. Alții se îndreaptă spre Katmandu, în Nepal, unde găsesc «cannabis» de bună calitate, aproape gratis. «Cînd musonul se termină, «pelerinii» revin pe coastă, la Goa. Dar, la fiecare reîntoarcere, trupa inițială s-a subțiat și ar putea să-și numere morți de droguri, de oboseală, înecați în mare sau în puțuri, sinucigași. Dar nimeni nu pare să-și amintească. Viața se reia, cu sărbătorile ei halucinogene...»

Cu toate acestea, numărul consumatorilor care se aprovizionează direct la sursă este infim față de al celorlalți, serviți la domiciliu de traficanți. «Triunghiul de aur» din Asia de sud-est încă există, cu toate măsurile drastice întreprinse de auto-

cursă pe toți pisoi motanului Felix, împreună cu patronul lor.

Povestea a început la aeroportul internațional de la New York, în a cărui imediată apropiere se afla un bar frecventat de personalul navigant al diverselor societăți aeriene. De curînd, fusese angajată o nouă și foarte frumoasă barmăniță, căreia clienții zburători nu întîrziau să-i facă curte. Unul dintre cei mai insistenți se dovedea Charlie, steward al companiei aeriene TWA și în același timp unul din transportorii de narcotice ai bandei lui Felix Motanul. Este adevărat că activitatea sa se redusese aproape complet de cînd poliția americană se ocupa mai atent de personalul navigant ce călătorea frecvent peste hotare.

Dar Charlie rămăsese încă legat de banda de traficanți fiind folosit pentru primirea pachetelor la «cap de linie», după ce contrabandistii găsiseră un transportor mai puțin bădăron la ochi. Acesta fusese recrutat chiar de Felix Motanul la Paris și purta în buzunar pașaportul diplomatic al unei republici din America Centrală. Pașaportul domnului Mauricio nu era fals, el ocupînd într-adevăr un post diplomatic la o ambasadă a țării sale în Europa. Imunitatea diplomatică și, prin urmare, scutirea de control vamal la aeroportul internațional din New York fusese prețuită de Felix Motanul la o considerabilă sumă în dolari per kilogram de marfă transportată în valizele intangibile. Domnul Mauricio își făcea destul de des drum spre America, cu treburi oficiale sau personale și filiera funcționa perfect, diplomatul debarcînd pe aeroportul din New York cu încărcături apreciable de stupefiante care erau preluate de acoliți de peste Ocean ai lui Felix Motanul. Și astfel diplomatul-contrabandist l-a cunoscut pe Charlie și prin el și pe frumoasa barmăniță Jeanet, prietena stewardului. Încetul cu încetul, Jeanet, pentru care diplomatul latino-american făcuse o pasiune arzătoare, a fost și ea introdusă în secretele bandei. Într-una din zile, cînd Mauricio, proaspăt sosit din Franța cu 50 kg de heroină, preda pachetul lui Charlie și altor doi complici, Etienne și Nicolas Grecu — în

garsoniera lui Janet, unde se efectua operațiunea, au năvălit pe neașteptate agenții Biroului de narcotice punîndu-le la toți cătușele. Jeanet a început să se zbată și să plîngă și în timp ce unul din agenții speciali, pe nume Jerry, o trata cu prea puțină delicatețe, a reușit să-i sufle printre hohote: «Fii atent, mai au și o altă cantitate, dar n-am aflat unde o ascund. Fă-i să vorbească. Între timp, Charlie, galant, în ciuda situației sale precare, a încercat să sară în ajutorul Jeanetei care continua să plîngă în hohote.

— Ea nu știe nimic, lăsați-o în pace. Nu-i la curent cu afacerile noastre.

— E sora ta?

— Da, v-o jur. Scoateți-i cătușele și lăsați-o liberă.

Agentul Jerry, după o clipă de gîndire, răspunsese flegmatic:

— Am putea face tirgul. Tu cunoști o altă ascunzătoare cu încă 50 kg de marfă. Du-ne acolo și îi dăm drumul puicuței tale.

Charlie se execută. Puși în fața probelor, Etienne și Nicolas Grecu începuseră și ei să destăinuie secretele bandei de pe ambele țărmuri ale Atlanticului. Biroul de narcotice american a transmis imediat datele culese colegilor lor de la Paris și, peste cîteva ore, Felix Motanul se afla sub stare de arest.

Împreună cu el și un personaj strănu, Frantz-Wilhelm, fost colonel de administrație în Wehrmachtul hitlerist care după război se stabilise în Franța cumpărîndu-și un castel la Angerville la Rivière (Loiret) unde trăia retras de lume. Și instalase acolo un mic laborator și își petrecea timpul cu experiențe chimice, ceea ce determinase pe localnici să-l considere puțin cam trîsnit. Nimeni nu și-ar fi închipuit că pașnicul castelan se ocupa în realitate cu tratarea «materiei prime» pentru a o aduce la stadiu de narcotic pentru consum...

...Și astfel motanul Felix a fost băgat la apă de șoricelul Jeanet, un ofițer oarecare al Biroului american de narcotice, care își jucase perfect rolul.

rități, cu sprijinul Interpolului. Așezările din jungla muntoasă din nordul frontierei între Tailanda și Birmania, unde se ajunge atât de greu, sînt un centru recunoscut. Culturile de opiu abundă. Purtată cu cătirii, materia primă (500 dolari un kilogram) ajunge în vreunul din duzina — cifra nu se cunoaște — de laboratoare clandestine, aparate de «gorilo» inarmate. Un kilogram de sevă e rafinat în cîteva uncii de heroină care se vind, în America sau în Europa occidentală, cu 300 000 dolari. Ajunge la destinație prin Orientul Mijlociu, îndeosebi prin Liban și Cipru, apoi prin Italia — cu largul sprijin al Mafiei — și Franța. Celebra «filieră franceză», distrusă acum un deceniu, a renăscut. O nouă «filieră siciliană» operează în Mediterana. În nord, în special în Germania occidentală, acționează «filiera turcească», care folosește un însemnat număr din mulțimea de imigranți de origine turcă ce lucrează în această țară.

Diferite regiuni ale lumii s-au «specializat» pe alte droguri. Marijuana și cocaina vin, îndeosebi, din America Latină. În urmă cu doi ani, «Time» publica un reportaj despre «filiera columbiană»; «United Press International» — despre drumurile ilicite ale drogurilor din Bolivia; «The Observer» — despre cele din Peru. În acest an, «Newsweek» revenea asupra ansamblului acestor filiere extrem de profitabile: «Din Anzi la Amazon, cel mai notoriu comerț din America de Sud se extinde».

În 1960, a stîrnit stupeoare arestarea, la New York, a unui diplomat, pentru trafic de stupefiante — ambasadul Guatemalei în Belgia. Doi ani mai tîrziu, alt ambasador (al Mexicului în Bolivia) era arestat tot în S.U.A. Au mai existat și alte cazuri, mai rare. Nimeni nu se îndoieste că valizele diplomatice, purtînd un rang mai înalt sau nu, n-ar fi contribuit și mai tîrziu la un comerț nedorit de autorități. Metodele au fost altele. La fel cum și lumea interlopă își diversifica rețelele de transport, dovedind o uluitoare ingeniozitate. Mafioul Frank Coppola își transporta drogurile în cutii care ar fi trebuit să conțină sardele, sau în... portocale cărora li se scosese miezul.

Nicăieri în lume, traficul ilicit de droguri n-ar putea înflori dacă n-ar exista corupție. Legi uneori extrem de drastice sînt eludate. Banul, diverse avantaje, amenințările reușesc să convingă. Mexicul e una din țările care s-a arătat extrem de drastică și, în urmă cu cîțiva ani, a distrus imense culturi de marijuana,

cu largul concurs al poliției și armatei; dar nu se poate spune că traficul ilicit ar fi dispărut cu totul. În alte țări, autoritățile centrale n-au avut mijloacele, autoritățile locale n-au dispus de forțele necesare îndeplinirii ordinelor.

AV 81

Eficiența limitată în combaterea drogurilor nu există numai la sursă, ci și la destinație, cu toate că dimensiunile ei sînt mai reduse. În 1980, numai în Europa occidentală, poliția a confiscat peste o tonă metrică de heroină pură, de două ori mai mult decît în 1979. Valoarea — în jur de 11 miliarde dolari. Dar ceea ce traficanții au reușit, totuși, să vîndă le-a adus cîștiguri de peste 100 miliarde dolari (!).

În decembrie 1980, era descoperită cea mai mare rețea de distribuire a marijuanei, din S.U.A., la St. Louis (Illinois). Numit «Compania», grupul ar fi importat 150 tone marijuana, valorînd peste 120 milioane dolari, dispunea de șapte antrepozite în Missouri, Illinois și Georgia, o flotă aeriană cuprinzînd avioane bimotoare, dar și DC-4, DC-6, DC-7 și piste de aterizare în Alabama, Georgia, Carolina de Sud și Missouri. Printre oamenii folosiți... foști membri ai poliției.

VICTIMELE

«Sînt în majoritate tineri, mulți chiar copii, cum pot fi văzuți în Berlinul occidental, în cartierul Bahnhof-Zoo. În Italia se vind oriunde seringi de plastic pentru injectările cu heroină. La Paris, unii proprietari de cafenele au început să găurească lingurițele de cafea pentru a le face mai lesne utilizabile de către drogați, cînd își prepară o doză. Alții se arată

neștiutori, precum cel care declara într-o anchetă: «Bețivul cade sub masă, drogatul cu heroină — niciodată. Cum să-l recunosc?» «Victimele heroiniei — scria «Newsweek» — pot fi văzute atîrnînd pe băncile parcurilor, întinse în toaletele publice murdare, ori îngrămădite pe terenuri virane sau în apartamente întunecoase, pe tot cuprinsul Europei occidentale». Decesele se înmulțesc: numai în anul trecut — 400, în R.F. Germania; 300, în Italia; 150, în Suedia; 100, în Franța, Danemarca și Elveția. Pentru S.U.A. nu există statistici.

Societatea industrială modernă pare să ofere climatul favorabil perpetuării fenomenului: tarele sociale, deteriorarea mediului, tensiunile și nemulțumirile îndeosebi. Un ofițer al poliției pariziene o spunea răspicat: «Putem face arestări și capturi — acestea sînt rezultatele vizibile. Dar problema heroiniei este un eșec al societății în întregul ei. Nu este su-

AV 81

ficient să fie sporite forțele de stăvilire a drogurilor, fără eforturi mai mari în domeniul social și în prevenirea consumului de droguri».

AV 81

LUPTA

Chiar să nu se poată face nimic? Omenirea speră să stăvilească un fenomen nociv. În șapte decenii, au fost încheiate 12 acorduri internaționale. În 1961, a fost pusă la punct Convenția asupra drogurilor narcotice; azi, sînt parte la ea 110 state. În 1972, un Protocol amendează Convenția; l-au semnat 66 de state. Comitetul Internațional pentru controlul drogurilor publică anual

un raport; oferă soluții și sugestii pentru controlul narcoticelor. În 1970, O.N.U. a decretat o campanie mondială. Există o Comisie a stupefiantelor, cu sediul la Geneva. S-a cerut eliminarea culturilor de plante pentru droguri. Rezultate există, dar nu extraordinare.

Remediile cele mai de seamă: educația și informarea. Studiile insistă asupra lor, rapoartele organismelor O.N.U. le fac publicitate. În mai multe țări s-au deschis centre de tratament pentru toxicomani. Dar criza economică împiedică aceste

centre să primească fondurile de care ar avea nevoie.

Toate acestea sînt necesare, desigur. Dar nu suficiente. Consumul de droguri va exista cît timp vor exista traficanții. Aceștia vor exista cît timp vor ști că obțin imense profituri. Vor obține profiturile, cît timp vor exista cauzele care îi fac pe oameni să recurgă la droguri. Pînă la urmă, totul se reduce la o ecuație relativ simplă, social-economică.

S. T.

Lume ca lumea, lume ca nelumea...

Aluzie

Întîlnindu-l pe celebrul peisagist francez Leon Cogniet (1794—1880), bătrîna prințesă de Liéven i-a cerut să-i facă portretul. Pictorul i-a răspuns că, probabil, îl confunda cu unul dintre portretiștii de curte care purta un nume asemănător cu al lui. La care, prințesa, profund dezamăgită, i-a spus cu dispreț: «Deci, dumneavoastră nu faceți decît peisagii! Păcat!». «Este adevărat, i-a răspuns Cogniet, dar uneori îmi place să pictez și ruine...»

Motiv

Henry Ford, proprietarul uzinelor de automobile americane cu marca ce-i poartă numele, a fost văzut, într-o zi, în statul New York, la volanul unei limuzine englezești «Lanchester». Ziaristii l-au oprit și l-au întrebare de ce nu călătorește cu un «Ford»? La care, răspunsul a venit prompt: «Pentru că mă aflu în concediu, nu mă grăbește nimic, și n-am nici un chef să ajung undeva la timp! Iată motivul pentru care nu conduc un Ford!»

Ipoteza

Într-o discuție cu celebrul astronom și matematician francez Pierre de Laplace (1749—1827), Napoleon l-a întrebat de ce, în lucrarea lui despre sistemul solar, savantul n-a pomenit nimic despre Dumnezeu, ca autor al creației lumii. «Pur și simplu — i-a răspuns Laplace — ipoteza aceasta nu mi-a mai fost necesară!»

Măiestrie

«Majoritatea meseriilor sînt înrudite cu artele. Cismarul sau croitorul sînt rudele sculptorilor. Nu credeți că măiestria lor se înrudește? Pentru un croitor care simte, modelează și corectează natura, aș da trei sculptori clasici!» Cuvintele acestea aparțin lui... Michelangelo.

Timp

Plutarh, filosoful și scriitorul din Cheronei (50—125), povestește, într-una din scrierile sale, despre o bătrînă care s-ar fi adresat, odată, regelui Filip, tatăl lui Alexandru Macedoneanul, solicitîndu-i s-o asculte și să-i facă dreptate. «N-am timp», — i-a răspuns regele, și, atunci, bătrîna l-a apostrofat cu uimire: «Dacă nici tu n-ai timp, atunci de ce te-ai mai făcut rege?»

Pălării

În timpul reuniunii unui club al extremiștilor francezi din anul 1848, unul dintre vorbitori a cerut nici mai mult nici mai puțin: «Cetățeni, pentru a salva revoluția și integritatea națiunii noastre, trebuie să cadă șaizeci de mii de capete!». La care, unul dintre cei mai de seamă meșteri pălării ai Parisului a ripostat cu vehemență: «Resping cu indignare o astfel de propunere în numele breslei pălărierilor. Socotiți și dumneavoastră, asta înseamnă pierderea a cel puțin o sută de mii de pălării anual, ca să nu mai vorbim de catastrofa de diminuare a clientelei noastre!» Se pare că, datorită intervenției lui, capetele respective au fost lăsate să-și poarte mai departe pălăriile.

Veșnicie

G.K. Lichtenberg, autor de satire și aforisme din epoca iluminismului german, a fost întrebat de unul dintre admiratorii săi care ar fi, după el, deosebirea dintre timp și veșnicie? Răspunsul: «Clarificarea acestei probleme este imposibilă, deoarece, dacă eu aș fi avut timp pentru asta, dumneavoastră ar fi trebuit să mă ascultați o veșnicie ca să puteți înțelege ceva!»

Vama

Plecînd din Göttingen în Heiligenstadt (Prusia Orientală). Heine, marele poet german, a trebuit să se oprească în fața vameșului de la frontieră, prilej cu care a avut loc următorul dialog:

- Numele?
- Heine!
- Pronumele?
- Heinrich!
- Ce aveți de vîmuit?
- Gîndurile și datoriile!

DE DOUĂ ORI

PE ACROPOLE

De aproape două milenii și jumătate, monumentele de pe Acropole își așteaptă vizitatorii. Altădată, a pulsă și aici o activitate vie, febrilă, fie de natură civică, fie religioasă, fie, în secolele mai apropiate de noi, militară. Acum, spațiul aparține exclusiv aceluia «muzeu imaginar» al omenirii, despre care vorbea Malraux. Milioane și milioane de turiști, în fiecare an, se îndreaptă spre «colina sacră», pentru a-i admira trecutul, operele inegalabile și, nu în ultimă instanță, pentru a se reculege în fața miracolului lor de a dăinui pînă în zilele noastre.

Un miracol, într-adevăr, este păstrarea templelor de pe Acropole, într-o stare de relativ bună conservare, în pofida marilor vicisitudini ale timpului și ale istoriei. Un miracol, totuși, continuu îngrijorător. Căci, acolo unde nici timpul, nici istoria, nici furia oarbă a naturii nu au reușit să distrugă totul, acolo se simte astăzi un morb mai subtil, mai perseverent. Un morb al Acropolei. Ființa marilor monumente din epoca de aur a civilizației antice grecești se află într-o asemenea cumpănă: între a dura și a deveni ruină, între a supraviețui sau a fi distrusă lent, dar sigur, de agenții poluanți, de zgomote, de însăși marea lor frumusețe...

Le-am admirat prima dată în urmă cu aproape zece ani, apoi, a doua oară, într-o caniculară zi de iunie 1977. Deși întâmplător, de cele mai multe ori, simplă escală în periplul spre alte țări și continente, drumul spre Acropole are, totuși, în el ceva de ritual necesar, ceva inevitabil. Ocazia ceremonialului, ea, poate fi neașteptată, simplă coincidență de trasee și de itinerare internațională, dar ambianța lui aderă atît de profund la cutele cele mai intime ale spiritului, încît cu greu te poți sustrage impresiei de faptă comisă potrivit unui canon mai înalt.

Dintre toate călătoriile, amintirile, amănuntele, a-

ceasta este și impresia la care țin cel mai mult. Cînd am ajuns prima dată la poalele celebrei coline, eram uluit, fascinat, cum, probabil, vor fi fost și atîția alții înaintea mea. Aureola de «spațiu sacru» a templelor de pe Acropole nu se dezmințe nici o clipă. Aerul blînd, mediteranean, contrastează, în februarie, cu căldura toridă din lunile de vară. Nu degeaba, probabil, locuitorii capitalei elene au ales-o ca protectoare a orașului pe zeița Atena, cea care, în luptă cu Poseidon, a făcut să țîșnească din colina Acropolei un măsline. Dacă, în vechime, arborele va fi fost simbolic, el e, acum, necesar. Drumul și stîncile seculare care înconjoară colina au nevoie, în plină vară, de umbră. De multă umbră. De ce, totuși, atîția și atîția vizitatori, mii de persoane în fiecare zi, urcă spre templele ei, chiar pe o asemenea căldură? Numai pentru că fama lor s-a răspîndit în întreaga lume? Numai pentru că turismul se practică, astăzi, la dimensiuni cu adevărat impresionante? Nu. Acest australian, singaporez sau japonez care urcă, alături de mine, nu este sclavul exclusiv al snobismului. Deși aparținînd unor contexte socio-culturale diferite, el crede, probabil, ca și mine, într-o umanitate mai bună, mai puțin anxioasă, capabilă să-și vindece ea însăși relele de care suferă. Capabilă să se înalțe.

Prin inegalabila arhitectură de pe Acropole, Ictinos, Callicrates, Mnesicles și, alături de ei, Fidias au înălțat în fața umanității o imagine atotcuprinzătoare a propriei ei grandorii, a propriei ei capacități creatoare. Sensul deplin al monumentelor de pe «colina sacră» acesta și este: a oferi omului oglinda propriei sale măreții, a propriei sale demnități. De aceea sînt căutate templele din vechime. De aceea, atîtea milioane de oameni au urcat și urcă spre promontoriile lor.

Să mai amintesc care sînt principalele monumente

de pe Acropole? Să mai spun când au fost construite? Parthenonul, Erehteionul, Propileele, templul Atenei Niké — toate au făcut și fac faima celebrei coline. Deși construite succesiv, la oarecare timp unul de altul, nici jumătate de secol nu desparte ridicarea primului templu de definitivarea întregului ansamblu. Legenda așează, la începutul întregii «sacralizări», o luptă între Poseidon și Atena pentru ocrotirea zeiască a capitalei statului atenian. Pentru a-și dovedi forța, primul a lovit cu tridentul roca Acropolei și a făcut să/țisnească apa. Dar Atena a fost mai întreprinzătoare. Ea a izbit pământul cu lancea, provocând nașterea unei plante miraculoase — măslinul. Exact pe locul acelei lupte s-ar înălța astăzi Erehteionul. Exact aici, incredibile cariatide — simbol al purității și demnității — și-ar aținti privirea ușor într-o parte, destinsă și gingașe, fără a ține seama de greutatea templului pe care îl susțin...

Dar să nu anticipez prea mult. Ca și urmașele lor, păstrate pînă în zilele noastre, primele construcții de pe Acropole au avut o soartă nefericită. Au fost aproape integral distruse de perși. Cînd, în anul 447 î.e.n., a hotărît reclădirea templului, Pericle a spus: «Acest lăcaș va supraviețui nenumăratelor vîrste ale istoriei». Profetică și, totuși, din ce în ce mai discutabilă afirmație. Căci, dacă au biruit aproape 2 500 de ani de istorie, destul de greu de altfel, monumentele de pe Acropole sînt sever amenințate în zilele noastre. Nu de seisme (ultimul mare cutremur de la Atena, din februarie 1981, le-a lăsat aproape neatînse), și nici măcar de pericole mai ușor previzibile. Ci de poluarea tot mai persistentă, de civilizația industrială a secolului XX. Și, paradoxal, de propria lor frumusețe. De pașii milioanei de vizitatori care le caută în fiecare an și care, fără a ști, fără a dori, tocesc piatra și solul marilor monumente.

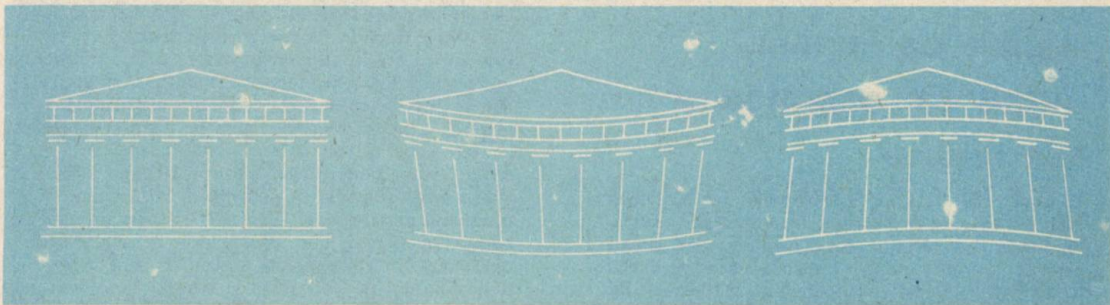
Toate — amenințări mai directe sau invizibile — pun în evidență, cu mai multă acuitate decît am putea bănuî neori, dificultatea spiritului de a rezista, de a învinge vîrstele istoriei. Tainele vechilor locuitori din bazinul Tigrului și Eufratului sînt înscrise, meticolos, pe tăblițe de lut; ale celor din Delta Nilului — pe coloanele templelor sau pe pergamente. Dacă materia rezistă, rezistă și spiritul. Slovele și destăinuirile lui se perpetuează. Dacă tăblița de lut se sparge, dacă pergamentul se deteriorează, sau, dacă filele unei cărți se pierd, conținutul lor mai subtil dispare. Obiectivat în piatră, în marmoră, în bronz sau în orice alt material, spiritul rezistă atîta timp cît rezistă și suportul său. A-i ocroti materia în care s-a exteriorizat înseamnă, în fapt, a-l ocroti pe el însuși. Taina mai profundă și pariul actual ale monumentelor de pe Acropole acestea și sînt: dăinuind, templele de pe «colina sacră» poartă cu ele o vîrstă a umanității. Esența unui spirit

obiectivat o singură dată. A lupta împotriva calamităților care le amenință, în momentul de față, înseamnă a lupta împotriva unei boli aproape incurabile. Împotriva timpului care distruge materia. Și fără de care nici spiritul nu poate exista...

Dar, din nou, să nu anticipez prea mult. La zece ani de la hotărîrea lui Pericle, pe colina Acropolei se înălța Parthenonul. 30 000 de sclavi au lucrat la ridicarea lui. Marmora de pe muntele Pendeli a fost adusă aici, tăiată, sculptată, ordonată potrivit unei geometrii extraordinare. Căci, spre a corecta distorsiunea optică naturală, fundația, antablamentul și arhitrava Parthenonului sînt ușor convexe, iar coloanele înclinate spre interior. Dacă ar fi fost construite drepte, templul ar fi arătat inestetic. Așa, efectele optice obținute dau construcției simetria neabătută, ritmul ei oracular.

Au urmat, apoi Propileele, o intrare monumentală, cuprinzînd pinacoteca și templul Atenei Niké (Victoria), construite între 437—432 î.e.n.; Erehteionul (421—406 î.e.n.), templu în stil ionic, de o grație aproape feminină, cu porticul cariatidelor și cu lăcașul mai mic închinat luptei dintre Atena și Poseidon. Greu de spus cum va fi arătat, în vechime, acest ansamblu. Dar, acum, asemenea unui palimpsest imaginar, el poartă cu sine structura inițială, rămasă intactă, templele restaurate, precum și acele «vîrste ale istoriei» anticipate de Pericle. Callicrates, Ictinos și Mnesicles — cei mai renumiți arhitecți ai epocii — au conferit ansamblului măreția și armonia. Fidias a sculptat statuia zeiței Atena, frize, metope, coloane. Dintre ele, puține mai sînt astăzi la locul lor. Și puține sînt intacte. Dar, cele care au rămas, sînt suficiente pentru a depune mărturie. Pentru a împărtăși contemporanilor numeroasele avaturluri prin care au trecut de-a lungul istoriei...

La cîteva secole de la apariția lor sub cerul violet al Atenei, templele de pe Acropole suferă prima deteriorare. Împărații romani duc de aici zeci și zeci de statui, frize, metope, pentru a-și împodobi vilele și palatele. La fel se întîmplă sub bizantini. Urmează cruciații franci, catalanii, florentinii. Turcii ocupă colina în iunie 1458, după doi ani de asediu și de lupte cu florentinii. Aseiați, la rîndul lor, în secolele următoare, ei transportă praful de pușcă în Propilee. Un fulger îl aprinde, în 1645, și provoacă prăbușirea monumentalei intrări pe Acropole. Patruzeci și doi de ani mai tîrziu, venețianul Francesco Morosini nu mai ezită. De pe o colină din apropiere, trupele sale trag spre Acropole mai multe obuze. O ghiulea atinge Parthenonul la 26 septembrie 1687, la orele șapte seara, dărîmînd zidurile interioare, trei sferturi din frize și 26 de coloane. În sfîrșit, între 1800 și 1803, este rîndul altei încercări pentru celebrele monumente. Lordul Elgin, numit ambasador al Angliei la Constantinopol, ridică de pe Acropole, cu con-

cursul larg al marelui vizir, opere valorînd o istorie. Le plasează la British Museum, contră unei sume de 35 000 de lire.

Cînd Grecia devine liberă, în urma războiului de independență din deceniul 1820—1830, Parthenonul și celelalte temple arătau destul de jalnic. Treptat, încep marile lucrări de restaurare și consolidare. Ultimele, înfăptuite sub conducerea cunoscutului arhitect Bala-nos, reușesc să redea monumentelor faima și atracția lor seculară. Din nefericire, însă, condițiile tehnice ale epocii și vechimea structurilor de pe Acropole nu au permis evitarea unor neajunsuri de altă natură. În zilele noastre, lucrul se vede mai clar. Cîrligele din metal, introduse pentru fixarea monumentelor, a coloanelor, se dilată și provoacă dezbinarea unor elemente care ar trebui să rămînă unite. Un nou material adeziv a permis, parțial, înlăturarea acestei probleme. Rămîn, însă, cele provocate de fumul coșurilor și al instalațiilor de încălzire, de țevelor de eşapament de la mașinile care circulă în jurul Atenei. Fumul elimină o cantitate deosebit de mare de sulf, iar acesta, amestecat cu ploaia, provoacă coroziunea marmorei de pe Acropole. Este fenomenul cel mai îngrijorător care preocupă astăzi pe îngrijitorii celebrului ansamblu. I se adaugă, cum aminteam, turismul extraordinar de intens (circa 3 milioane de vizitatori în fiecare an) și care are efecte deloc salutare asupra solului de pe Acropole.

La prima mea călătorie pe «colina sacră», am putut să pătrund în Parthenon, să-i admir simetria, coloanele, să-i ating marmora nemuritoare. La a doua, lucrul nu mai era posibil. Devenise evidentă constrîngerea primelor măsuri de protecție. Propileele erau ocrotite și ele de un fel de pereți din scînduri, pentru a nu fi atinse. În jurul cariatidelor, se înălțau schele. Fața templului lor arăta ca după un seism.

Spune Lucian Blaga:

*Cariatide din vechime,
în adăstare înțeleaptă,*

Lume ca lumea, lume ca nelumea...

Festivitate

În anul 1804, cu prilejul încoronării lui Napoleon I-ul ca împărat al Franței, într-unul din ziarele londoneze a apărut o caricatură în care «micul caporal» era înfățișat în vreme ce stătea de vorbă cu un bătrîn soldat, participant al campaniei din Italia. Napoleon îl întreabă: «Cum ți se pare festivi-

*privirea, mersul își îndreaptă
spre chiparoși și întirime.
Spre răsărit, spre soare-apune
chemate sunt să dea exemplul.
Și truda lor e rugăciune.
E legea lor să fie treze,
Să poarte-n veci pe creștet templul,
dar niciodat-să-ngeuncheze.*

Stînd pe o piatră din apropierea Parthenonului (tot solul, aici, e din stîncă) am privit îndelung noul peisaj. Preocupările de a ocroti, de a păstra, sînt vizibile peste tot. Încă din 1965, guvernul grec a lansat un SOS internațional pentru salvarea monumentelor de pe Acropole. Alocînd el însuși suma de 1,5 milioane dolari. Costul lucrărilor de conservare e apreciat, în total, la 15 milioane. Un apel al UNESCO, numeroase studii și conferințe urmăresc același lucru. Din biroul lui din apropiere, directorul ansamblului acropolitan, Giorgio Dontas, nu încetează să atragă atenția asupra pericolului care amenință Acropole, asupra sarcinii de a-i ocroti monumentele. Interzicerea circulației pe o rază întinsă în jurul colinei, a traficului aerian deasupra coloanelor, studiile pentru introducerea unor noi mijloace de încălzire în zonă se află printre proiectele examinate sau adoptate. Diferite alte măsuri sînt aplicate. Între timp, cariatidele au fost demontate, transportate la muzeul de antichități din apropiere și înlocuite cu copii de ciment. Mai multe alte opere, între care trei aparținînd lui Fidias, vor avea aceeași soartă.

Cum va arăta Acropolele, în aceste condiții? Încercînd să răspund, mi-l închipui, mereu, ca o «colină sacră», unde spiritul uman s-a manifestat inegalabil. Ca o colină acoperită de cerul ocrotitor al Atenei, cu fața spre Golful Corintic, din depărtare, vechind marea tentativă a monumentelor sale de a supraviețui peste secole.

I. Madoșa

tatea, soldat?» La care, răspunsul a venit prompt: «Este nemaipomenită, Sire! Păcat doar că nu se află aici și cei 300 000 de oameni care și-au jertfit viața, pentru ca astfel de festivități să nu mai aibă niciodată loc!»

Lincoln

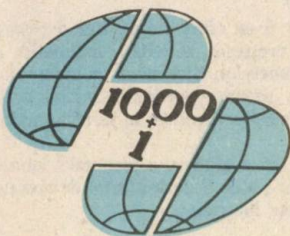
Cel dintîi guvernator al Alaskăi, americanul de origine poloneză Włodzimierz Kryzanowski (1824—1887), participant activ la războiul de secesiune, de partea Nordului, s-a făcut remarcat de Lincoln care a propus înaintarea lui la gradul de general. Dar propunerea președintelui a rămas în dosarele Senatului american mult timp după asasinarea lui Lincoln și după încheierea războiului civil, întrucît nimeni nu era în stare să pronunțe corect numele guvernatorului, toată lumea zicîndu-i «Mister Crisis» — poreclă ce nu prea cadra cu înaltul grad de general. Lincoln spusese despre el: «De i-ar chema pe toți generalii mei Crisis («criză» n.n.), de s-ar bate ca acești polonezi, am reuși să depășim criza!». Tot Lincoln, auzind că proaspătul comandant suprem al armatelor sale, Ulysses Grant, era un mare băutor de whisky, le-a răspuns celor ce căutau să-l dezavueze pe învingătorul suditelor la Appomattox: «Spuneți-mi, ce marcă de whisky bea Grant, ca s-o recomand și celorlalți generali ai mei!»

Toreador

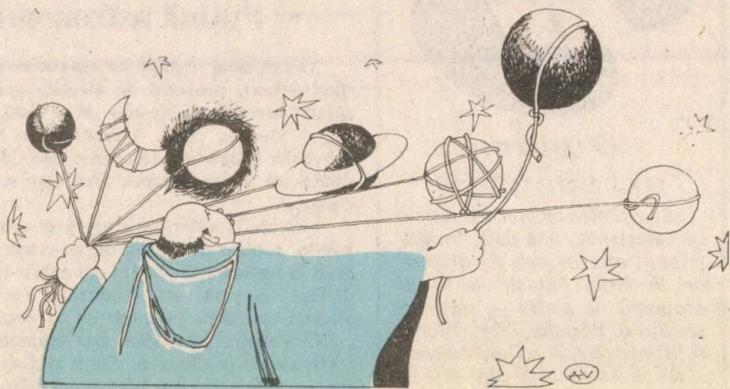
Monumentul celebrului «matador de toros», spaniolul Ignacio Sánchez Mejías, prietenul multor scriitori ai «generației de la '27», a fost instalat, anul acesta, la Manzanares (centrul Spaniei), oraș în a cărui «plaza de toros» acesta a fost rănit mortal, în 1934. Lucrarea a fost realizată de sculptorul Tomás Pares; pe pedestalul monumentului a fost incrustat un vers de Rafael Alberti dedicat toreadorului. Un alt prieten al acestuia, tot din «generația de la '27», a fost Federico García Lorca; el a scris, în 1935, zguduitorul poem «Bocet la moartea lui Ignacio Sánchez Mejías».

Sardele

Alarmă pe piața occidentală a sardelelor!... Vinovate sînt sardelele din Atlantic, care — după cum ne informează presa franceză — au crescut, în ultimii zece ani, în mod spectaculos: de la 13-17 centimetri la 18-25 centimetri. Rezultatul: o diminuare a valorii lor comerciale, avîndu-se în vedere faptul că ele nu mai intră în cutiile cu care, de o viață, s-au obișnuit cumpărătorii. O soluție a fost găsită: cutii mari, «familiale», dar faptul a fost suficient pentru a le scădea prețul. Specialiștii emit două ipoteze privind acest ritm de creștere a sardelelor: or, din cauza îmbogățirii artificiale a mediului lor alimentar, or, în urma prezenței în estuare a elementelor fertilizante — nitrați și fosfați —, de care abuzează agricultura. Pînă la lămurirea de către experți a adevăratelor cauze, fabricanții de conserve preferă să importe, pentru a umple cutiile tradiționale, sardele congelate din Adriatică. Acestea, deocamdată, și-au mai păstrat talia-«manechin».

Alinierea planetelor

— o simplă sperietoare!

... Așa ne asigură, cu litere de o șchioapă, atît în cuprins cit și pe coperte, mai multe prestigioase publicații de știință, exasperate probabil de efectul pe care îl au asupra publicului larg tot felul de speculații pseudoștiințifice, de multe ori condimentate cu sosuri mistico-apocaliptice.

Spaime și cifre

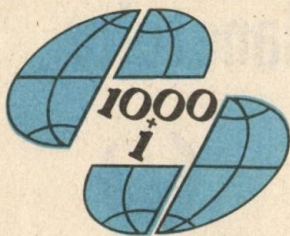
Nimic nou în pasiunea unora de a-i convinge pe alții că un an anume, sau măcar o dată calendaristică anume, vor avea consecințe incalculabile asupra speciei umane. Sînt bine cunoscute prevestirile sumbre legate de anul 1000, interpretările date cifrelor 666 și 1933, au intrat în istorie tentativele de asociere forțată dintre eclipsele solare sau de lună, comete, alte fenomene astronomice sau meteorologice și evenimente probabile, posibile sau ipotetice.

Și, fiindcă tot vorbim despre cifre, să nu uităm să menționăm una cu adevărat istorică: 1974. Este, evident, anul în care începe să se vorbească, intens (nu putem spune, în nici un caz, serios!) dar cu pretenții de seriozitate și competență, despre o eventuală aliniere a planetelor în 1982. Locul debutului acestui circ cosmic: California de Sud. Modul de difuzare, o carte: «Efectul Jupiter». Autorii: John Gribbin, astronom, și Stephen Pladgeman, cercetător la centrul spațial Goddard, NASA. Ambii, oameni cu serioase iluzii de competență în domeniul mecanicii cerești.

Tentația senzaționalului

Există o întreagă filozofie și literatură a binecunoscutei formule «ce-ar fi dacă...». Ne putem, deci, întreba ce-ar fi fost dacă cei doi autori ar fi încercat să-și verifice afirmațiile, de altminteri dintre cele mai șocante, făcînd apel la astronomi, la geofizicieni, matematicieni și alți experți. Probabil că ei ar fi renunțat la ideea năstrușnică a fenomenului alinierii planetelor, în primul rînd, fără a mai pomeni alte năzdrăvăanii, precum «posibilitatea» activării faliei San Andreas, declanșarea de cutremure catastrofale în California, dispariția orașului San Francisco etc. Ispita unei cărți de senzație a fost, însă, mai puternică...

Adoptat cu brațele deschise de nenumărați alți autori, «efectul Jupiter» a devenit răspunzător de nenumărate fenomene, care de care mai teribile și mai înfricoșătoare. Folosind termeni de specialitate amestecați printre pseudo-profeții apocaliptice, tot felul de nechemafii au difuzat «comunicate» legate de o pretinsă viitoare aliniere planetară.

Diplome excedentare

«Securitatea locului de muncă, ce caracteriza, altă dată, învățămîntul, este pe cale de dispariție în țările industrializate cu economie de piață» — arată un studiu al Biroului Internațional al Muncii (B.I.M.). După ce constată că «statisticile sînt rare și disparate», raportul notează că, în 1980, 37 400 profesori erau șomeri în Marea Britanie, 11 430 — în Belgia, 10 300 — în R.F.G., 10 000 — în Canada. Această profesiune este — potrivit raportului — victima a doi factori: pe de o parte, scăderea natalității, care determină suprimarea claselor și închiderea școlilor; pe de altă parte, recesiunea economică mondială, ce duce la comprimarea cheltuielilor pentru educație din bugetele unor state. «Dacă menghina se strînge, așa cum e de temut, șomajul în învățămînt riscă să ia proporții neliniștitoare» — subliniază raportul. Dă drept exemplu o estimatie a Consiliului educației din Australia, în care se prevede o scădere, în învățămîntul australian, pînă în 1985, între 40 000 și 70 000 de posturi. Potrivit unei anchete efectuate în Olanda, numărul institutorilor șomeri va crește de la 3 500 la 4 500. În R.F.G., numărul diplomelor excedentare va atinge, în 1990, cifra de 100 000, dacă nu se iau măsuri pentru inversarea acestei tendințe — notează studiul B.I.M.

Pentru atenuarea șomajului, unul din mijloace ar fi — este de părere raportul — scăderea numărului de elevi pe clasă.

În încheiere, studiul avertizează: «Măsuri unilaterale vizînd restrîngerea intrării de noi cadre în învățămînt riscă să declanșeze, în cîțiva ani, o penurie, așa cum a fost cazul după «pușeul» demografic ce a urmat celui de al doilea război mondial».

Detaliu mai puțin cunoscut și mai puțin comentat, cartea lui Gribbin și Pladgeman a fost folosită de proprietarii de terenuri din sudul Californiei ca argument «științific» pentru speculații extrem de rodnice. Se fac averi nu numai din literatura pseudoștiințifică, ci și pe lingă ea...

Puțină astronomie

Mecanismul multiplelor catastrofe declanșate de aliniere ar fi cel de maree (flux/reflux), provocat de efectele gravitaționale însumate ale celor 8 astre răătăcitoare (Pluton lipsește de pe listă, e prea departe și prea puțin semnificativ) — Mercur, Venus, Marte, Jupiter, Saturn, Uranus și Neptun (a opta planetă este chiar Pămîntul), efect care este ridicol de slab în comparație cu cel obișnuit, produs de Soare și Lună. Dar, cum se spune în romanele foileton, să nu anticipăm...

«Efectul Jupiter» este prevăzut pentru luna decembrie 1982. Cu toată bunăvoința, astronomii serioși nu au reușit să stabilească o «grupare» a planetelor decît în lunile aprilie-mai și octombrie-noiembrie ale acestui an. Dar ce înseamnă de fapt «grupare» sau «alinieri»? Vor fi toate planetele sistemului nostru solar aliniate ca ciurile pe gard sau ca insulele Galapagos pe Ecuator? Nici vorbă.

Deplasarea planetelor este caracteristică: rapidă pentru Mercur și Venus (perioade de revoluție de cîteva zeci de zile), foarte lentă pentru Neptun și Pluton — «anii» acestor planete se măsoară în secole terestre. Din cînd în cînd, cam o dată la 179 de ani (dacă nu avem pretenții prea mari) se repetă o aproximativă grupare în același sector al spațiului a tuturor planetelor. Pentru a observa o «alinieri» cit de cit convingătoare e nevoie să așteptăm 2260 de milioane de ani! De altminteri cu șanse minime de succes, întrucît diferențele de înclinație ale diferitelor orbite măresc intervalul dintre două «alinieri» reale la cîteva zeci de miliarde de ani. Ținînd seama de faptul că vîrsta sistemului nostru solar este de doar 4,65 miliarde de ani, devine destul de clar faptul că o aliniere a planetelor nu s-a produs nici odată și nu se va produce prea curînd. Mai ales în 1982. Tot ce ne pot promite astronomii este că majoritatea planetelor se va găsi, timp de cîteva săptămîni, într-un sector de cer care poate fi examinat printr-un unghi de 72 de grade.

Dacă asta e aliniere, atunci și jucătorii unei echipe de fotbal se pot alinia pe pista de atletism care înconjoară terenul de joc, la cel puțin 10 metri unul de altul, începînd de la peluză și ajungînd în dreptul tribunei principale!

Matematica panicii

Există modele matematice, chiar modele pe calculator, ale răspîndirii zvonurilor, modele ale stîrnirii și propagării panicii. În cazul «efectului Jupiter» (alias alinierea planetelor), motivele de panică pot fi enumerate astfel:

- 1) creșterea activității magnetice la suprafața Soarelui, vizibilă prin erupții și pete solare,
- 2) perturbări ale ionosferei terestre,
- 3) întreruperea comunicațiilor radio și TV,
- 4) apariția de aurore boreale neobișnuit de intense,
- 5) o schimbare radicală a direcției vînturilor cu consecințe climatice nefaste,
- 6) modificări spectaculoase ale temperaturilor și precipitațiilor,
- 7) schimbarea vitezei de rotație a Pămîntului.

Chiar și numărul motivelor este ales cu multă îndemînare de către cei doi autori, nu de alta, dar cifra 7 se bucură de o veche reputație «magică». Dovada: punctele 2, 3, 4 pot fi grupate sub titlul «ionosferă», iar 5 și 6 sub titlul «atmosfera».

Nu lipsesc din acest grupaj de afirmații necontrolate și neargumentate, erori grosolane; nici un specialist serios nu poate crede că fenomenele ionosferice pot produce întreruperea comunicațiilor TV — în cel mai bun caz, va fi, sau mai bine zis ar fi, posibilă recepția întîmplătoare a unor stații de televiziune aflate la mare distanță!

Fără a lua punctele menționate pe rînd, (ar fi un efort inutil), sînt necesare și suficiente cîteva observații. În primul rînd, creșterea activității magnetice a Soarelui nu poate fi pusă pe seama alinierii planetelor, nici măcar a gigantului Jupiter — autorii au încercat să exploateze o pseudo-coincidență, ciclul activității solare durează 11 ani, iar Jupiter efectuează o revoluție în jurul Soarelui odată la 11,8 ani.

Dacă am face, însă, imprudența să credem că o aliniere a planetelor poate avea vreun efect asupra Pămîntului, acesta nu ar putea fi decît efectul de maree. În această clipă, intră în scenă spiritul lui Isaac Newton...

Pătrate și cuburi

Mareele, fluxul și refluxul, se datoresc atracțiilor conjugate ale Lunii (care răspunde de două treimi din efectul total) și Soarelui (pentru treimea rămasă), efect vizibil ca flux atunci când cele două astre sînt aliniate (la lună nouă și lună plină) — cînd Soarele și Luna se află la 90 de grade (primul și ultimul pătrar), efectul se anulează și are loc refluxul. Atracția exercitată de Lună poate fi calculată; la zenit, ea reduce masa unui obiect cu a noua milioana parte din total. Infimă acțiune! Poate că ați remarcat că Luna răspunde de 2/3 din efectul total de flux și reflux, deși masa ei este o fracțiune din cea a Soarelui. Luna este, însă, mult mai aproape de noi.

Dacă ne amintim de Newton care spunea că efectul gravitației este invers proporțional cu pătratul distanței, e cazul să știm că efectul de maree este invers proporțional cu cubul acesteia. Altfel spus, cu cît mai departe cu atît mai slab. Și planetele sînt destul de departe...

Un calcul nu foarte complicat le permite astronomilor să afirme, că, dacă toate planetele ar fi perfect aliniate și la distanța minimă de Pămînt, efectul lor de maree asupra Terrei ar fi de 0,0075 la sută din efectul mareelor obișnuite, practic imperceptibile.

De unde atunci cutremure, erupții vulcanice, deplasări de mase terestre și de funduri oceanice, valuri distrugătoare și alte asemenea promisiuni pentru 1982? Ei bine, exclusiv din imaginația amatorilor de senzațional fără suport științific, exclusiv din dorința de a impresiona cu orice preț, eventual de a stîrni panică și de a obține profituri pe diverse planuri.

Pînă și istoria ne oferă argumente împotriva teoriei alinierii planetelor odată la 179 de ani. Nu s-a întîmplat nimic senzațional nici în 1803, nici în 1624, nici în 1445 și așa mai departe.

O cifră semnificativă: planetele, luate la un loc, nu reprezintă decît 0,13 la sută din masa totală a sistemului nostru solar, restul de 99,87 la sută îi aparțin Soarelui. Cum ar putea oare această cantitate nesemnificativă, chiar unindu-și eforturile, să influențeze atît Soarele cît și Pămîntul?

Și în 1982, ca și în celelalte peste 4 miliarde și jumătate de ani care au trecut de la formarea sistemului solar, planetele își vor executa baletul pe cerul nopții, oferindu-ne o splendidă lecție de mecanică cerească. Să încercăm să o urmăm și să o înțelegem, considerînd poveștile de groază, lansate de Gribbin, Pladgeman și alții, drept simple sperietori, bune doar să rămînă alături de poveștile cu comete și eclipse în acea zonă a științei destinată doar să stîrnească, nu peste multă vreme, zîmbete.

A. B.

Lume ca lumea, lume ca nelumea...

Cerneală

Pictorul francez Claude Vernet (1714—1789), întîlnindu-l pe Voltaire, a avut bucuria să audă un entuziast elogiu din partea acestuia adus tablourilor sale: «Domnule Vernet, o să intri în nemurire! Culorile dumitale sînt cele mai vii și mai durabile din cîte am văzut!». La care pictorul a răspuns cu modestie: «Din păcate, durabilitatea culorilor mele nu se poate măsura cu aceea a cernelii dumneavoastră, maestre!»

Focul

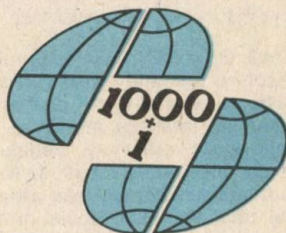
La vestea reușitei primelor zboruri cu balonul ale fraților Montgolfier, regele Prusiei, Frederich al II-lea, a exclamat cu ciudă: «Monarhii își desfac aripile! Austria ia pămîntul, Anglia vrea apele, Franța vrea să-și însușească aerul. Mie nu-mi mai rămîne decît... focul!»

Adio, „cab”!

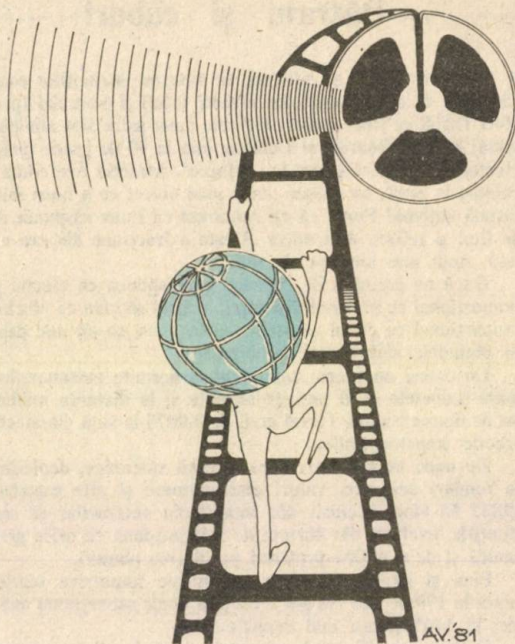
Cu șarmul lui desuet, făcea parte integrantă din peisajul londonez. Pătrășos și negru, cu strapontina și canapelele de catifea, cu geamul glisant ce-l separa pe client de șofer, într-un cuvînt, cu confortul din alt secol, taxi-ul londonez — «cab» — reprezenta, alături de autobuzele roșii cu imperială, de pălăriile «melon» din City, de turnul Londrei sau schimbarea gării la Palatul Buckingham, o instituție. Născut între 1900 și 1910, taxiul londonez a fost construit de firma Carbodies, ce va deveni British Leyland pentru piesele mecanice. Solid și sigur, «cab»-ul a trăit optzeci de ani în liniște; unele dintre aceste limuzine negre se mîndresc cu faptul că au parcurs, cu motorul de origine, 800 000 kilometri.

Îl trimite acum la muzeul Piața comună, cu reglementările sale privind aspectul vehiculelor (aero dinamice) și normele de securitate. Carbodies și British Leyland au pregătit deja noul taxi: seamănă — susțin cei care l-au văzut — cu «Range Rover», puțin transporta cinci pasageri. O inovație: deoarece a apărut în 1981, declarat An Internațional al Handicapaților, noul taxi londonez va fi dotat cu un fotoliu pe roțile și două rampe pentru handicapați. În orice caz, nostalgicii bătrînului «cab» îl vor putea întîlni peste ocean, în Canada, unde acesta supraviețuiește încă.

Uimit de propria sa descoperire, Lumière, împreună cu colaboratorii săi apropiați, nu a întârziat să numească filmul, cu luciditate, «arta realului». În măsura în care politicul a făcut și face parte din realitatea societăților, ecranul, ca scenă a lumii secolului XX, l-a adoptat firesc printre reprezentările sale. Conexiunile dintre producția cinematografică a unei țări și politica ei au îmbrăcat pe ecran expresii dintre cele mai diverse. Uneori legăturile erau evidente, alteori erau mai dificil de detectat, dar, în oricare dintre situații, filmul era dependent de climatul faptului, al instituțiilor și al ideilor politice.

În cinematograful american acest raport s-a exercitat aproape dictatorial. Afirmatia nu trebuie să pară surprinzătoare chiar pentru o țară unde filmul a fost asimilat, încă de la apariția sa, cu o industrie. Și încă cu una dintre cele mai rentabile: în anii '20, filmul solicitat pe piața internă și internațională era a doua industrie rentabilă a Californiei, iar în anii '30, producția cinematografică s-a plasat un timp pe locul patru sau cinci prin contribuția adusă la venitul național. Scopul industriei de filme americane, recunoscut unanim și deschis, a fost și a rămas, în primul rînd, beneficiul financiar. «*Sîntem angajați într-o industrie producătoare de bani. Meseria noastră este cîștigul*», îmi spunea, anul trecut, Marc Rosenberg, vicepreședintele Studiourilor Warner Bros. «*Momentul actual în filmul american este foarte*

HOLLYWOODUL

bun, pentru că se fac filme care aduc mulți bani», îmi precizase Joe Coller, unul din directorii studiourilor «20-th Century Fox»; iar John Pavlik, directorul executiv al «Academiei de arte și științe a filmului», for ce decernează premiile Oscar, îmi întărise acest punct de vedere: «*Dacă se întîmplă ca un film să aibă și un rezultat artistic, cu atît mai bine, dar dacă aduce dolari pentru noi este de ajuns*». Din fericire, pentru iubitorii artei filmului, acest scop a generat o concurență profesională de maximă eficiență și a scos la suprafață talentul. Dar, pînă să fie asimilat și apreciat ca artă, filmul, omologat cu rigorile marii industrii americane, a făcut, încă de la început, pe cineastii direct dependenți de marea finanță, ale cărei interese se manifestau deschis și în sfera politicului.

Cine plătește fanfara comandă muzica

Încă din zilele nickelodeonului, cînd invenția lui Edison și Lumière era o distracție de bilci și producția sa se afla într-o fază artizanală, oamenii de afaceri au intuit că merită să investească bani în acest nou divertisment. Serialul prezentat anul trecut de televiziunea noastră, *Neguțătorii de vise*, în ciuda schematismului său artistic și estetic, ilustra fidel tipul de relații social-profesionale din lumea filmului american din acea perioadă. Pe măsură ce

tehnica filmului s-a dezvoltat, cinematograful reclama investiții din ce în ce mai mari, iar producătorii au fost nevoiți să recurgă la împrumuturi bancare, propriile cîștiguri nemaiputînd să acopere cheltuielile. De atunci, a început împărțirea sferelor de influență bancare asupra industriei filmului. Grupul J.P. Morgan controla companiile Paramount, Loew (ulterior, Metro Goldwyn Mayer), Universal și o jumătate din United Artists, în timp ce grupul Rockefeller, prin Electric Co., Chase National Bank și RCA-Photophone, controla studiourile R.K.O., Warner, 20-th Century Fox și jumătate din United Artists. Tot prin anii '20, Joseph Kennedy, șeful viitorului clan Kennedy, și-a unit fondurile cu Radio Corporation of America, pentru a forma o companie de film proprie. Încrîngăturile se reîmpănă și se complică de-a lungul anilor, ajungînd să arate conform schemei reproduse în fotografie.

Băncile, cu conservatorismul lor înăscut, nu puteau fi dispuse să-și riște capitalurile, ceea ce a dus și la instituirea lor pe post de patroni ideologici. Și ce altă ideologie puteau avea ele, decît cea a cîștigului? În plan estetic patronajul lor s-a tradus în caracterul de divertisment al filmului american. În prețul biletului, Hollywoodul era obligat să vîndă vise frumoase, căci cine era dispus să dea bani pentru a vedea coșmare, mai ales dacă ele s-ar fi potrivit cu inechitățile, neajunsurile și nedreptățile cotidiene. Eroi trebuiau să fie frumoși, sfîrșiturile poveștilor fericite. Iată pe scurt, explicația nașterii

star-sistemului și a altor tabuuri din filmul american.

Westernul, gen cotate doar ca divertisment, a avut, astfel, un însemnat rol ideologic în crearea portretului-robot al americanului, campion al dreptății și al tuturor libertăților. Zeci și zeci de filme, care ne-au încântat, au mistificat, în acest sens, dramatica «saga» a migrației spre vest și a defrișării ținuturilor sălbatice. Iar indienii, băștinașii de drept și de fapt ai acestor meleaguri, erau prezentați, întotdeauna, ca agresori. Tot așa cum confruntarea dintre primii veniți, crescătorii de vite, și fermierii sosiți mai târziu căpăta sensuri justițiare; sau înlocuirea diligenței cu calea ferată, dincolo de respectul istoric al faptelor, a fost aureolată cu virtuți morale ce se doreau embleme ale caracterului național. Abia în anii '60, când climatul filmului american se schimbă, ca urmare a evoluțiilor și mutațiilor vieții sociale și politice, Marlon Brando va putea refuza Oscarul ce îi fusese decernat, făcând din gestul său un act public de acuzare a cinematografului american pentru felul cum a prezentat pe ecran indienii și istoria lor.

Crearea mitului unei societăți liberale, prospere și optimiste, i-a revenit, tot în anii '30, comediei romantice. Zeci de filme spirituale și strălucitoare, semnate de Frank Capra, Ernst Lubitsch, George Cukor, Billy Wilder și alții alții, cu încurcături lor de inimă albastră, cu familiile lor pline de voie bună și cu obligatoriul «happy-end», făcând portre-

s-a manifestat prin boicotul distribuirii sale în rețeaua comercială și, în final, prin interzicerea sa de către *Legion of Decency*, în fapt comisia de cenzură a filmului american.

Marile conflagrații pe ecran

Așa cum în anii '50, odată cu răspîndirea televiziunii avea să înceapă concurența, pe viață și pe moarte, dintre marele și micul ecran, determinînd cîteva radicale și binevenite schimbări în lumea filmului hollywoodian (reducerea numărului de filme produse, proiectarea lor pe ecrane din ce în ce mai mari, obligativitatea culorii, sunetul stereofonic și, nu în ultimul rînd, lărgirea fără precedent a evantaiului tematic) — în anii '20 apariția și dezvoltarea vertiginoasă a radioului a avut drept consecință o nouă direcționare a filmului. Este interesant de amintit că duelul dintre film și radio, deși a durat pînă tîrziu — în 1938 (producătorul Darryl F. Zanuck a interzis lui Tyrone Power, care se afla sub contract, să mai participe la programe de varietăți sau piese radiodifuzate, de teamă să nu i se demonetizeze starul, exemplu urmat de mulți alți producători) s-a încheiat cu un benefic schimb de talente. Cel mai celebru exemplu a rămas debutul lui Orson

ȘI POLITICA

telor celei mai bune dintre lumi, întrețineau, prin apolitismul lor declarat, prin contrazicerea realității înconjurătoare, tocmai interesul politic al celor ce le finanțau. Căci, din 1929 pînă în 1933, produsul național brut scăzuse de la 104 la 56 miliarde de dolari, iar numărul șomerilor ajunsese la 12 milioane.

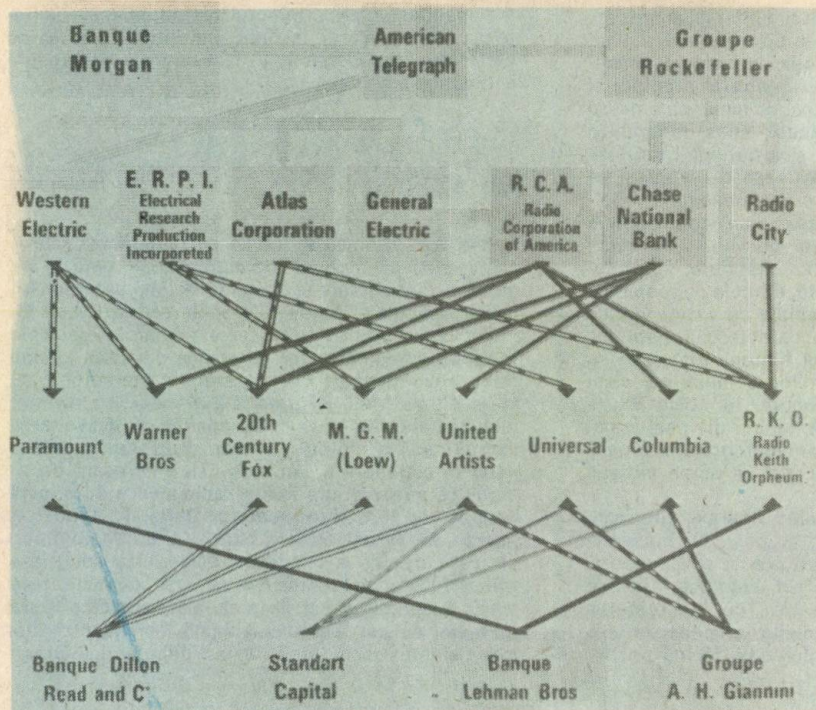
După alegerea lui Franklin Delano Roosevelt la Casa Albă, în 1932, și lansarea programului «New Deal»-ului, cu tot cortegiul său de reforme economice și sociale, politica președintelui a devenit un imperativ și pentru industria filmului. În consecință, *Mr. Smith merge la Washington*, în regia lui Frank Capra, recompensat cu Oscarul pentru cel mai bun scenariu original, se făcea avocatul marilor cauze reformatoare. James Stewart, în rolul tînărului senator, înalt, frumos, cu ochii albaștri și a căruia stîngăcie îi adăugase reputația asemănării cu Abraham Lincoln, denunța — cu riscul propriei cariere — corupția vechilor politicieni. Filmul, excelent realizat, apare astăzi cum nu se poate mai conformist, dar, la vremea sa, fusese receptat ca un adevărat film politic.

Singurul film dedicat, chiar în timpul deceniului IV, războiului civil din Spania, *Blockade* (Blocada — 1938) în regia lui William Dieterle, cu Henry Fonda și Madeleine Carroll, deși pune, în termenii unei drame romantice, lupta patrioților spanioli împotriva fascismului, a fost apreciat a fi cea dintîi și singura implicare serioasă a Hollywoodului în viața politică internațională. Dezacordul marii finanțe față de film

Welles în cinema, ca urmare a succesului dramatizării sale radiofonice după romanul de anticipație științifică a lui H.G. Wells, *Războiul celor două lumi*, cînd o întreagă Americă s-a crezut invadată de marțieni. Noul venit, dramaturg și actor radiofonic, avea să uimească lumea filmului, impunîndu-și geniul de la prima sa operă *Citizen Kane*, realizat în 1941.

În 1924, americanii au investit 358 milioane de dolari în aparate de radio, socotite direct răspunzătoare de scăderea numărului de cititori ai presei scrise. Influența radioului constituie una din sursele dezvoltării celei de a 7-a arte, influență despre care André Malraux scria în 1946: «Filmul vorbit a devenit o artă cînd regizorii au înțeles că modelul lor nu trebuie să fie discul de gramofon, ci jurnalul și dramatizarea radio».

Este de la sine înțeles că atît radioul, cît și filmul, prin forța lor de penetrație, au intrat, de la începuturile lor, în atenția Administrației de la Washington, ca pirghii în condiționarea opiniei publice. Încă din epoca filmului mut, la cîteva ani după primul război mondial, Administrația americană a comandat, la trei mari studiouri, producerea de filme patriotice dedicate eroismului armatei regulate (*The Big Parade* Marea paradă, — 1925, de King Vidor), marinei de război (*What Price Glory*/Prețul gloriei, — 1926, de Raoul Walsh) și aviației (*Wings*/Aripă, — 1927, de William Wellman, el însuși fost combatant și instructor de zbor în timpul primului război mondial).

Marile instituții bancare și-au împărțit sferile de influență asupra industriei cinematografe californiene

Amintind doar în treacăt genul de film politic biografic, finanțat tot de Administrație, închinat biografilor unora dintre președinții Statelor Unite (*Abraham Lincoln* — 1930, de D.W. Griffith, sau *Wilson/Woodrow* — 1944, de Henry King), să spunem că filmul a devenit un aliat indispensabil al politicii guvernului în zilele angajării Statelor Unite în cel de al doilea război mondial. Americanul de rînd trebuia trezit din izolaționismul său tradițional și făcut să înțeleagă necesitatea implicării sale în lupta antifascistă, chiar dacă frontul se afla dincolo de ocean. Iată ce scrie criticul american Lewis Jacobs despre acest moment: «În 1940-41, în timp ce evenimentele militare în Europa luau o amploare din ce în ce mai mare, aducînd războiul tot mai aproape de Statele Unite, Hollywoodul a început propria sa beligeranță și angajare militară, pledînd pentru intrarea în război. După atacul japonezilor de la Pearl Harbour, care a catapultat S.U.A. într-un conflict global, industria de film s-a pus la dispoziția guvernului aflat în război și filmul american nu a încetat, nici o clipă, de a servi ca instrument potent al politicii naționale. Cu maximă obediență față de necesitățile militare, ecranul a ajutat enorm la transformarea moralei sociale, politice și militare, a unei națiuni angajată în război».

Zeci și zeci de filme de ficțiune, extrem de populare, rămase în istoria filmului prin calitățile lor artistice, au fost inițiate ca filme-comandă ale guvernului american. Dintre ele, arhicunoscutul *Sergent York*, realizat de Howard Hawks, la Studiourile Warner în 1941, în interpretarea de neuitat a lui Gary Cooper, căruia i-a revenit Oscarul pentru cea mai bună interpretare a celui an. Povestea fermierului, a căruia viață se rezumase pînă atunci doar la ferma sa, și care ajunge erou pe frontul european al celui de al doilea război mondial, a făcut înconjurul Americii și al lumii, înflăcărînd pentru cauza antinazistă milioane de spectatori.

Tot atunci, și tot studiourile Warner, primesc comanda unui film care să explice legăturile Statelor Unite cu lupta de rezistență antifascistă din Europa. Unul dintre scenariștii *Sergentului York*, Howard Koch, imaginează, în colaborare cu frații Epstein, povestea de la cafeneaua lui Rick de la *Casablanca*, centru camuflat al obținerii vizelor de intrare în Statele Unite, pentru refugiații de război implicați în lupta antinazistă. Melodramatica iubire dintre Ilsa Lund și Rick Blaine, memorabilă datorită lui Ingrid Bergman și Humphrey Bogart, a făcut să curgă șiroaie de lacrimi în întunericul sălilor de cinema de pe mai multe continente, aducînd totodată, prin limbajul popular al filmului, mai aproape de inima spectatorilor citeva din semnificațiile politice ale celui de al doilea război mondial. Succesul filmului a fost sporit, în acele zile, de două evenimente: eliberarea orașului marocan Casablanca de către aliații anglo-americani s-a produs aproape simultan cu lansarea filmului, iar, ulterior, Roosevelt și Churchill s-au întîlnit aici.

În plin război, studiourile americane ecranizează și romanul lui Hemingway *Pentru cine bat clopotele*, dedicat unui voluntar american înrolat de partea republicanilor în războiul civil din Spania. Acum, cînd conștiința Americii trebuia înfrățită cu cea a Europei și mobilizată în efortul comun al războiului antihitlerist, subiectul nu mai era considerat necorespunzător, iar distribuția de un excepțional impact la public — Ingrid Bergman, Gary Cooper, Akim Tamiroff, Katina Paxinou — a asigurat filmului un loc în toate cinemathecele lumii.

Filmul american a continuat, și în deceniile următoare, să evoce pe cei ce s-au jertfit pentru eliberarea lumii de nazism. Cele două volume ale reporterului-istoric american Cornelius Ryan, *Ziua cea mai lungă* — debarcarea aliaților în Normandia, și *Un pod prea îndepărtat* — prețul uman al înfrîngerii de la

Arnhem, ecranizate în 1972 și, respectiv, în 1977, cu distribuții de super-vedete, certifică permanența interesului față de filmul patriotic de război.

Evident, nu același tratament îl vor avea, în creația mai tinerilor cineaști americani din anii '60—'70, nepopularele războaie duse de Statele Unite în Coreea și Vietnam. Noua atitudine a cineaștilor devenise posibilă datorită numeroaselor schimbări la față ale Hollywoodului, reflectând, la rândul lor, noul demers din viața politică și socială a Americii. Citadela conservatorismului industriei de film avea să cunoască o serie de reacții în lanț și, nu în ultimul rând, pe cele provocate prin penetrația subiectelor contestate. Treptat, studiourile au început să producă, iar publicul să vadă rechizitorii antirăzboinice, cum a fost acel *MASH* (1970), regia Robert Altman. Urmărind activitatea unor medici chirurghi într-un spital de campanie, filmul dezavuează, cu cinism și sarcasm, subiectul intervenției militare în Coreea. Produs și difuzat în anii războiului din Vietnam, mulți nu au ezitat să vadă în *MASH* o aluzie la actualitate. Filmele Vietnamului aveau să urmeze, și ele, după cîteva ani, atunci cînd nu mai puteau dăuna politicii oficiale, traducînd în imagini al război nedrept care și-a plătit interesele și erorile cu atîtea tragedii. Hal Ashby în *Întorcerea acasă*, cu Jane Fonda, Francis Ford Coppola în *Si acum apocalipsul*, cu Marlon Brando, Michael Cimino în *Vinătorul de cerbi*, cu Robert de Niro, analizau halucinantă rup-tură produsă în existențele umane ale celor aruncați în coșmarul războiului și, apoi, al retragerii americane din Vietnam.

Rentabilitatea contestării

La sfîrșitul anilor '60 și din ce în ce mai mult în anii '70, Cetatea filmului avea să descopere rentabilitatea — criteriu la care nu renunțase niciodată — radicalismului și a contestației. De la mișcarea pentru drepturi civile a oamenilor de culoare, la cea de afirmare a drepturilor femeii, de la mișcarea sindicală la condițiile de detenție, de la problema drogurilor la cea a centralelor nucleare — toate au fost tratate pe ecran în implicațiile lor politice. Dar și politica ca atare a devenit subiect cu rang de vedetă. Rolul lui Mr. Smith al anilor '70 și l-a asumat Robert Redford în *Candidatul* lui Michael Ritchie. Respectînd raportul în timp, James Stewart, atunci, și Robert Redford, acum, candidează pentru postul de senatori, urmînd să ajungă la Washington. Amîndoi se fac port-drapelul idealurilor Americii dintotdeauna, numai că portretul individual, ca și cel al realităților înconjurătoare, a devenit din idilic-optimizant atunci, sceptic-amar, acum. Printr-o coincidență deloc întîmplătoare, ambele filme au obținut Oscarul (1939 și 1972) pentru cel mai bun scenariu original. Cu *Candidatul munciurian*, John Frankheimer semnează, cum spune reputata critică Penelope Houston, «cel mai neamerican film al anului», în sensul de cel mai neconformist film, demascînd manipularea opiniei publice în preajma alegerilor. În *The Best Man*/Cel mai bun om, Franklin Schaffner se ocupă cu o luciditate incisivă de rivalitatea, în cadrul aceleiași partid, a doi candidați la președinție, amîndoi încercînd să beneficieze de favorurile președintelui în post, grav bolnav. Parafrazînd titlul unui roman poli-

tic, ecranizat de Robert Rossen, în 1949, *Toți oamenii regelui*, pe ideea: puterea politică corupe, — în 1976, *Toți oamenii președintelui*, de Alan J. Pakula, a adus cu promptitudine pe ecran afacerea Watergate, iar serialul TV *În spatele ușilor închise*, văzut și la noi, a prins în obiectiv implicațiile tranzacțiilor la nivelul cel mai înalt al ierarhiei Administrației americane. Climatul politic agitat, ca urmare a numirii unui secretar de stat nepopular, șantajul și sinuciderea celor au urmat sint înfățișate în bine cunoscutul stil al lui Otto Preminger în *Advise and Consent* (Furtună la Washington). Asasinarea președintelui John Kennedy a generat un adevărat val de filme pe tema violenței politice. Oricît de contaminate ar fi aceste filme de climatul de violență, realitatea pare să le depășească mereu cu un pas.

Pericolul izbucnirii unui război atomic din accident și responsabilitățile titularului de la Casa Albă au fost traduse în termenii unui «policier» politic de John Frankheimer în *Șapte zile în luna mai*. Iar Stanley Kramer a imaginat pămîntul distrus de un asemenea război în *Ultimul tăr_m*.

Dar dacă acest dialog s-a desfășurat într-un perimetru artistic, a existat și un alt dialog dus «yiva voce» între actori și politicieni. După al doilea război mondial, a devenit practică aproape curentă ca actorii să-și pună popularitatea în sprijinul candidaților la președinție. Lauren Bacall a fost alături de Adlai Stevenson, soțul ei, Humphrey Bogart a făcut campanie pentru Dwight Eisenhower, printre susținătorii căruia a figurat și producătorul Darryl F. Zanuck; Jane Fonda, Shirley McLaine și fratele ei Warren Beatty au activat în sprijinul lui McGovern. Ca suporteri ai viitorului președinte John Kennedy s-au făcut cunoscuți Dean Martin, Sammy Davis jr. și Frank Sinatra. Povestea lui Sinatra este, însă, mai plină de «suspens». După asasinarea președintelui John Kennedy, fratele acestuia, senatorul Robert Kennedy, l-a îndepărtat din clanul familiei pe faimosul cîntăreț, suspectînd legăturile de care se făcea bănuît cu mafia. Perseverentul Sinatra după ce cucerise scena muzicală și ecranul nu a renunțat, însă, la mirajul scenei politice, prezentîndu-se, în 1972, alături de John Wayne ca suporteri ai candidatului republican Richard Nixon. Schimbarea culorilor electorale a fost determinată și de vechea sa prietenie cu un coleg de breaslă de la Hollywood, Ronald Reagan, devenit apoi senator de California. Așa se explică de ce Frank Sinatra s-a aflat printre oaspeții de onoare la recepția instalării celui de al 40-lea președinte al Statelor Unite, la 20 ianuarie 1981.

Dacă, în cadrul acestor campanii, rolul actorilor apărea ca într-un spectacol, nu același lucru s-ar putea spune despre alt raport dintre lumea filmului și lumea politicii. Pe la începutul «războiului rece», din 1947, se instituie la Hollywood, sub președinția lui J. Parnell Thomas, Comisia activităților anti-americane, investită cu dreptul de a interoga orice om de cinema bănuît a avea vederi politice de stînga. Așa s-a tradus în fapt prigoana doctrinei maccharystice, cunoscută sub numele de «vinătoarea de vrăjitoare». Indignați de această încălcare a elementarelor drepturi de expresie politică, un grup de actori și oameni de film — John Huston, Danny Kaye, Gene Kelly, Paul Henreid, Phil Dunne, Joseph Sistrun, Humphrey Bogart, Lauren Bacall și alții — s-au urcat în avionul pus la dispoziție de Howard Hughes și au zburat la Washington să protesteze la Casa Albă. La un an după aceea, în

Stupoare pe chipurile lui Liv Ullman și Roger Moore: în locul lui Marlon Brando, căruia se pregăteau să-i înmîneze «Oscarul», a apărut o tină indiană, pentru a le explica refuzul marelui actor de a accepta premiul: condiția indienilor din America

Julia — un film despre prietenie, dar un film politic. În imagine — Jane Fonda și Jason Robards

1948, Alistair Cooke scria: «O întreagă generație de cinești a fost dată în judecată». Zece dintre ei au fost chiar condamnați la un an de închisoare, în urma refuzului lor de a se prezenta în fața numitei comisii. Ei au fost numiți «Cei zece neprietenoși». Dintre ei, scriitorii Albert Maltz, Alvan Bessie, Carl Foreman și Dalton Trumbo, care a scris: «Lista neagră a fost un adevărat iad și nimeni la Hollywood, indiferent de ce parte s-a aflat, nu a ieșit nevătămat din această experiență». Într-adevăr, numeroși actori, scenariști, regizori și-au pierdut dreptul de a lucra și de a semna pe generice. O secvență din filmul lui Sydney Pollack, *The Way We Were* (Ce tineri eram) cu Robert Redford și Barbara Streisand, se face, în 1973, ecoul incriminant al «vinătoarei de vrăjitoare» în mediul cineaștilor. Martin Ritt realizează, cu mai multă elocință, un întreg film despre represiunea macchartystă în lumea filmului, în *The Front* (Paravanul) — 1976, în care actorul Zero Mostel, interzis de pe afișe în acei ani, își joacă propria biografie. Iată cum, rămînînd supus marii finanțe, datorită evoluției condiției umane în societate, filmul și-a modificat conținutul, devenind, dintr-un mijloc de a fugi de realitate, o cale de a o cunoaște și a o înțelege.

Urmărind pe parcursul acestor încă scurte decenii de existență a filmului felul cum el a fost modelat de și la Hollywood — orașul unde «oamenii trăiesc din și pentru cinema» și unde, pînă azi, este concentrat cel mai mare număr de talente pe kilometrul pătrat — nu putem încheia fără a evoca pe cel care, înainte de orice modă, a fost un neîndurător și nedezmințit autor de film politic: Charlie Chaplin. Sub masca comediei sau a melodramei romantice, el a bătut, încă din vremea filmului mut, la porțile contestației sociale și politice. Căci ce altceva au fost *Vagabondul* (1915), *Imigrantul* (1917), *O viață de cîine* (1918)? Căci ce altceva sînt *Goana după aur* (1925), *Timpuri noi* (1936), *Un rege la New York* (1957)? Iar în *Dictatorul* (1940), clovnul-filozof făcea, cu tot

geniul său, un premonitory rechizitoriu la adresa fascismului, neegalat pînă azi în subtilitate și virulență.

În ocolitul său drum prin tumultuoasa și zguduitoarea istorie a secolului nostru, filmul hollywoodian a tradus, cînd voalat, cînd deschis, în idiomul celei de-a 7-a arte, percepțiile politice ale lumii de dincolo de Atlantic, consolidînd și mai asiduu reputația filmului, născută în Europa, de a fi cel mai politic din travestiurile artistice ale omenirii.

Adina Darian